

Sofia Kari
TUTKIELMA SUKUPUOLEN JÄSENTÄMI-
SESTÄ SOSIOLOGIAN JA ARJEN TIEDOSSA
Pro gradu -tutkielma
Sosiologia 2017

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Tutkielma sukupuolen jäsentämisestä sosiologian ja arjen tiedossa

Tekijä: Sofia Kari

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiologia

Työn laji: Pro gradu -työ x Sivulaudaturtyö Licensiaatintyö

Sivumäärä: 104

Vuosi: 2017

Tiivistelmä:

Pro gradu -tutkielmassa analysoin sukupuolen jäsentämisen tapoja sosiologisessa ja feministisessä tutkimuksessa, sekä kahdessa translakiuudistusta koskevassa verkkokeskustelussa Helsingin Sanomien ja Iltasanomien verkkosivuilla. Sukupuoli on merkittävä arkielämää jäsentävä luokittelun tapa. Myös sosiologisessa tutkimusperinteessä sukupuoli on tärkeä tutkimuskohde, mutta se, mitä sukupuolella oikeastaan tarkoitetaan jää usein tarkentamatta niin arjessa kuin tieteellisessä teoriassa. Sukupuolta koskevaa arkitietoa on tarkasteltu normit haastavien sukupuolikokemusten avulla, erityisesti trans- ja intersukupuolisuutta tutkimalla. Arkielämän normatiivista ymmärrystä sukupuolesta lähestytään tavallisesti sisäisesti yhtenäisenä logiikkana, jossa naisen ja miehen välisen eronteon lisäksi myös jako normaaliin ja poikkeavaan näyttäytyy yksiselitteisenä, me ja muut -ajattelua myötäilevä erontekona.

Sukupuolella on kysymys ruumiiden luokittelemisesta ja nimeämisestä pääasiallisesti binääriseen mies-nainen-jakoon mahdollistamalla. Määrittelykäytännöt ovat peräisin ihmisiltä, ne ovat kulttuurisia ja yhteiskunnallisia sopimuksia. Sukupuolta koskeva ymmärrys kietoutuu osaksi ruumista koskevaa ymmärrystä niin tieteessä kuin arjessa, joten sukupuolta ymmärtääkseen on tunnettava ruumiin ja ruumiillisuuden tutkimusta. Sovellan kulttuurisen analyysin mallia sekä sosiologian erontekoja ja kategorioita koskevaa teoriaa tarkastellessani sukupuolta koskevien merkitysten tuottamista sekä, miten sukupuoli jäsenyy arkielämän nimeämiskäytännöissä.

Sukupuoli paikallistuu ja jäsenyy niin tarkastelemassani teoriassa kuin empiirisessä aineistossa monin tavoin. Erilaiset jäsenystavat pitävät sisällään erilaisia oletuksia siitä, mikä on mahdollista ja toivottavaa, mikä paheksuttavaa tai uhkaavaa sukupuolisuutta. Sukupuolen ”paikaksi” voidaan ymmärtää niin ruumis kuin yksilön kokemus. Verkkokeskusteluissa ruumiin ja kokemuksen saama merkitys yhdistyy yksilön ja yhteiskunnan väliseen neuvotteluun määrittelyvallasta. Sukupuoli on yhteiskunnallisen järjestyksen mittari ja turvaaja, mutta sen ”oletusarvot” voidaan määrittää monin tavoin. Sukupuolta koskevat jäsenyykset eivät ole jakautuneet vain enemmistön ja vähemmistön välisiin näkökulmaeroihin, vaan jäsenystavat ovat moninaisia. Näkökulmien vastakkaisuuksien sijaan voidaan puhua myös niiden rinnakkaisuuksista ja limittäisyyksistä.

Avainsanat: sukupuoli, arkitieto, sukupuolen moninaisuus, transsukupuolisuus, heteronormatiivisuus, kulttuurinen analyysi

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi X

University of Lapland, Faculty of Social Sciences

Name of the thesis: Tutkielma sukupuolen jäsentämisestä sosiologian ja arjen tiedossa

Author: Sofia Kari

Degree programme/subject: Sosiology

Level: Master's thesis x Licentiate thesis

Number of pages: 104

Year: 2017

Summary:

This master's thesis focuses on how sex and gender are perceived and structured both in sociological and feminist research, and in two online discussions which took place under news articles about the legislation on sex reassignment process in Finland. Gender is a significant categorisation organising everyday life, and therefore also an important factor in sociological research. Yet gender as a concept tends to go undefined both in academic texts, as well as in everyday interactions. Gender non-conforming experiences, especially those of transgender and intersex, have been used in academic research as a means to explore how gender is understood in common sense knowledge. Gender norms are usually perceived as a culturally shared, undivided set of rules and knowledge. In common sense knowledge, the division between normal and abnormal, as well as between men and women, is seen as obvious, and similar to the division between "us" and "the others" in a society.

Sex and gender cannot be understood without each other. Both are based on classifying and defining bodies, following the binary division between men and women. Nevertheless, the rules and standards for defining bodies are made by people, and can be viewed as social agreements. The understanding of sex and gender is intertwined with the cultural understanding of body, both in science and in everyday life. To understand sex and gender, one must understand the ways academic research has conceptualized the body. I apply cultural analysis and sociological theories on categorisations to explore how the understanding of sex and gender is being structured in common sense knowledge.

Sex and gender are located and organised in various ways both in academic research and empirical material analysed in this work. Different ways of categorizing include different understandings of what is even possible, and what should be desired, feared or rejected. Locating sex and gender can be seen as division between the individual experiences (gender) and the body (sex). In online interactions the meanings and interpretations given to body and experience reflect the ongoing struggle of power between the individual and the society to define and categorise the body. Gender is both the indicator and the keeper of social order, but its "default" settings can be adjusted in many ways. Possible ways to understand sex and gender are not limited to choosing between the views of the majority or the minority. Instead, the alternatives are various. In addition, they are parallel and intersecting as much as opposing or excluding.

Keywords: sex, gender, transgender, heteronormativity, cultural analysis, common sense knowledge, gender non-conformity

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	5
2. SUKUPUOLEN JA RUUMIIN KÄSITTEELLISTÄMINEN	10
Sukupuolen moninaisuuden tutkimus	11
Sukupuoli nimeämisen käytäntönä.....	15
Ruumiillistunut sukupuoli, sukupuolittunut ruumis.....	23
Heteronormatiivinen ruumis.....	31
3. EROJEN JA JAKOJEN MUODOSTUMISEN TUTKIMINEN	38
Arkielämän ”luonnollinen” sukupuoli.....	38
Eronteot ja poikkeavuuden tuottaminen.....	41
Kontekstisidonnaiset merkitykset.....	44
Verkkokeskustelut ikkunana arkitietoon	47
4. SUKUPUOLEN JA SUKUPUOLIERON JÄSENTÄMISEN TAVAT	54
Ruumiin rajat.....	57
Sukupuolten luokittelu sosiaalisen järjestyksen merkinä.....	73
5. SUKUPUOLIERON VAIHTUVAT RAJAPINNAT	86
LÄHTEET	98

JOHDANTO

Helmikuussa 2012 transsukupuolisten sukupuolenkorjausta koskeva lainsäädäntö sai huomiota lehtikirjoituksissa. Iltalehden aloittama uutisointi hyödynsi verkkoartikkelissaan vetävää otsikkoa: ”Ajoin miesten synnytyslakia selän takana - Ministerin avustaja erosi” (Matiainen 2012). Samana päivänä myös Helsingin Sanomat (2012) julkaisi uutisesta oman versionsa: ”IL: Guzenina-Richardsonin avustaja ajoi miesten synnyttämisen mahdollistavaa lakia”. Ilta-Sanomat liittyi joukkoon otsikolla "Guzenina-Richardsonin avustaja erosi - "melkein aamukahvit lensivät ulos" (Puranen 2012).

Uutisointi herätti huomioni, sillä synnyttäminen liitetään yleensä naisruumiisiin, eikä otsikko itsessään vielä selitä, millainen laki oikeastaan on kyseessä. ”Synnyttävä mies” onkin malliesimerkki tilanteesta, jossa sanomalehti uutisen otsikoinnissa hyödynnetään kahden eri kategorian välistä jännitettä. Jännitteillä tarkoitetaan sitä, että uutisotsikkoon nostetut kategoriat ovat keskenään ristiriitaisia tai muuten lukijaa hämmentäviä, mikä herättää uteliaisuuden ja saa lukemaan jutun. (Järviluoma & Roivainen 1997, 15-16.). Ilta-Sanomissa tätä jännitettä korostettiin vielä sisällyttämällä otsikointiin lainaus ministerin toiselta avustajalta saadusta lausunnosta, jossa tämä kuvaa reaktiotaan uutiseen aamukahvien lentämisellä ulos (Puranen 2012).

Uutisen varsinainen aihe oli vuonna 2002 annettu *Laki transseksuaalin¹ sukupuolen vahvistamisesta*, sekä siihen toivotut uudistukset. Kyseinen lakipykälä, josta mediassa puhutaan lyhennetyksi myös translakina, säätelee transsukupuolisten oikeuksia ja mahdollisuuksia sukupuolensa korjaamiseen (L 563/2002). Transsukupuolisilla tarkoitetaan niitä yhteiskunnan jäseniä, joiden kokemus ei vastaa synnytyslaitoksella määriteltyä sukupuolta ja he haluavat pysyvästi elää toisen sukupuolen roolissa (Trasek ry 2017a). Translaki kuitenkin edellyttää sukupuoltaan korjaavalta steriiliyttä, eli lisääntymiskyvyttömyyttä, jotta tämä voisi tulla ju-

¹ Trans- ja intersukupuolisten etujärjestö Trasek (2017a) pitää laissa käytettyä käsitettä transseksuaali vanhentuneena ja suosittelee tilalle käsitettä transsukupuolinen. Tutkielmassani käytän lakisäädöksistä niiden alkuperäisiä nimiä, mutta muuten noudatan Trasekin ohjeistusta transsukupuolisten nimeämisessä. Palaan sukupuolivähemmistöjen nimeämisestä koskevaan kysymykseen, sekä ylipäättään vähemmistöistä puhumiseen tuonnempana.

ridisesti tunnustetuksi haluamassaan sukupuoliessa (L 563/2002 & L 252/2016). Mikäli sterilisaatiota ei vaadittaisi, mahdollistuisi samalla uutisotsikon kuvaama tilanne, jossa virallisissa asiakirjoissa mieheksi merkitty henkilö saattaisi tulla raskaaksi ja synnyttää.

Translakiuudistuksesta kertovan jutun otsikointi oli onnistunut tehtävässään herättää lukijoissa ajatuksia. ”Miesten synnytyslaista” kertova uutinen kirvoitti sen yhteyteen muodostuneissa verkkokeskusteluissa niin Helsingin Sanomien kuin Ilta-Sanomien sivuilla kommentteja laidasta laitaan, myös sangen kärkeviä. Osa ei ilmeisesti ollut edes lukenut koko juttua, tai sitten tarkoituksella sivuutti sen sisällön, sillä monet puhuivat lakiuudistuksen sijaan sukupuolesta ja sen määrittelystä.

Keskustelua lukiessani aloin pohtia, miksi ajatus synnyttävistä miehistä herättää niin vahvoja tunteita. Vastausta pitää etsiä siitä, miten sukupuoli ymmärretään ja millainen rooli sillä on osana jokapäiväistä elämää. Arkitieto on täynnä kategorioita, mutta jotkut kategoriat ovat kulttuurille merkittävämpiä kuin toiset, sillä ne käsitetään perustavanlaatuisiksi ja suhteellisen pysyviksi yhteiskunnallista olemista ja ihmisten välisiä suhteita jäsentäviksi. Perustavanlaatuisuus ja pysyvyys tarkoittavat myös itsestään selvyyttä. Sukupuolen ja kansallisuuden kaltaiset kategoriat hyväksytään peruskäsitteinä niin arkiymmärryksessä, kuin tieteellisessä tutkimuksessa. (Juhila ym. 2012a, 37.)

Sosiologiassa inhimillistä arkilogiikkaa on pyritty ymmärtämään tarkastelemalla sen säröjä, eli ilmiöitä ja tilanteita, jotka rikkovat odotukset. Sukupuolen osalta on tutkittu sellaisia sukupuolikokemuksia ja ruumiita, jotka eivät vastaa yhteiskunnassa vallitsevia odotuksia sukupuolesta (Garfinkel 1967; Kessler & McKenna 1978).

Tällaisia sukupuolen ilmenemismuotoja ovat esimerkiksi trans- ja intersukupuolisuus. Jos transsukupuolisilla kokemus ei vastaa kulttuurin ruumiille asettamia odotuksia, intersukupuolisilla sukupuolen anatomiset tai fysiologiset tunnusmerkit eivät ole lääketieteellisten sukupuolen määrittämisstandardien mukaiset, jolloin sukupuolta ei pystytä lääketieteen keinoilla yksiselitteisesti nimeämään. (Trasek ry 2017a.)

Tässä tutkielmassa analysoin, millaista sukupuolta koskevaa tietoa on, ja millaisena piirtyy niin sanotusti yleinen mielipide sukupuolierosta. Suurimmalla osalla on käsitys siitä, mitä

tarkoitetaan sanoilla nainen ja mies, sekä oletus siitä, millainen on kulttuurisesti jaettu ymmärrys näiden sanojen merkityksestä.

Paikallistuminen ja tutkimuskysymykset

Suomalaisessa sosiologiassa sukupuolta koskeva tieto on kehittynyt vaiheittain, edeten yhdestä tutkimussuuntauksesta toiseen ja lainaten paikoin feministisen tutkimuksen piiristä. Sukupuoli ei kuitenkaan ole varsinaisesti ollut sosiologisen teorianmuodostuksen keskiössä, vaikka onkin alusta asti ollut yksi tutkimuksen osa-alue. (Lempiäinen 2003, 20.)

Tätä sukupuolen tutkimisen käsitteellistä ja teoreettista muutosta kuvaa myös Raija Julkunen (2010, 10) kutsuessaan sukupuolta feministisen teorian suureksi tuntemattomaksi. Käsitteet siitä, mikä tekee naisen ja miehen ovat vaihdelleet teorioiden kehittyessä ja näkökulmien muuttuessa.

Yleensä sukupuolen ja seksuaalisuuden tutkimuksessa on keskitytty miesten ja naisten, tai homoseksuaalien ja heteroseksuaalien muodostamiin kulttuurisiin (ja kategoriisiin) vastinpareihin. Yksinkertaistavien vastakkainasettelujen sijaan feministisessä tutkimuksessa, ja erityisesti queer-teoriassa, on vähitellen pyritty tarkastelemaan seksuaalisuutta jo lähtökohtaisesti monimuotoisena. (Rossi 2010, 24-25.)

Alkujaan seksuaalisen moninaisuuden tutkimuksesta alkunsa saanut queer-teoria onkin vähitellen laajentunut käsittämään kaiken seksuaalisuuden ja sukupuolen normit kyseenalaistavan kriittisen tutkimuksen. Nykyisellään queer voidaan määritellä lähestymistavaksi, jossa tarkastellaan normaalin ja poikkeavan välistä suhdetta sekä sitä, miten niitä kielellisesti käsitteellistetään, rakennetaan ja puretaan. (Hekanaho 2010, 145-146, 148.)

Tämän tutkielman viitekehys on feministinen ja queer-teoreettinen siinä mielessä, että lähestyn sukupuolta koskevaa tietoa yhteiskunnallisesti rakennettuna ja kulttuurisesti tuotettuina. En ole kiinnostunut siitä, mikä on lopullinen totuus sukupuolesta, vaan siitä, mitä *ymmärretään* todeksi. Toisaalta paikannun tiedonsosiologian alueelle, sillä olen kiinnostunut sukupuolta koskevasta arkitiedosta ja sen muodostumisesta. Tutkimukseni päämääränä on tarkastella, miten sukupuoliero arkisessa merkityksenannossa rakennetaan, millaisia variaatioita siinä esiintyy, ja millainen kuva sukupuolesta ja ruumiillisuudesta tässä prosessissa

piirtyy. Toisaalta en tässä tehtävässä voi sivuuttaa tieteellisen tiedon ja tutkimuksen roolia osana arkiymmärryksen rakentumista. Siksi on syytä todeta, että tarkasteluni kohteena on sukupuolen jäsentäminen ja jäsentyminen yhtä lailla osana sosiologista ja feminististä teoriaa kuin arkiymmärrystä.

Empiirinen aineistoni muodostuu kahdesta nettikeskustelusta, jotka virisivät alkuvuodesta 2012 Helsingin Sanomien (2012) ja Ilta-Sanomien (Puranen 2012) translakiuudistusta käsitelleiden artikkelien yhteyteen. Valitsin Helsingin Sanomat ja Ilta-Sanomat laajalevikkisyytensä vuoksi. Näitä lehtiä luetaan valtakunnallisesti netissä ja niiden kommenttipalstat ovat julkiset², joten arvelin niiden edustavan myös moninaista näkemysten kirjoa. Lisäksi etuna oli, että molemmat lehdet julkaisivat version samasta Iltalehden (Honkamaa 2012) translakiuudistusta käsitellestä artikkelista, joten molemmissa keskusteluissa kommentit vastasivat samantapaiseen lähtöasetelmaan, vaikka artikkelit eivät sanasta sanaan samanlaiset olleetkaan. Uutisen alkuperäisen version julkaisseen Iltalehden verkkosivuilta artikkeliin liittyvää kommenttiketjua ei tutkielmaa aloittaessani enää ollut saatavissa, joten en voinut sitä aineistooni sisällyttää. Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien kirjoituksissa esiintyy kuitenkin jo sen verran toistuvuutta, että tutkielman kannalta aineiston rajaus oli lopulta oikein sopiva.

Tutkin, mihin sukupuoli arkitietona paikallistuu ja mitä nettikeskustelijat pitävät normaalina sukupuolena. Peilaan keskustelussa esiin nousevia sukupuolen jäsentämisen tapoja arkiymmärrystä koskevaan sosiologian tietoon, sekä sukupuolta koskevaan sosiologiseen ja feministiseen tutkimukseen ja teoriaan. Kysyn, **mitä** kirjoittajat olettavat yhteisesti jaetuksi ymmärrykseksi sukupuolesta, ja **millaisia eri tapoja jäsentää** sukupuolta keskustelussa nousee esille. Tarkastelen myös, **millaisena** sukupuoliero ja sen **merkitys** rakentuu eri jäsennystavoin, sekä **millaisia seurauksia** näillä merkityksellistämisillä on niille sukupuolen ilmenemismuodoille, jotka kussakin jäsentämistavassa ymmärretään poikkeavina.

Feministinen tutkimus korostaa tiedon luonteen, tuottamisen ja tuottajan kontekstisidonnaisuutta. Tieto ei ole koskaan täysin objektiivista ja irrallaan ympäristöstä, jossa se on tuotettu.

² Helsingin Sanomien verkkolehden saavutettavuus on vuoden 2012 jälkeen vähitellen muuttunut. Alkujaan avoimelle kommenttipalstalle kirjoittaminen muuttui ensin kirjautumisesta edellyttäväksi, ja tämän tutkielman valmistuessa myös vanhojen artikkeleiden ja niiden kommenttien lukeminen on kirjautumisen takana.

Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys riippuvat myös tutkijan itsereflektiosta, eli kyvystä tiedostaa omat intressinsä ja tehdä ne näkyviksi yleisölleen. Tällaista tutkimuksen itsereflektiota korostavaa otetta voi pitää vastauksena eurooppalaiseen tutkimusperinteeseen, jossa pitkään sivuutettiin valtasuhteet ja tiedon subjektiivisuuteen liittyvät kysymykset. (Liljeström 2004, 11-13, 15.)

Kun kaltaiseni normatiivisesti naisen luokkaan, niin yhteiskunnan silmissä, kuin henkilökohtaisen kokemuksensa puolesta sijoittuva tutkija tarkastelee sukupuolen moninaisuutta normien haastamisena, on näkökulma väistämättä jossain määrin ulkopuolinen. Tutkijan ei tarvitse kuulua määrättyyn ryhmään voidakseen tutkia sitä, mutta hänen on hyvä olla tietoinen omien kokemustensa rajallisuudesta tutkimansa ilmiön tulkinnassa.

Haluankin korostaa, että tarkastellessani tässä tutkielmassa normaalia ja poikkeavaa, puhun ensisijaisesti kategorioiden muodostumisen logiikasta ja kategorisista rajanvedoista, en ihmisistä yksilöinä tai ryhminä. Normaali ja poikkeava ovat käsitteitä ja luokituksia, jotka pakenevat pysyviä määrittelyjä: jokin voi olla normaalia yhdessä tilanteessa ja poikkeavaa toisessa.

Teoreettinen viitekehykseni muodostuu kahdesta osa-alueesta: sukupuolta koskevasta teoriasta ja tutkimuksesta, sekä arkitietoa ja sen muodostumista koskevasta sosiologisesta teoriasta. Aloitan tarkastelemalla sukupuolta ruumiillisena ja ruumiiseen sidottuna käsitteenä. Luvussa yksi esittelen lyhyesti sukupuolen ja ruumiin käsitteellistämisen tapoja, sukupuolen moninaisuuden tutkimusta ja nimeämisen käytäntöjä. Tarkastelen sitä, mihin sukupuolta yleensä paikallistetaan ja miten sitä on tieteellisen tutkimuksen piirissä määritelty.

Luvussa kaksi tarkastelen erojen ja jakojen muodostumista ja tuottamista arkitiedon ja yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen perustana. Perehdyn tarkemmin kategorioiden ja luokitusten teoriaan sekä merkitysten kontekstisidonnaisuuteen. Luvun päätteeksi pohdin myös verkkokeskusteluja tutkimuksen kohteena.

Kolmannessa luvussa analysoin sukupuolen jäsentämistä nettikeskusteluissa ruumiillisena ja sosiaalisena ilmiönä. Perustan analyysini sukupuolta koskevaan feministiseen ja sosiologiseen teoriaan sekä erojen ja jakojen muodostumista koskeviin teorioihin. Luvussa neljä esittelen analyysini tulokset ja vedän langat yhteen.

1. SUKUPUOLEN JA RUUMIIN KÄSITTEELLISTÄMINEN

Sukupuolen moninaisuudesta puhuminen tarkoittaa väistämättä puhumista myös sukupuolen kategorioista, eli luokittamisesta, ja erityisesti ruumiin luokittamisen tavoista. Kategoriat ovat osa yksilöiden, yhteiskuntien ja kulttuurien tietoa, ne ohjaavat jokapäiväistä vuorovaikutusta ja laajempia yhteiskunnallisia käytäntöjä. Sukupuolta koskevan arkitiedon muodostumista on tutkittu ensinnäkin ulkopuolelta havainnoiden tai yhteiskunnan odotuksia tutkien (mm. Kessler & McKenna 1978). Vaihtoehtoisesti tutkimusta on tehty trans- ja intersukupuolisten yksilöiden ja ryhmien näkökulmasta, jolloin ääneen pääsevät ne, joiden olemassaolo haastaa nuo odotukset (esim. Wickman 2001, Bettcher 2014, Bolin 1987). Tarkasteltiinpa trans- ja intersukupuolisuutta sitten ulko- tai sisäpuolisen näkökulmasta, taustalla on oletus, että nämä ilmiöt tekevät näkyväksi sen, mikä yleensä on näkymätöntä, eli sukupuolista ilmaisua ja ruumiin ulkomuotoa sääntelevät normit ja ymmärryksen normaalista.

Tässä luvussa tarkastelen sitä, miten sukupuolta sekä normit haastavia ruumiita ja sukupuolikokemuksia on ylipäättään tutkittu, määritelty ja luokiteltu niin sosiologiassa kuin feministisessä tutkimusperinteessä. Ruumiin ja ruumiillisuuden teoriaa käsitellessäni keskityn erityisesti siihen, miten ruumista on tarkasteltu sukupuolieron merkkinä.

Vaikka normit haastavan sukupuolisuuden rooli tässä tutkielmassa on ensisijaisesti toimia sukupuolta koskevien oletusten peilinä, on sukupuolen moninaisuuden ymmärtäminen olennainen osa peilin heijastamaa kuvaa. Avaan transsukupuolisuuden ohella myös muita sukupuolen käsitteellistämisen, tutkimisen ja nimeämisen tapoja niiltä osin, kuin ne auttavat hahmottamaan sitä erojen ja jakojen työvälineistöä, joilla sukupuolta koskevaa ymmärrystä kulttuurisesti rakennetaan.

Sukupuolen moninaisuudesta puhuttaessa käsitevalinnoilla on erityistä merkitystä. Siksi kiinnitän huomiota nimeämisen tapoihin ja noudatan ensisijaisesti Setan (2016) ja Trasekin (2017a) ohjeistuksia sukupuolen monimuotoisuuden kuvaamisessa.

Sukupuolen moninaisuuden tutkimus

Virallisesti suomalainen yhteiskunta tunnustaa kaksi sukupuolen luokkaa. Väestötietorekisterissä³ ihmisen sukupuoli voi olla vain mies tai nainen, ja kaikki lapset jaotellaan jo synnytyslaitoksella tyttöihin ja poikiin. (Kinnunen 1998, 130-131.) Myös Tilastokeskuksen luokituksia koskeva ohje nimeää vain miehen ja naisen sukupuolen luokituksina. (Tilastokeskus 2015).

Toisaalta lääketieteessä, psykologiassa ja esimerkiksi seksologiassa on jo parisataa vuotta tutkittu yksilöitä, joiden anatomia tai sukupuolinen ilmaisu eivät vastaa yhteiskunnassa vallitsevia käsityksiä normaalista ruumiista ja siihen liittyvästä sukupuolikokemuksesta. Nämä tieteenalat ovat myös osallistuneet normeista poikkeaviksi luokittelemiensa sukupuolisuuksien nimeämiseen ja niiden tunnusmerkkien määrittelyyn. (Bettcher 2014, 383.)

Erityisesti on tutkittu trans- ja intersukupuolisuutta, joiden historia yhteiskunnallisina ilmiöinä kietoutuu lääketieteen ja psykologian tautiluokituksiin, sekä erityisesti transsukupuolisuuden kohdalla myös rikoslakiin ja rangaistavuuteen. Tässä tutkimusperinteessä molempia ilmiöitä on tarkasteltu poikkeavuutena ja ulkopuolisen näkökulmasta. Vasta 1990-luvulla amerikkalaisessa transtutkimuksessa kyseisten ryhmien jäsenet ovat itse alkaneet tehdä tutkimusta ja teoriaa sekä niihin perustuvaa politiikkaa, joissa he määrittelevät itse itseään. (Bettcher 2014, 384.)

Yleisesti ottaen transsukupuolisuuden tutkimusperinne voidaan jakaa lääketieteelliseen ja yhteiskuntatieteelliseen, joista ensimmäisessä transsukupuolisuutta on tarkasteltu ensisijaisesti sairautena, toisessa sukupuoli-identiteetin syntyä ja sosiaalisesti rakentuvaa sukupuolta korostaen. (Huuska 2010, 156; Wickman 2001, 54.) Lääketieteellinen tutkimusperinne painottuu transsukupuolisuuden kliiniseen⁴ hoitamiseen, kun yhteiskuntatieteellinen tutkimus

³ Jokainen vastasyntynyt liitetään osaksi väestötietojärjestelmiä antamalla tälle henkilöturvavastaus, jonka loppuosan kolmas numero merkitsee sukupuolen. Parilliset numerot viittaavat naiseen, parittomat mieheen. (Kinnunen 1998, 130-131.)

⁴ Vaikka edellä mainitut akateemiset näkökulmat koskevat läheteoksessa ensisijaisesti transsukupuolisten tutkimusta, ne kuvaavat todennäköisesti myös intersukupuolisuuden tutkimusperinnettä, joten puhun sukupuolen moninaisuudesta laajemmin transsukupuolisuuden sijaan.

keskittyy sukupuolen teoriaan. Toisaalta, kuten todettua, yhteiskuntatieteellisellä tutkimuksella on mahdollisuus ottaa kantaa ja jopa vaikuttaa myös lääketieteen lähestymistapoihin. (Bettcher 2014, 384; Wickman 2001, 54-55.) Esimerkiksi intersukupuolisuutta on tutkittu yhteiskuntatieteellisissä pro gradu -tutkielmissa lasten itsemääräämisoikeuteen sekä laajemmin hoitoetiikkaan ja ihmisoikeuksiin liittyvänä kysymyksenä (Laakso 2007; Silkkola 2014; Toriseva 2013).

Tutkimuksellisten näkökulmien nimeäminen lääketieteelliseksi ja yhteiskuntatieteelliseksi luo ehkä turhan yksiselitteisen mielikuvan näiden tieteenalojen välisestä työnjaosta sukupuolen tutkimisessa. Tarkoituksenmukaisempaa voisi olla kuvata näitä akateemisia lähestymistapoja sukupuolen (ruumiillista) normatiivisuutta korostavaksi sekä normikriittiseksi tutkimukseksi lääketieteellisen ja yhteiskuntatieteellisen sijaan. Näin on mahdollista huomioida tieteenalojen sisäisiä ristiriitoja, sekä eri alojen välistä vuorovaikutusta sukupuolen ja sen moninaisuuden tutkimuksessa.

Merkittävin ero näkökulmien välillä on suhde sukupuoleen tosiasiana. Normatiivisuutta korostavassa tarkastelussa kaksijakoinen, niin ruumiillisesti kuin sosiaalisesti ”normaali” sukupuoli hyväksytään luonnollisena tosiseikkana, ja erilaisiin yksilöihin suhtaudutaan poikkeavina. Normikriittinen lähestymistapa puolestaan on valmis kyseenalaistamaan sukupuolta koskevan ymmärryksen ja poikkeavuuden määrittelyt. Tutkijoiden paikallistuminen näiden kahden lähestymistavan välillä vaikuttaa siihen, miten sukupuolen moninaisuutta ja sen ilmaisemista tutkitaan ja määritellään. (Wickman 2001, 54-55.)

Sukupuolen normatiivisuuden korostuminen tai kritisoiminen tieteellisessä tutkimuksessa liittyy laajemmin näkökulmiin, joista sukupuolen moninaisuutta yhteiskunnassa on ylipäättään mahdollista tarkastella. Väitöskirjassaan suomalaisten transsukupuolisten yhteisön sisäistä tiedonmuodostusta tutkinut Jan Wickman (2001) esittää, että transsukupuolisuudesta voidaan puhua joko transyhteisön ulkopuolelle tai sisäpuolelle sijoittuvan näkökulmasta. Molemmista näkökulmista voidaan edelleen valita sukupuolten kaksinapaisuuden korostamisen, tai eron häivyttämisen välillä. Ulkopuolista ja kaksinapaisuutta korostava näkökulma rinnastuu valtakulttuuriin, eli yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyihin sukupuolen normeihin. Vastaavasti ulkopuolinen, mutta häivyttävä lähestymistapa edustaa sukupuolta kyseen-

alaistavaa ja purkavaa näkökulmaa. Transyhteisön sisällä sukupuolten kaksinaisuuden korostaminen heijastaa sopeutumispyrkimystä valtakulttuuriin, häivyttämistä voidaan nimittää sukupuolikapinallisuudeksi. (Wickman 2001 70-72, 234-239.)

Vaikka Wickman (2001) yhdistää nämä näkökulmat lähinnä transsukupuolisuuteen liitettyihin yhteiskunnallisiin asenteisiin, limittyä esimerkiksi sukupuolta purkava näkökulma kriittisen sukupuolentutkimuksen kanssa, joten sitä voi pitää arkikäsitysten ohella myös tieteellistä tutkimusta kuvaavana näkökulmana. Sukupuolivähemmistöistä tehdyt pro gradu -tutkielmat, joissa tarkastellaan kriittisesti valtakulttuurissa (Ylinen 2015) tai lääketieteessä (Tainio 2014) vallitsevia sukupuolivähemmistöjä koskevia asenteita ja diskursseja, ovat sukupuolten luokittelua purkavia. Esimerkiksi intersukupuolisuutta ja intersukupuolisten asemaa tarkastelevissa yhteiskuntatieteellisissä tutkimuksissa pyritään antamaan ääni kyseisen ryhmän edustajille itselleen.

Tieteenalasta riippumatta transsukupuolisten tutkimus on edelleen pitkälti keskittynyt yksilökokemuksiin yhteisöllisyyden sijaan. Yksilökohtaisten kokemusten tarkastelun lisäksi useimmiten myös tutkitaan naisiksi suuntautuvia transsukupuolisia, sekä transsukupuolisia mieluummin kuin transvestiittejä. (Wickman 2001, 54.)

Myös suomalaisessa transtutkimuksessa on tarkasteltu transsukupuolisuuden yksilökokemuksia väitöskirjatasolla (esim. Vilka 2006) sekä pro gradu -tutkielmissa (mm. Heinonen 2011; Huuska 1997; Hyvönen & Väänänen 2014). Sen sijaan vähemmän on tarkasteltu transsukupuolisia yhteisönä tai transsukupuolisuutta sosiaalisena ilmiönä (Wickman 2001, 54).

Yksilökokemuksiin painottuva tutkimus auttaa ymmärtämään sukupuolen moninaisuutta ja normien marginalisoivia käytäntöjä ja niiden seurauksia yksilötasolla. Toisaalta ryhmien ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tarkastelu voi auttaa hahmottamaan niitä prosesseja, joissa nuo käytännöt muodostuvat.

Tutkimuksen kohteeksi voidaan ottaa myös ulkopuolisten näkökulma ja sen muodostuminen. Muun muassa Nina Ylinen (2015) on analysoinut ulkopuolisten, valtavirran, kiinnostusta sukupuolivähemmistöihin median representaatioissa. Hän esittää, että sukupuolivähemmistöistä puhutaan mediassa kahdella tavalla: joko vähemmistöille äänen ja toimijuuden

antaen, tai vaihtoehtoisesti heitä marginalisoiden ja toiseuttaen. Toiseuttavaa puhetapaa Ylinen (2015, 4, 103) kuvaa ohipuhumiseksi, joka sysää sukupuolten normeja haastavat yksilöt ulkopuolelle ja esittää heidät vieraina ja outoina. Tosin myös vähemmistöjen ääntä kuuleva representaatio on useimmiten heteronormatiivinen, mutta asenteeltaan kuitenkin hyväksyvä esittämistapa. (Mt., 103-107.)

Ohipuhumisessa on kysymys siitä, kenen ääntä kuullaan. Oikeus tulla kuulluksi kertoo määrittelyvallasta ja mahdollisuudesta nimetä asioita ja ilmiöitä. Suomessa transsukupuolisuus sukupuolen kategoriana on jatkuvan neuvottelun kohteena. Esimeriksi vuonna 2003 voimaan tullut translaki kutsuu edelleen transsukupuolisia transseksuaaleiksi (L 563/2002). Trans- ja intersukupuolisten oikeuksia ajava Trasek (2017a) ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edunvalvoja Seta (2016) ovat pyrkineet edistämään sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen nimeämistä sanoilla, jotka lähtevät näistä yhteisöistä itsestään ulkopuolisen auktoriteetin sijaan.

Sukupuolen moninaisuuden nimeäminen elää ja laajentuu jatkuvasti. Muuttuvat nimeämisen tavat eivät ole historiallisesti uusi ilmiö. Eri kulttuureissa ja historian eri jaksoina on tunnistettu ja nimetty erilaisia sukupuolen variaatioita. Myös kaksijakoiseen sukupuoliluokitteluun perustuvassa eurooppalaisessa yhteiskuntajärjestyksessä on oltu kiinnostuneita kolmannesta tai useammasta sukupuolesta muissa kulttuureissa. (Towle & Morgan 2006.) On jopa pohdittu mahdollisuuksia muiden kuin binäärisyyden piiriin sijoittuvien vaihtoehtojen olemassaoloon omassa kulttuurissa (esim. Fausto-Sterling 1993; Towle & Morgan 2006).

Perehdyn seuraavaksi lähemmin siihen, miten sukupuolen moninaisuutta on eurooppalaisessa, tai niin sanotusti länsimaisessa, tutkimusperinteessä nimetty ja millaista ymmärrystä sukupuolen ruumiillisuudesta ja kaksinapaisuudesta erilaiset nimeämiset ehdottavat. Pyrin erittelemään nimeämisen ja luokittamisen tulkinnan välineitä, joita tieteellinen teoria tarjoaa sukupuolen jäsentämiselle niin tieteen sisällä kuin arkitiedossa.

Sukupuoli nimeämisen käytäntönä

Nimeäminen on tapa tunnustaa jonkin ilmiön olemassaolo. Transsukupuolisuudesta tai sukupuoli vähemmistöistä puhuminen tekee näkyväksi sen, että on olemassa ihmisiä, joiden sukupuoli on jotakin erilaista verrattuna kulttuurisiin odotuksiin. Tässä mielessä on perusteltua sanoa, että sukupuolen moninaisuuden tutkimus sisältää väistämättä kysymyksen sukupuolesta nimeämisen käytäntönä, sillä tutkijan on valittava, millaisia käsitteitä, ja *miten*, hän käyttää. Pohdin tässä luvussa sukupuolta nimeämisen käytäntönä tarkastelemalla kaksijakoisen sukupuoliluokittelun rinnalle, jatkeeksi tai ulkopuolelle esitettyjä vaihtoehtoja. Pohdin samalla sitä, millaiseksi sukupuolten luokittelu näiden ehdotusten valossa muotoutuu.

Sukupuoli vähemmistöillä viitataan yksilöihin, joiden sukupuoli tai sen ilmaisu ei vastaa yhteiskunnan normatiivisia odotuksia (Seta ry 2016; Trasek ry 2017a). On kuitenkin huomattava, että enemmistön ja vähemmistön välinen erottelu on jo itsessään yksi binäärinen luokittelun ja eronteon tapa. Vähemmistöstä puhuminen antaa ymmärtää, että olisi olemassa jokin sisäisesti yhtenäinen enemmistö, josta sanottu vähemmistö selvärajaisesti eroaa. Toisaalta sukupuoli vähemmistöt käsitteenä on käytössä esimerkiksi julkishallinnon virkakielissä (ks. esim. Tasa-arvovaltuutetun toimisto 2012) ja kuvastaa osaltaan arkielämän ymmärrystä sukupuolesta ja sen moninaisuudesta, joten en täysin hylkää kyseistä käsitettä tässä tutkielmassa. Pyrin kuitenkin osaltani huomioimaan sen, että enemmistö ja vähemmistö, samoin kuin normaali ja poikkeava ovat liukuvia ja muuttuvia luokitteluja.

Sukupuolen moninaisuuden sanasto

Seta (2016) päivitti vuoden 2016 loppupuolella verkkosivuilleen kattavan *Sateenkaarisanaston*, jossa useamman kuin kahden sukupuolen olemassaoloa kuvataan sanalla sukupuolen/sukupuolten moninaisuus. Trasekin (2017a) sivuilla sukupuoli vähemmistöiksi lasketaan transihmiset, sukupuoli tottomat, intersukupuoliset sekä sukupuoli ristiriitaa kokevat ihmiset. Erona sukupuoli vähemmistöjen käsitteeseen sukupuolen moninaisuuden on tarkoitus kattaa kaikki, sukupuoli tosta ja sen normatiivisuudesta riippumatta. Toisaalta kyseistä käsitettä käytetään useimmiten vain viitattaessa sukupuoli vähemmistöihin. (Trasek ry 2017a.)

Trans sanana ja etuliitteenä tarkoittaa ”tuolla puolella”, eli viittaa sukupuolen tapauksessa kaksijakoisen sukupuoliluokittelun tuolle puolelle sijoittumiseen (Prosser 1997, 309). Trans-etuliitettä käytetään sukupuolikokemuksen kuvaamisessa paitsi transsukupuolisuuden, myös esimerkiksi transvestiittien kohdalla. Transvestiitit voivat käyttää toiselle sukupuolelle tyyppillisiä ilmaisu- tai pukeutumistapoja, mutta erotuksena transsukupuolisista eivät halua tulla määritellyiksi tuohon sukupuoleen kuuluviksi. (Trasek ry 2017a.)

Inter-etuliitteellä puolestaan viitataan keskellä tai välillä olemiseen (Transtukipiste 2016). Intersukupuolinen tarkoittaisi siis suomennettuna sukupuolten keskellä tai välillä olevaa. Intersukupuolisuus on ihmisruumiille määritelty lääketieteellinen tila, jonka määrittelyperusteita on useita ja vaihtelevia. Yksinkertaistaen se tarkoittaa tilannetta, jossa yksilön (ruumiillista) sukupuolta ei pystytä lääketieteen mittareilla yksiselitteisesti määrittämään. Aina intersukupuolisuus ei näy päällepäin, tai väistämättä vaadi kirurgista hoitoa, vaikka näkyisikin. (Tasa-arvovaltuutetun toimisto 2012, 7, 27-28.)

Ihmisiä, jotka ovat tyytyväisiä heille syntymässä määriteltyyn sukupuoleen, eli heidän sukupuolikokemuksensa on yhteiskunnan näkökulmasta ”normaali”, voidaan kutsua cissukupuolisiksi. Cis on trans-etuliitteen latinankielinen vastakohta, tarkoittaen ”tällä puolella”. Etuliitteet trans ja cis voidaan liittää miehen ja naisen eteen siten, että cismies viittaa syntymässä nimettyyn sukupuoleensa tyytyväiseen naiseen tai mieheen. Vastaavasti transmies viittaa syntymäsuupuoleltaan naiseen, mutta mieheksi suuntautuvaan transsukupuoliseen, transnainen tarkoittaa syntymäsuupuoleltaan miestä, joka suuntautuu naiseksi. (Trasek ry 2017a.) Tässä suhteessa inter-liite tekee poikkeuksen, sitä ei yleensä liitetä sanojen mies tai nainen eteen.

Cis-sukupuolisuudesta puhuminen nostaa määrittelyn kohteeksi sukupuolienemmistön sukupuolivähemmistöjen rinnalle purkaen käsitteiden ”nainen” ja ”mies” normatiivista asemaa. Cis-etuliitteen käyttö ehdottaa, että pelkästään käsite nainen tai mies ei vielä kerro, mikä on henkilön syntymäsuupuoli tai ruumiin ulkomuodon ja sukupuolen välinen yhteys. Samaa tavoitellaan sukupuolen moninaisuudesta puhumalla. Sukupuolen moninaisuuden käsitteessä korostuu, että sukupuoli ja sitä koskeva ymmärrys pitää sisällään lukuisia erontekoja. (Trasek ry 2017a.)

Trans-, inter- ja cis- etuliitteet myös herättävät miettimään, mikä sukupuoli tarkalleen ottaen on se, joka ylittää, on välillä tai pysyy paikallaan. Onko kysymyksessä ruumis, joka matkustaa yhden sukupuolen luokasta toiseen, vai sittenkin kokemus, joka kieltäytyy tarjotuista kulttuurisista malleista?

Ylittämisen käsitettä voi pitää transsukupuolisuuden käsitteellistämässä ja tutkimisessa pitkään hallinneena näkökulmana, sillä siinä kulttuuristen sukupuoliluokkien rajat tai määrät eivät muutu. Tarvitsee vain ottaa yksilö ja siirtää hänet luokasta toiseen. Talia Mae Bettcher (2014) kuvaa tätä ajattelutapaa ”väärän ruumiin mallina”, jossa transsukupuolisen ajatellaan olevan ruumiinsa vanki ennen sukupuolenkorjausta. Bettcher erottelee tästä mallista heikomman ja vahvemman version, joista heikommassa transsukupuolisen kokemuksen ajatellaan edustavan hänen oikeaa syntymänsukupuoltaan, mutta ruumiin olevan väärä. Toisin sanoen sukupuoli on sama yksilön koko elämän, se vain on eri, kuin yhteiskunta ruumiin perusteella olettaa. Aidossa sukupuolikokemuksessa eläminen vaatii (väärän) ruumiin korjaamista. Vahvemmassa versiossa sukupuoli paikallistuu ensisijaisesti ruumiiseen, jolloin sukupuolen ajatellaan vaihtuvan tarkalleen ottaen sillä hetkellä, kun sukuelinkirurgiset toimenpiteet on tehty. (Mt., 383.)

Väärän ruumiin mallin ongelmana on, että samalla, kun se pyrkii oikeuttamaan transkokemukset, se tulee julistaneeksi, että sukupuolen perimmäinen paikka on juuri ruumiissa. Riippumatta siitä, ymmärretäänkö sukupuolenkorjaaminen oikeutettuna vai ei, transsukupuolisuus on vaarassa jäädä ruumiillisen aitouden ansaan, jossa ruumiin sukupuoli on ikuisesti välitilassa. (Bettcher 2014, 386.)

Väärän ruumiin malli avaakin sukupuolen paikallistumisen ongelmaa. Transsukupuolisten kohdalla olemassa olevat vaihtoehdot ovat oletusarvoisesti samat kuin muillakin, eli tarjolla olevia, kulttuurisesti ”oikeita” ruumiita on vain kaksi. Korjattiinpa sukupuolta tai ei, ruumis nimetään aina yhdeksi kahdesta vaihtoehdosta. Nimeäminen perustuu oletukseen, että ruumis on ”aito” aina kromosomeja myöten. Siitä huolimatta sukupuolelle sopimattomaksi katsottu käytös tai pukeutuminen riittää haastamaan yksilön sukupuolta koskevat oletukset. Ruumiin merkitys sukupuolen ”kotina” on altis epäilyille.

Binäärisyyden tuolle puolen

Antropologisen tutkimuksen peruina transsukupuolisuutta on toisinaan lähestytty eräänlaisena kolmantena sukupuolena. Evan B. Towle ja Lynn M. Morgan (2006, 672) pohtivat, että hyödyllisyydestään huolimatta niin kolmannen sukupuolen kuin transsukupuolisuuden käsitteet ovat kulttuurisidonnaisia. Niiden kuvaamat ilmiöt ovat mahdollisia vain niissä sosiaalisissa todellisuuksissa, joissa ne esiintyvät. Olisi harhaanjohtavaa nimetä esimerkiksi Intian hijrat transsukupuoliseksi, tai ajatella, että intialaiset kohtelisivat transsukupuolisia Suomessa samoin kuin hijroja Intiassa. Sukupuolen moninaisuutta ja vaihtelevuutta tulisikin kirjoittajien mielestä tutkia aina omassa kulttuurisessa yhteydessään. (Mt., 672-673.)

Transsukupuolisuudesta (transgender) puhuminen kolmantena sukupuolena vakiinnuttaa sen asemaa sukupuolen luokittelutapana. Kolmannesta sukupuolesta puhuminen ei kuitenkaan tunnusta olemassa olevan luokittelun piirissä mahdollisesti ilmenevää kokemusten vaihtelua. Sen sijaan kolmannen sukupuolen luokasta voi jopa seurata uusia normaalin ja epänormaalin jakoja jo olemassa olevien sisälle, jos esimerkiksi transvestiitit tai drag-queenit sijoitetaan transsukupuolisen luokkaan. (Towle & Morgan 2006, 669.)

Transsukupuolisuuden tarkastelu sukupuolen kolmantena luokkana paitsi tekee näkyväksi, myös toiseuttaa. Nimeäminen tekee ilmiöistä todellisia, joten kolmanneksi kutsuminen luokitsee samalla miehen ja naisen luokat muuttumattomiksi kokonaisuuksiksi ja siten sulkee transkokemukset entistä vankemmin kaksijakoisen jäsennyksen ulkopuolelle.

Tietenkin voidaan pohtia myös sitä, missä normaalin rajat sitten menevät, ja onko kaikki sukupuolisella ilmaisulla leikkely merkki transsukupuolisuudesta, tai kolmannesta sukupuolesta. Voiko toisen sukupuolen vaatteita pitää, mikäli ei esitä olevansa tätä sukupuolta? Missä kohtaa menee esittämisen ja olemisen raja? Jos urheilen miesten vaatteissa ja käyttäydyn korostetun maskuliinisesti kuntosalilla, mutta teen tämän naisena, mihin kokemukseni ja olemukseni sijoittuu sukupuolten luokittelussa?

Eriytyisen hankalaksi kysymys muodostuu sukupuolenkorjausprosessia läpikäyväälle. Ennen sukupuolen virallista vahvistamista yksilön on eletävä kokemansa sukupuolen roolissa, joka todistetaan ”tosielämän kokeella” (A 1053/2002). Sukupuolen vahvistamista koskevassa laissa ei kuitenkaan tarkemmin määritellä, mitkä ovat sukupuoliroolin toteutumisen kriteerit

tai miten pitkä tosielämän kokeen on oltava. Käytännössä sukupuoltaan korjaava odottaa diagnoosin saatuaan vähintään vuoden ennen kuin lupa sukupuolen juridiseen vahvistamiseen ja sukuelinkirurgiaan myönnetään. Tosielämän kokeen sisällölliset vaatimukset sen sijaan voivat vaihdella. (Trasek ry 2017b.)

Transsukupuolisuuden nimeämisen ja tunnustamisen ilmiönä voi nähdä myös muuttavan kulttuurisia sukupuolikäsityksiä ja jakoja. Antropologi Anne Bolin (1987, xi, 7) tarkastelee transsukupuolisten sukupuolenkorjausta siirtymäriittinä, jossa yhdestä sukupuolen luokasta matkataan välitilan kautta toiseen. Tällöin sukupuolten luokkien välille piirtyy silta, joka on mahdollista ylittää. Siirtymänä tarkasteltu sukupuolenkorjaus sijoittaa transsukupuolisuuden miehen ja naisen luokkien välille, jolloin selvärajaisten luokkien sijaan maskuliinisuuksista ja feminiinisyksistä muodostuu jatkumo. Transsukupuolisuudella ja muulla sukupuolen moninaisuudella on mahdollisuus luoda ymmärrystä paitsi kolmannesta sukupuolesta, myös lukemattomista sosiaalisista sukupuolista ja sukupuoli-identiteeteistä. (Bolin 1994, 447.)

Kysymys on edelleen siitä, mitä sukupuoli on ja mihin se paikallistuu. Kolmannen sukupuolen käsitteessä kolmas edustaa kulttuurintutkimuksessa nimenomaan sosiaalista kolmatta, sitä, miten ihminen identifioituu ja miten häntä kohdellaan, ei ruumiillista kolmatta. Bolinin (1994) teoria maskuliinisuuksista ja feminiinisyksistä jatkumona avaa kuitenkin mahdollisuuden ymmärtää myös sukupuolen ruumiillisuutta jatkumon kaltaisena. Jos transsukupuoliset sijoitetaan miehen ja naisen välimaastoon, seuraa tästä paitsi maskuliinisuuksien ja feminiinisyksien välisen rajanvedon liudentuminen, epäsuorasti myös sukupuolten biologisen erottelun kyseenalaistuminen, sillä naisena miehen ruumiissa eläminen rikkoo biologisen sukupuolen ja sosiaalisen sukupuolen välisen syy-seuraussuhteen.

Ruumiiden ja ruumiillisuuksien moninaisuus

Intersukupuolisuutta on tarkasteltu haasteena oletuksille ruumiin sukupuolten määrästä ja niiden synnynäisestä selvärajaisestä kaksijakoisuudesta. Esimerkiksi Anne Fausto-Sterling (1993) pohtii New York Timesissa julkaistussa artikkelissaan, että sukupuolet voisi pelkäänsä ruumiin variaatioiden perusteella jakaa kahden sijaan viiteen eri luokkaan. Ehdotuksen taustalla on intersukupuolisuuden luokittelutavat, eli se, miten suvunjatkamisen anatomiasa esiintyviä poikkeamia lääketieteessä luokitellaan. Fausto-Sterling (1993) tiivistää luokittelut kolmeen: aitoihin hermafrodiitteihin sekä kahteen pseudohermafrodiittien luokkaan. Aidot

hermafrodiitit, joita Fausto-Sterling kutsuu ”hermeiksi” (herm), ovat yksilöitä, joilla on sekä miehen että naisen sukurauhaset. Useimmiten intersukupuolisuus on kuitenkin tila, jossa yksilön sukurauhaset ovat pelkästään munasarjat tai kivekset, mutta hormonitoiminta tai geenit ovat niin sanotusti sukupuolen määräytymisen kannalta epätyypilliset. Intersukupuolisia, joilla on munasarjat, Fausto-Sterling nimittäisi fermeiksi (ferm), joka tulee sanoista female hermaphrodite, naisellinen hermafrodiitti. Vastaavasti intersukupuolisia, joilla on kivekset, hän kutsuisi käsitteellä male hermaphrodite, miehekäs hermafrodiitti, lyhennettynä mermiksi (merm). Näin ollen ruumiiseen perustuvia sukupuolen luokitteluja saataisiin kaikkiaan viisi: nainen, mies, hermi, fermi ja mermi. (Fausto-Sterling 1993.)

Hermafrodiitti-käsite ei sovellu intersukupuolisuuden kuvaamiseen sen paremmin ilmiönä kuin lääketieteellisenä tilana. Fausto-Sterlingin (1993) ajatus viidestä sukupuolesta havainnollistaa kuitenkin, että ruumiit eivät aina sovi yhteiskunnan luomaan jakoon edes ”luonnollisessa” synnyntilassaan. Myös ”luonnollisia” ruumiita on joskus erikseen muokattava normien mukaiseksi. Viiden sukupuolen malli perustuu silti edelleen ajatukseen miehestä ja naisesta, sekä ruumiillisesta vaihtelusta näiden kahden välillä. Ymmärrys poikkeavuudesta myötäilee käsitystä normaalista.

Fausto-Sterling (2000, 78-79) mainitsee viiden sukupuolen mallinsa ensisijaiseksi pyrkimykseksi haastaa olemassa olevia käsityksiä ja kiinnittää huomiota epäkohtiin intersukupuolisten hoitokäytännöissä. Tarkoituksena ei siis ole esittää sellaisenaan sovellettavaa vaihtoehtoa sukupuolten luokittelulle (Mts). Myös Towle ja Morgan (2006, 671) esittävät, että kolmannen luokkaa tulisi hyödyntää lähinnä teoreettisena työkaluna, joka rikkoo kaksijakoisuutta ja korostaa joustavuutta, ei kirjaimellisena luokkana tai ilmiönä.

Kolmas (tai useampi) symbolisena tai abstraktina käsitteenä tähdentää mahdollisuutta, ajatusta siitä, että kahden lisäksi on olemassa jotakin muuta. Kolmatta voi teoretisoida, mutta kolmannen sukupuoliluokan käyttöön ottamisen sijaan tulisi kiinnittää huomio siihen, mitä ymmärrys kolmannelta muissa kulttuureissa kertoo tarkastelijan omasta kulttuurista. (Towle & Morgan 2006, 671.)

Sosiologit Richard Ekins ja Dave King (1999, 580-581) lähestyvät sukupuolen ruumiillista moninaisuutta tunnistamalla erilaisia, kulttuurisidonnaisia, ruumiintarinoita, jotka etenevät

ja päättyvät eri tavoin. He käyttävät käsitettä muunsukupuolistaminen (transgendering⁵) kuvaillaan prosessia, jossa ruumis siirtyy joko tilapäisesti tai pysyvästi yhdestä sukupuolen tilasta toiseen. Vaihtoehtoisesti muunsukupuolistaminen voi viitata tilanteeseen, jossa yksilö astuu tietoisesti sukupuoli-erojen ulkopuolelle. (Mts.)

Ruumiintarinoista yleisimmin tunnetaan transsukupuolisten siirtyvät (migrating) tarinat, joissa sukupuolenkorjauksen avulla yksilöt matkaavat yhdestä sukupuolen luokasta toiseen. Ruumiintarinat voivat olla myös vähemmän lineaarisia, kuten transvestiittien häilymistä (oscillating) sukupuolten välillä, sukupuolitunnusmerkkejä häivyttäviä (erasing), tai jopa sukupuolten kaksinapaisuudesta tietoisesti irtautuvia ja sukupuoli-ilmaisun binäärisiä sääntöjä rikkovia, ylittäviä (transcending) ruumiintarinoita. Tarinat toteutuvat niin sosiaalisessa ilmaisussa kuin ruumiissa, tai ruumiin pinnalla. Eri tarinat voivat myös limittyä ja lomittua toisiinsa. Esimerkiksi rintojen sitominen voi olla yksittäinen, mutta jokapäiväinen häivyttävä teko, tai se voi olla osa sukupuolten välillä häilyvää tarinaa. (Ekins & King 1999, 581-589.)

Ekinsin ja Kingin (1999) erottelemista ruumiintarinoista häivyttävät ja ylittävät muistuttavat sukupuolisuutta, jota Trasek ry (2017a) kuvaa muunsukupuolisuudeksi. Trasekin mukaan muunsukupuolisia ovat he, jotka eivät koe paikallistuvansa vain miehen tai naisen sukupuoleen ja jotka kokevat tällaisen kahtiajaon ahdistavana. Muunsukupuolisten ryhmään voidaan lukea esimerkiksi ne transihmiset, jotka korjaavat sukupuoltaan vain osittain, poistattamalla rinnat tai syömällä hormoneja, mutta eivät välttämättä ryhdy sukuelinten kirurgisiin korjauksiin. Toisaalta muunsukupuolisuus voi olla myös sosiaalista ja identiteetin muunsukupuolisuutta, jossa sekoitetaan sukupuoli-tyypillisiä oletettuja itseilmaisun ja toimijuuden tapoja ilman ruumiin varsinaista muokkaamista⁶. (Trasek ry 2017a.)

⁵ Transgender käsitteenä tiivistää sukupuolen moninaisuutta kuvaavan sanaston jatkuvan muutoksen. Ekinsin ja Kingin (1999) artikkelissa käytetään vielä sanoja *transsexual* transsukupuolisesta ja *transgender* muunsukupuolisuudesta. Sittemmin transgender on syrjäyttänyt transsexual-käsitteen englannin kielessä. Suomen kielessä kuitenkin voidaan käyttää käsitteitä transgender ja muunsukupuolinen toistensa synonyymeinä (Tasa-arvovaltuutetun toimisto 2012; Trasek ry 2017a). Ekinsin ja Kingin (1999) artikkelin konteksti viittaa transgender sanaan nimenomaan muunsukupuolisuutena, joten olen kääntänyt käsitteen *transgendering* muunsukupuolistamiseksi.

⁶ Setan (2016) *Sateenkarisanastossa* huomautetaan, että muunsukupuolisuus on vain yksi yritys kuvata laajempaa ilmiötä, ei välttämättä identiteettejä onnistuvasti kuvaava kategoria.

Ruumiintarinoista voidaan erotella myös muunsukupuolisuudelle kaksi erilaista tyyppiä tai pyrkimystä. Ensimmäisessä päämääränä on androgyynisyys, sukupuolettomuus, ruumiin sukupuoliiset tunnusmerkit häivyttämällä. Toisessa pyritään sukupuolisten tunnusmerkkien ja ilmaisujen sekoittamiseen binäärisistä rajoista piittaamatta ja ne kyseenalaistaen. (Ekins & King 1999, 599.) Muunsukupuolisuuden voikin ajatella tähtäävän kohti sellaista sukupuolen tuolla puolen olemista, jossa torjutaan normatiiviset odotukset ruumiin ja sukupuolen välisestä yhteydestä tai harmoniasta.

Sukupuolista identiteeteiksi

Sukupuolen ajattelemisen ruumiin tarinoina tai maskuliinisuuksien ja feminiinisyyksien jatkumona korostaa sukupuolen kokemuksellisuutta ja lähenee kysymystä identiteeteistä, vaikka tarinat eivät sellaisenaan kuvaisikaan valmiita identiteettikategorioita. Identiteettiä voidaan ajatella ainakin yksilön minuuden ytimenä, tai vaihtoehtoisesti yksilön ja kulttuurin välisenä vuorovaikutuksena, jossa yksilöt soveltavat kulttuurissa tarjolla olevia malleja ilmaistakseen yhtäältä itseään yksilönä suhteessa muihin, mutta toisaalta jonkin ryhmän jäsenenä. Erityisesti sosiologiassa identiteettiä on tarkasteltu nimenomaan tällaisena kuulumisen ja tunnistetuksi tulemisen vuoropuheluna yksilön ja yhteiskunnan välillä. (Hall 1999, 21-22.) Tunnistamisen näkökulmasta identiteetit ovat kulttuurista nimeämistä, sillä ne kertovat, millainen joku on (Suoninen 2012, 90).

Setan (2016) *Sateenkaarisanastossa* sukupuoli-identiteetti määritellään yksinkertaisesti yksilön kokemukseksi omasta sukupuolestaan. Kokemuksella on kuitenkin myös kulttuurinen viitekehysensä, sukupuolten ideaalit, jotka ovat olemassa yksilöistä riippumatta. Oma identiteettiä voidaan peilata näihin kulttuurisiin ideaalityyppeihin ja yksilöinä ihmiset voivat omaksua erilaisia piirteitä ja palasia näistä ideaaleista. (Ronkainen 1997, 45.) Sukupuoli-identiteetti onkin identiteetti muiden joukossa, se on kuvailemisen ja kuulumisen tapa, jolla nimetään niin itseä kuin muita.

Identiteettejä voidaan tarkastella myös kontekstisidonnaisina, tilanteen mukaan vaihtuvina ”kasvoina”, joita yksilö esittää muille ja joita muut sovittavat yksilöön. Ihmisellä voi tällöin olla yhden yhtenäisen identiteetin sijaan useita, myös keskenään ristiriitaisia ja alati muut-

tuvia identiteettejä. (Hall 1999, 21-23.) Identiteettiä voidaan jopa pitää ensisijaisesti sosiaalisena käsitteenä, prosessina mieluummin kuin omistettuna, tekemisenä, ei olemisena (Lawler 2014, 5).

Identiteettien kontekstisidonnaisuutta havainnollistaa biseksuaalien identiteettejä tutkinut Suvi Ronkainen (1997), joka esittää, että sukupuoli-identiteetti on kietoutunut ymmärrykseen ruumiista seksuaalisen halun kohteena. Kokemus on erottamattomasti suhteessa yksilön ulkopuoliseen, yhteiskunnassa jaettuun käsitykseen siitä, mitä tarkoittaa olla nainen tai mies. Seksuaalisen halun kohteena oleminen, sekä haluajan ruumis, muuttaa toimijan käsitystä omasta identiteetistään. Halun kohteen vaihtuminen kutsuu esiin erilaisia tulkintoja yksilön omasta identiteetistä, siitä, kuka hän on. (Mt., 45.)

Seksuaalisen halun, ruumiin ja sukupuoli-identiteetin yhdistäminen herättää pohtimaan, millaiseen haluun kulttuuristen sukupuoli-identiteettien mallit perustuvat. Palaan seksuaalisuuden, ruumiin ja sukupuolen välistä yhteyttä koskevaan kysymykseen heteronormatiivista ruumista käsittelevässä alaluvussa. Ensin kuitenkin käsittelen sukupuolittuneen ruumiin teoriaa ja tarkastelen ruumiillisuuskäsitysten osuutta siihen, millaisia oikeuksia ja velvollisuuksia ruumiillisille yksilöille muodostuu.

Ruumiillistunut sukupuoli, sukupuolittunut ruumis

Sukupuolen nimeämistä tarkasteltaessa on kysyttävä, *mitä* nimetään, eli mitkä asiat nostetaan nimeämisen perusteiksi ja miten sukupuolesta on ylipäätään mahdollista ajatella. Erottelu intersukupuolisuuden ja transsukupuolisuuden välillä heijastaa jakoa normatiivisiin ja normeista poikkeaviin ruumiisiin ja ruumiillisuuksiin ja kertoo, että erottelu näiden ruumiiden välillä on tärkeää. Raija Julkunen (2010, 186) kutsuukin ruumista sukupuolieron paikaksi, johon ymmärrys luonnollisesta sukupuolesta perustuu.

Eeva Jokinen, Marja Kaskisaari ja Marita Husso (2004, 8) esittävät, että sukupuolen tavoin ruumiin käsite otetaan usein itsestään selvänä, pysähtymättä pohtimaan, mitä sillä oikeastaan tarkoitetaan. Ihmistieteissä ruumista on alasta riippumatta ajateltu ensisijaisesti fysiologisenä objektina, jota on tarkasteltu niin lääketieteellisenä kuin esteettisenä kokonaisuutena,

mutta aina pikemminkin kohteena kuin toimijana ja kokemisen paikkana (Heinämaa, Reuter & Saarikangas 1997, 7-9).

Ruumiin käsitehistoria osana tieteellistä tutkimusta vaihtelee tieteenaloittain, esimerkiksi antropologiassa ruumis on ollut osa tutkimusta ja teoriaa jo kymmeniä vuosia, kun sosiologiassa ruumiillisuuteen on tartuttu oikeastaan vasta 1990-luvulla (Jokinen 1997, 9). Ruumiin näkymättömyys sosiologiassa voi liittyä myös tieteenalan muotoutumiseen eräänlaisena vastalauseena 1800-luvun positivismiin, jossa ilmiöiden selityksiä haettiin ensisijaisesti biologiasta. Sosiologiassa keskityttiin pitkään vuorovaikutuksen sosiaalisiin merkityksiin tutkimuksen kohteena ja hylättiin biologiset ja fysiologiset syyt toiminnan selittäjinä tai rajoittajina. Toisin sanoen sosiologiassa hylättiin luonto-kulttuuri -vastakkainasettelu ja keskityttiin sen sijaan yksilön ja yhteiskunnan väliseen suhteeseen, mutta sivuutettiin tuon suhteen ruumiillinen ulottuvuus. (Turner 2008, 33.)

Sosiologian historiassa luonto on ollut silti läsnä sukupuolen ja sukupuolittuneen toiminnan selittäjänä. Kirsti Lempiäinen (2003, 40-41) kutsuu tällaiseen sosiaaliseen darwinismiin pohjaavaa tutkimusnäkökulmaa sosiobiologiseksi. Sosiobiologisessa ajattelutavassa sukupuolta lähestytään eliökunnan tutkimusperinteen avulla, tarkastellen naista ja miestä emän ja koiraan kaltaisina. Sukupuolella oleminen ja sukupuolen toteuttaminen liittyy poikasten tuottamiseen. Sukupuolen alkuperä on luonnossa, joka on siksi itsestään selvästi kaiken sosiaalisen perusta. Toisin sanoen sukupuoli on yhtä kuin biologia ja ruumiin suvunjatkamistoiminnot. (Mt., 42-44.)

Jos sosiobiologinen näkökulma lukitsee ruumiin ja sosiaalisen yhdeksi, on sosiologiassa ja feministisessä teoriassa lähestytty ruumiin ja sosiaalisen suhdetta myös vähemmän kausaalisenä. Sosiologiassa ruumiin ja sosiaalisen erillisyyttä on tarkasteltu rooliteorioissa, ja feminismissä erityisesti sex/gender-mallissa, joka on kummunnut tarpeesta osoittaa, että naisiin ja miehiin vaikuttavat sosiaaliset säännöt ja käytännöt eivät suinkaan ole luonnollinen seuraus ihmisen anatomiasta, vaan muodostuvat yhteiskunnan ja yksilön vuorovaikutuksessa. (Lempiäinen 2003, 23-25.)

Samalla sex/gender -mallin, eli biologisen ja sosiaalisen sukupuolen käsitteet, vahvistavat kuitenkin käsitystä biologisesta sukupuolesta materiaalisena tosiasiana. Anatomia ja fysiologia tulkitaan merkkeinä ruumiin materiaalisesta luonteesta, johon myös sukupuolittaminen

on perustettavissa. Sosiaaliset roolit ovat tällöin tavalla tai toisella heijastumia näistä materiaalisista tosiasioista. (Stryker 2006, 9.)

Täten materiaalisen ja sosiaalisen välillä on edelleen kausaalinen suhde. Ruumiin olettamisen sukupuolen sosiaalisen määräytymisen perustaksi sisältää samalla oletuksen sosiaalisesta järjestyksestä ruumiillisten erojen väistämättömänä seurauksena.

Mieli, ruumis ja olemus

Ruumiin tulkitseminen sukupuolieron merkinä juontaa eurooppalaiselle kulttuuriperinteelle ominaiseen mielen ja ruumiin dualismiin ja vastakkaisuuteen: mieli edustaa järkeä, luovuutta ja henkisyttä, ruumis luontoa, tunnetta ja materiaa. Mielen ja ruumiin erottelu toistuu myös miehen ja naisen käsitteiden välillä: mies kuvastaa mieltä, nainen ruumista. Vaikka naisen älyllisyyttä on korostettu 1800-luvulta alkaen, yhä edelleen naiseen ja naisruumiiseen liitetään erilaisia merkityksiä kuin miehen. (Palin 2004, 226-227.) Toisaalta sosiologiaa voidaan kritisoida myös yksipuolisesta näkökulmasta naisen ruumiillisuuteen. Naisen ruumiillisuus tyypistyy usein suvunjakamiseen ja nainen kuvataan ruumiinsa uhrina. Ehkä olisi osuvampaa sanoa, että naisen ruumista määrittää hänen sukupuolensa, kun miehen ruumis ymmärretään sukupuolesta vapaana, yleismaailmallisena ruumiina, ruumiin synonyymina. (Witz 2000, 2-3.)

Eurooppalaisen tieteen taipumus dualismiin voi osaltaan selittää sitä, miksi sukupuolta ylipäätään lähestytään eroa korostaen. Esimerkiksi Vesa-Matti Salomäki (2011) on väitöskirjassaan tarkastellut biologisen sukupuolen rakentumista tieteellisen tutkimuksen ja aikakausittain vaihtuvien kulttuuristen sekä vallankäytöllisten paineiden ristivedossa. Ymmärrys biologisesta sukupuolesta on muuttunut vuosisatojen varrella ja muun muassa antiikin aikaan sukupuolten ruumiillisuutta on lähestytty pikemmin samanlaisuutena, yhden sukupuolen mallilla, kuin toistensa vastakohtina (Mt., 46). Myös suomalaisessa kulttuurissa sukupuolen käsitteellistäminen ja nimeäminen kietoutuu valtaeliitin intresseihin ja hallinnollisiin tarpeisiin (Kinnunen 2001, 38). Sukupuolta voikin eron lisäksi ajatella myös suhteena, jossa sukupuolet vuorovaikuttavat ja täydentävät toisiaan (Lempiäinen 2003, 22).

Eron käsite on joka tapauksessa olennainen osa niin sukupuolta kuin sukupuolen feminististä teoriaa. Eurooppalaisen, dualistisen ajattelun traditiossa ero on usein tarkoittanut eroamista

jostakin, mikä kääntyy helposti poissulkemiseksi ja vastakkaisuudeksi. Ero pitääkin sisälleen viittauksia valtasuhteisiin ja jopa uhkaan. (Rojola 2004, 161.) Esimerkiksi sukupuolieroa voidaan ajatella naisen erona miehestä, jolloin nainen määrittyy lähtökohtaisesti negaation kautta, ei-mieheksi (Lempiäinen & Liljeström 2000, 130).

Eroa voidaan ajatella myös puhtaana, erona itsessään, ilman eron osapuolten keskinäistä arvohierarkiaa (Lempiäinen & Liljeström 2000, 130-131). Feministisessä teoriassa on puhuttu myös esimerkiksi naisten välisistä lukuisista eroista, joilla on pyritty paitsi purkamaan miehen ja naisen rikkomatonta käsitteellistä (ja heteroseksuaalista) kokonaisuutta, myös tekemään näkyväksi se, ettei nainen tai naiset suinkaan ole mikään universaali, kaikkialla samoin kokeva toimija (Rojola 2004, 165-166).

Eroa yhtä lailla ruumiillisena kuin sosiaalisena on feminismin historiassa sekä häivytetty että korostettu. Ruumiillisten erojen korostaminen liittyy usein ajatukseen ruumiin sukupuolesta annettuna, eli essentialistisena (Rojola 2004, 169, 175). Diana Fuss (1989, 2) kuvaa essentialismia uskoksi asian tai ilmiön todelliseen ja aitoon olemukseen. Tällainen syvin ja aito olemus ymmärretään havainnoitavan kohteen muuttumattomana ytimenä, sellaisena, kuin kohde on ”puhtaimmillaan”.

Sex/gender -käsitepari kuvaakin teoriaa olemuksellisesta ruumiin sukupuolesta, jossa ruumis edustaa ajatusta aidosta ja alkuperäisestä sukupuolesta. Olemuksellisia ovat kuitenkin paitsi ruumiit, myös niiden sosiaaliset seuraamukset, sillä odotus erosta on jo ennalta istutettu sosiaalisten sukupuolten kaavaan, jossa ainoastaan yksityiskohtaiset ilmenemismuodot nähdään muunneltavissa olevina.

Mielen ja ruumiin dualismista seuraa, että essentialistiseksi voidaan hahmottaa naisruumin lisäksi myös naisen psyyke. Molemmissa tapauksissa nainen on olemuksensa ”vanki”. Essentialistisena voidaan pitää myös näkemystä historiallisesti tai sosiaalisesti muodostetusta, valmiista naisolemuksesta. (Rojola 2004, 175.) Sukupuolen käsitteessä olemuksellisuus kattaa näin muutakin kuin pelkän ruumiin. Ymmärrys olemuksellisesta mieheydestä tai naiseudesta voi sisältää sukupuoli-identiteetit, tai kulttuuriset miehen ja naisen ideaalit.

Olemusta ja essentiaa korostavalle tarkastelutavalle vastakkaiseksi ymmärretään usein konstruktionistinen lähestymistapa. Konstruktionismissa sukupuolta tarkastellaan sosiaalisissa

käytännöissä rakentuneena ja rakentuvana. Konstruoidulla sukupuolella ei ole olemuksellista perustaa, tai ainakaan tätä perustaa ei voida inhimillisin keinoin paikallistaa. (Fuss 1989, 3.) Olemuksellisen perustan puuttuminen ei kuitenkaan tarkoita, että sukupuolen ilmenemis-
muodot olisivat mielivaltaisesti määriteltävissä tai rajattomia. Biologisilla tekijöillä on merkitystä, koska kulttuurissa on annettu niille merkitys. Jo kieli ja puhutavat itsessään asettavat rajatun tulkintakehyksen, jonka puitteissa todellisuutta kuvataan. (Butler 2006, 58.)

Ilmiöiden kutsuminen sosiaalisissa käytännöissä rakentuvaksi tai sopimuksenvaraiseksi ei merkitse sitä, etteikö mikään olisi todellista. Päinvastoin: sopimukseen sisältyy oletus niiden noudattamisesta. Siksi voidaan sanoa, että yhtä lailla sopimuksenvaraisuudestaan huolimatta, kuin siitä johtuen, sukupuolta koskevat luokittelut ja eronteot ovat osa arkitodellisuutta ja niillä on hyvin tuntevia seurauksia eri väestöryhmille.

Ruumiin politiikat

Feministiselle tutkimukselle ruumis on yhtä aikaa sekä keskeinen että ongelmallinen käsite. Yhtäältä naisruumis on eronteon perusta ja sorron kohde, jonka tutkiminen antaa työkaluja vastarintaan. Toisaalta ruumiiseen keskittyminen kiinnittää huomion juuri siihen erilaisuuteen ja eroon, joka tasa-arvon saavuttamiseksi halutaan kyseenalaistaa. (Jokinen 1997, 9-10.) Kuten Tutta Palin (2004, 240) esittää, ruumis ei ehkä ole luonnollisen sukupuolieron perimmäinen paikka, mutta se on sukupuolitetun todellisuuden tuottamisen väline.

Vastauksen ja vastalauseen naisruumiillisuuden rajoittavuudelle feminismissä muodostaa ruumiin ylittämistä korostava ruumiinpolitiikka, jolloin painopiste on naisten julkisella alueella toteutuvassa kansalaisuudessa yksityisen piiriin sijoittuvan äitiyden sijaan. Toisaalta synnytystehtävien häivyttäminen ja älyllisyyden korostaminen antaa ymmärtää, että naisruumis itse asiassa on kuin onkin ongelma. Nainen tunnustetaan ruumiinsa vangiksi. Biologisesti heikompana ainoastaan ruumiillisuutensa kieltämällä nainen voi olla yhdenvertainen miehen kanssa. (Palin 2004, 228.)

Naisruumiin ongelmallisuuteen liittyy myös naisen historiallinen asema, johon ei eurooppalaisessakaan kulttuurissa aina ole kuulunut ruumiillinen itsemääräämisoikeus. Vaimo on ollut tavalla tai toisella miehensä omaisuutta ja hänellä on ollut velvollisuus muun muassa seksuaaliseen kanssakäymiseen puolisonsa kanssa. Modernissa yhteiskuntajärjestyksessä kaikilla kuitenkin on periaatteellinen itsemääräämisoikeus: yksilön ruumiiseen ei saa kajota

ilman lupaa. Oikeudet ruumiilliseen itsemääräämiseen eivät vielä ole jakautuneet tasavertaisesti. Feminismissä onkin kritisoitu yhteiskunnan naisruumiisiin kohdistamia rajoituksia ja vallankäyttöä esimerkiksi lääketieteessä. (Julkunen 1997, 46-49.) Lääketieteen nimissä ruumiillista itsemääräämisoikeutta loukataan yhä Suomessakin, erityisesti sukupuolivähemmistöjen kohdalla. (Trasek ry & Seta ry 2016).

Kansainvälisessä ihmisoikeuksien julistuksessa otetaan esille myös suvunjatkamiseen liittyvät kysymykset. Artiklassa 16 (United Nations 2017) puhutaan yksilön oikeudesta solmia avioliitto ja perustaa perhe. Alkuperäinen YK:n Ihmisoikeusjulistus on 1940-luvulta, joten avioliiton ja perheen keskeisyys heijastanee tuota aikakautta. Perheen perustamista koskeva artikla on myös niitä harvoja julistuksen kohtia, joissa erikseen puhutaan nimenomaan miehistä ja naisista. Muuten käytetään sanaa jokainen (everyone) tai englannin kielessä mieheen sekä tuntemattomaan toimijaan viittaavaa persoonapronominia ”he”⁷ (United Nations 1948). Sukupuolta alleviivaavien sanojen käyttäminen perheestä puhuttaessa korostaa perheen heteronormatiivista perustaa, toisaalta herättää kysymyksen siitä, kenen oikeuksista loput artiklat puhuvat. Perhettä kutsutaan ihmisoikeusjulistuksessa myös yhteiskunnan luonnolliseksi ja perustavaksi yksiköksi, jolla on oikeus valtion suojaan. Kenellä on oikeus perheeseen, ja kenen perhe tulee tunnustetuksi valtion ja yhteiskunnan taholta ei silti ole itsestään selvää.

Ruumiilliseen itsemääräämisoikeuteen ja suvunjatkamisesta päättämiseen liittyviä oikeuksia voidaan kutsua ruumiinoikeuksiksi (Julkunen 2004, 27-28). Käsite kuvastaa yksilön valtaa päättää omasta ruumiistaan, seksuaalisuudestaan ja lisääntymiskykyä koskevista valinnoista itse. Bryan S. Turner (1993, 489) esittää, että sosiologian näkökulmasta puhe oikeuksista voidaan ymmärtää yksilöiden esittäminä vaatimuksina institutionalisoituneelle suojelulle. Nämä oikeudet liittyvät usein kansalaisuuteen, edellyttäen ne myöntävän yhteiskunnan jäsenyyttä. (Turner 1993, 496, 499.)

Kansalaisoikeudet eivät kuitenkaan sovellu kansainvälisen sopimisen tai vertailun perustaksi. Ne toteutuvat eri tavoin eri valtioissa, ja lisäksi on olemassa lukuisia ihmisiä, joilla ei

⁷ On syytä huomauttaa, että kieli elää ja muuttuu jatkuvasti. Englannin kielessä on yleistynyt muun muassa monikon kolmannen persoonan (they) käyttö myös sukupuolineutraalina toimijan kuvaajana he ja she pronominien sijaan.

ole minkään valtion virallista kansalaisuutta. Kansalaisuuteen liittyy aina odotus velvollisuuksista, jotka jokaisen kunnan kansalaisen tulisi pyrkiä täyttämään. Kansalaisuudessa eivät korostu yksilöiden tai paikallisyhteisöjen tarpeet, vaan heidän kykynsä palvella yhteiskuntaa. Kansainvälisellä tasolla käytetäänkin mieluummin ihmisoikeuksien käsitettä. (Turner 1993, 497, 500.)

Sosiologiassa on silti pitkään puhuttu kansalaisoikeuksista ihmisoikeuksien sijaan. Syynä on ensinnäkin kysymys ihmisyyden käsitteen yleismaailmallisuudesta. Sosiologiassa niin ruumis kuin yksilö ajatellaan sidotuksi ympäröivään kulttuuriin ja eri kulttuureissa ihmisyyden itsessään ymmärretään eri tavoin, mikä tekee yleismaailmallisten ihmisoikeuksien jakamisesta vaikean kysymyksen. Toiseksi oikeuksiin viittaavaa käsitettä voidaan kritisoida yksilöllisyyden, omistamisen ja minäkeskeisyyden korostamisesta, jotka kaikki liittyvät kapitalistiseen, ihmisten väliseen eriarvoisuuteen perustuvaan, ja sitä tukevaan yhteiskuntamalliin. Turner (1993, 500) kuitenkin esittää, että ruumiin käsite tarjoaa vastauksen ihmisyyden yleismaailmallisuutta koskevaan ongelmaan. Mikäli ruumiita ajatellaan hauraina ja suojelua vaativina materiaalisina kohteina, on mahdollista havaita, että elinympäristöstä riippumatta ruumiin tarpeet yhdistävät kaikkia. (Mt., 497-500.)

Ruumis katseen kohteena

Yksilön näkökulmasta ruumis on erottamaton osa itseä ja ymmärrystä siitä, kuka hän on. Ihminen on olemassa vain ruumiissaan ja ruumiin välityksellä. Maailmaa havaitaan nimenomaan ruumiista, ihminen itse ei näe ruumistaan ulkopuolisen silmin. Silti yksilö on tietoinen paitsi siitä, miltä oma ruumis tuntuu, myös siitä, että muut havainnoivat hänen ruumistaan. Ymmärrys ruumiiseen kohdistuvista katseista johtaa siihen, että ruumista yritetään ajatella myös ulkopuolisen silmin. Ruumis onkin paradoksaalisesti sekä yksityinen että julkinen. Vaikka yksilöllä on itsemääräämisoikeus ruumiiseensa, ruumiit ovat silti jatkuvasti julkisen arvioinnin kohteena. (Julkunen 2004, 23, 29; Julkunen 2010, 187.)

Ruumiita on siis ainakin kaksi, sosiaalinen ja fyysinen. Antropologi Mary Douglas (1982, 65) pohtii, että sosiaalinen ruumis rajoittaa sitä, miten fyysinen ruumis voidaan havaita. Toisin sanoen kulttuuriset luokittelun tavat ohjaavat sitä, miten yhteiskunta havainnoi fyysisistä

ruumista, sekä sitä, mitä ja miten yksilö voi ruumiissaan kokea. Sosiaaliset käytännöt ohjaavat, miten ruumista ruokitaan, vaetetetaan tai muokataan, mutta ulottuvat myös siihen, millainen ilmaisu kullekin ruumiille on sallittua.

Ruumiin ajatellaan kertovan jotakin yksilön ominaisuuksista ja persoonasta, kuten hänen kyvyistään, mieltymyksistään ja käytöksestään. Lisäksi ruumiin ulkomuoto liittyy yksilön saamaan sosiaaliseen hyväksyntään. Mies- ja naisruumiille asetetaan erilaisia vaatimuksia, kuten kauneus tai voimakkuus, joilla hyväksynnän voi saavuttaa. Sukupuolitetuille ruumiille lankeaa velvollisuus toisintaa kulttuurissa vallitsevaa ideaa naiseudesta tai mieheydestä. Vaihtoehtoja normatiiviselle ruumiille on tarjolla ainoastaan kaksi, mies tai nainen. (Harjunen 2010, 241.)

Katseen kohteena olevaa ruumista on feminismissä ajateltu myös pintana, johon sosiaalisen todellisuuden odotukset tekevät merkkejä ja jossa sukupuoli-identiteetit muodostuvat. Ihmiset havainnoivat toistensa sukupuolta ensisijaisesti näköaistin avulla, perustaen oletuksensa siihen, mitä näkevät ja mitä on nähtävissä. Näin ollen sukupuolen voidaan ajatella olevan sosiaalisissa tilanteissa olemassa ensisijaisesti vain ruumiin pinnalla. (Palin 2004, 237 -238.) Ruumis on paikka, jossa naisellisen tai miehisen sukupuoli-ilmaisun tuottaminen tapahtuu ilmeiden, eleiden ja esittämisen avulla. Ne opitaan ja hiotaan osana kasvua lapsesta aikuiseksi, tai esimerkiksi sukupuolenkorjausprosessin yhteydessä. (Julkunen 2010, 187.)

Suvi Ronkainen (1997, 45) esittää, että ruumiin symbolisia, sukupuolitettuja merkityksiä on mahdotonta täysin eristää yksilöllisistä, materiaalisista ruumiista. Se, että jokin ruumis tunnustetaan miehen ruumiiksi, kutsuu erilaisia ruumiin tulkintatapoja kuin naisen ruumista tarkasteltaessa. (Mts.)

Yksilö ei voi nähdä itseään kenenkään muun silmin, mutta hän on silti tietoinen siitä, että muut katsovat häntä. Katseen kohteena oleminen sisältää oletuksen siitä, millainen katse itseeseen kohdistuu ja millaisena oma ruumis ja ruumiillisuus tuon katseen alla piirtyvät. (Ozawade Silva 2002, 24-25.) Ruumiissa katseen kohteena ei ole ainoastaan ulkomuoto, vaan ruumiin liike, fyysiset taidot ja oleminen (Kosonen 1997, 22).

Ruumiita koskevat vaatimukset yltyvät myös syvemmälle kuin maskuliinisuuden tai feminiinisuuden oikeanlaiseen esittämiseen. Voidaan sanoa, että yksilöllä sekä on ruumiin sukupuoli, että hän on ruumiinsa sukupuolta. Ruumiin sukupuoli on enemmän kuin ominaisuus: ruumiilliseen sukupuoleen kuuluminen on sosiaalisen hyväksynnän perusta. Ilman ruumiillista sukupuolta yksilö ei voi tulla tunnistetuksi, nähdyksi. (Butler 1993, 2.)

Ruumis onkin yksilön kytkös paitsi materiaaliseen, myös sosiaaliseen todellisuuteen: nähdyksi tuleminen on keskeinen osa sosiaalista kanssakäymistä, jopa kaipuun kohde. Samalla katseen kohteena oleminen sisältää uhkan ”paljastumisesta”, vääränlaisen ruumiillisuuden tuomasta häpeästä. (Kosonen 1997, 21-23.) Riippuen yksilön mahdollisuuksista vastata yhteiskunnassa vallitseviin ruumiillisuuden normeihin, oma ruumis ja itsestä huolehtiminen voivatkin olla joko mielihyvän lähde, tai velvollisuus, jopa taakka. (Julkunen 2004, 31,33.)

Sukupuoliin ja sukupuolittuneisiin ruumiisiin liitetyt symboliset merkitykset muodostavat kulttuurisia ihanteita, jotka täyttämällä yksilö voi saavuttaa ympäristön hyväksynnän. Ihanteista tulee paitsi ruumiiseen kohdistuvan katseen tulkintakehys, myös eräänlainen odotus ja vaatimus, yhteiskunnallinen normi siitä, millainen ruumiin pitäisi olla. Tarkastelen seuraavaksi sitä, millaisia ovat ruumista koskevat normit ja miten ne näkyvät yksilöiden kulttuurisissa toimintamahdollisuuksissa.

Heteronormatiivinen ruumis

Mary Douglas (1982, 70-72) esittää, että ruumiiseen liittyvät järjestykset heijastavat sosiaalisia järjestyksiä. Esimerkiksi ruumiin eri osat ja niiden väliset suhteet voidaan ymmärtää vertauskuvina yhteiskunnan hierarkkisille suhteille. Myös ruumiin rajoittaminen, hallinta ja muokkaaminen kuvastavat yhteiskunnan arvoja ja normeja. (Mts.)

Arkipuheessa normilla tarkoitetaan usein sääntöä tai mallia ja sen voi ymmärtää inhimillistä toimintaa vahvasti ohjaavaksi ja rajaavaksi, jopa pakottavaksi. Toisaalta, verrattuna esimerkiksi järjestelmän käsitteeseen normi ei ole samalla tavalla suljettu tai rajattu kokonaisuus. (Rossi 2015, 18.) Normien pakottavuus riippuu asiayhteydestä ja ympäröivästä sosiaalisesta todellisuudesta. Jotkut ihmiselämän osa-alueet ovat kulttuurisesti säänneltyjä kaikissa yhteiskunnissa. Douglas (1982, 65) pitää muun muassa seksuaalisuutta tällaisena läpikotaisin

kulttuurisena ilmiönä, jota ei ole olemassa niin sanotusti ”luonnollisena”, kulttuurin vaikutuksesta puhtaana toimintana.

Ymmärrys sukupuolesta liittyy läheisesti ajatukseen suvunjatkamisesta, jossa ruumiilla on kaksi vaihtoehtoista tehtävää, joko siittää tai synnyttää. Seksuaalisuus näyttäytyy osana suvunjatkamisen jatkumoa, joka toteutuu ainoastaan heteroseksuaalisissa parisuhteissa. Jos yksilön seksuaalinen ilmaisu selitetään suvunjatkamisen näkökulmasta, muodostuu heteroseksuaalisuudesta paitsi oletusarvo, myös normi. (Juvonen ym. 2010, 11-12.) Esimerkiksi sukulaisuussuhteiden limittymistä sukupuolen jäsentämiseen voidaan tarkastella nimenomaan heteroseksuaalisena käytäntönä. Sukulaisuus ja oikeus, tai mahdollisuus, perustaa perhe ymmärretään yhteiskunnassa itsestään selvästi seurauksena heteroseksuaalisesta parisuhteesta. (Butler 2002.) Mies ja nainen edustavat suvun kahta puolta, joiden liitossa suku jatkuu ja uusia verisiteitä muodostetaan (Kinnunen 2001, 40-41).

Heteroseksuaalisuuden ja sukupuolen normatiivisuutta voidaan käsitteellistää eri tavoin, mutta niin feministisessä teoriassa kuin yhteiskuntatieteissä on yleistynyt käsite heteronormatiivisuus. (Rossi 2015, 15-16.) Normi ei ehkä ole sama asia kuin laki, mutta normit ovat joka tapauksessa sosiaalisia käytäntöjä normalisoivia, eli tavanomaisiksi tekeviä (Butler 2004, 41).

Judith Butler (2006, 76-77) nimittää luonnollisuusparadigmaksi näkökulmaa, jossa biologisen sukupuolen, sosiaalisen sukupuolen ja seksuaalisen halun välille ymmärretään ja tuotetaan syy-seuraussuhde. Sukupuolet jaetaan maskuliiniseen ja feminiiniseen erityisesti seksuaalisen alueella, heteroseksuaalisen halun käytäntöinä. Yksilön näkökulmasta sukupuolta voi pitää toisaalta eräänlaisena paikkana, tietoisuutena siitä, mihin hän sijoittuu sukupuolten järjestyksessä. Sukupuolipaikan muodostuminen perustuu heteroseksuaaliseen matriisiin, käsitykseen sukupuolen ja seksuaalisuuden toisiaan tukevasta järjestyksestä. Sukupuolipaikan määrittely on paitsi yksilöllinen, myös yhteiskunnallinen järjestämisen tapa (Butler 2006, 21-22, 251). Jos heteroseksuaalisuus kyseenalaistuu, näyttäytyy samalla henkilön sukupuolinen paikka ongelmallisena, toisin sanoen hänestä tulee ”poikkeava”.

Sukupuoli, seksuaalisuus ja laillisuus

Suomen kielessä sukupuolen käsite ilmentää kaksijakoisuutta ja vastakkaisuutta. Se herättää mielikuvan kahdesta puolesta, jotka yhteen tullessaan muodostavat yhden kokonaisuuden. Yksinään kumpikin on vajaa. Puolikkaiden toisiaan täydentävä luonne korostaa niiden keskinäistä suhdetta. Ei voi olla yhtä ilman toista. Yhtäältä suku-etuliite viittaa suvunjatkamiseen, johon puolikkaat osana kokonaisuutta pystyvät. Suvunjatkaminen palautuu ruumiiseen, sukuelimiin. Toisaalta suku viittaa nimenomaan sukulaisuuteen ja sosiaalisiin suhteisiin. (Kinnunen 2001, 39-40.)

Butler (2002, 14) esittää, että sukulaisuus on pohjimmiltaan tapa institutionalisoida ne ihmissuhteet, jotka määrittävät suvunjatkamisen ja kuoleman jälkiseuraamusten järjestelyä yhteiskunnassa. Sukulaisuus kuvastaa yksilöiden välisiä moninaisia fyysisiä ja henkisiä riippuvuussuhteita ja ennen kaikkea niiden virallista tunnustamista yhteiskunnassa. (Mt., 2002, 15-17.)

Yhdysvalloissa avioliitto muodostaa perheelle merkittävän sosiaaliturvan ja toimeentulon kulmakiven, toisin kuin Suomessa (Anttonen & Sipilä 2000, 9, 149, 224). Tästä huolimatta myös suomalaisessa yhteiskunnassa avioliitolla on edelleen kulttuurinen asema yhteiskunnallisen järjestyksen merkinä. Avioliittolain muuttamista sukupuolineutraaliksi on Suomessa pohjustettu jo 1990-luvun alusta. Avioliittolain uudistamista koskevaan keskusteluun on liittynyt erottamattomasti kysymys avioliitosta sukupuolten välisen heteroseksuaalin järjestyksen ja sukupuolieron merkinä. Avioliiton ”pyhyys” kuvastaa pohjimmiltaan sukupuolten heteroseksuaalisen järjestyksen pyhyyttä, jota avioliittolain uudistamista koskevaa keskustelua tutkinut Sari Charpentier (2001) nimittää sukupuoliuskoksi. (Charpentier 2001, 81-84.)

Avioliitto, sukulaisuus ja perhe ovat pohjimmiltaan yhteiskunnallisia moraalikysymyksiä. Butler (2002, 17-18) esittää, että homoseksuaalien avio-oikeuden salliminen tai kieltäminen liittyy erottamattomasti ajattelutapaan laillisista ja laittomista sukulaisuus- ja seksuaalisuhteista.

Lainsäädännössä yksilöiden väliset siteet muuttuvatkin sitä hennomiksi, mitä vähemmän suhde perustuu verisukulaisuuteen tai avioliittoon. Tämä asetelma sulkee lähtökohtaisesti

ulos kaikki sellaiset läheissuhteet, joissa yksiavioisen suvunjatkamisen logiikka ei päde. Vaikka Suomessa mahdollisuus solmia avioliitto on hiljattain laajennettu sisällyttämään myös muut kuin heteroparit, avioliiton peruslähtökohta, eli kahden ihmisen välinen sopimus, ei ole muuttunut.

Verisukulaisuuden ulkopuolella muodostuvia läheissuhteita tai sukulaisuutta on sosiologiassa tarkasteltu esimerkiksi ihmisryhmien ja verkostojen välisinä järjestyneinä suhteina. (Butler 2002, 15.) Näillä ei kuitenkaan ole legitiimiä yhteiskunnallista asemaa, eivätkä ne järjestä arkielämää samoin kuin avioliitto.

Normien pakottavuus ei välttämättä tarkoita fyysistä pakottamista. Suomalaisessa yhteiskunnassa ei-heteroseksuaaleja suhteita ei (enää) kielletä lailla. Rangaistusten puuttumisesta huolimatta yksilöitä voidaan kuitenkin ohjata lainsäädännön keinoin kohti normia. (Rossi 2015, 19.) Juuri tästä on kysymys esimerkiksi avioitumisoikeuden rajaamisessa (hetero)seksuaalisuuden perusteella.

Jos yhteiskunnalla on taipumus olettaa, että tietynlaista ruumista seuraa tietynlainen seksuaalisuus, tarkoittaa se väistämättä, että sukupuolen lisäksi itse ruumiiseen kohdistuu heteronormatiivisia odotuksia kaksinapaiseen luokitusmalliin sopimisesta. (Butler 2006, 140-141.) Ruumista, sukupuolesta ja seksuaalisuudesta on vaikeaa puhua erikseen, yhden läsnäolo tarkoittaa yleensä jonkinlaista oletusta kahdesta muusta. Sukupuolen ja halun välisessä järjestyksessä sukupuolta voidaan pitää välineenä, jonka avulla naisellisuuden ja miehekkyyden, feminiinisuuden ja maskuliinisuuden käytännöt sekä heteroseksuaalisuuden normi vakiinnutetaan (Butler 2006, 69 & 2004, 48).

Sukupuolen, ruumiin ja halun välinen järjestys on heteronormatiivinen, mutta mikä tahansa heterous ei silti käy normatiivisesta. Heteronormatiivisuuden ydin on lisääntymiskykyisten aikuisten välinen seksi, jonka päämääränä on tuottaa lapsia. Vaikka heteroseksuaalisuuden sisäiset normit ovat muuttuneet, maksullisen tai ryhmäseksin kaltaiset mieltymykset eivät edelleenkään sisälly normatiivisen seksuaalisuuden kuvaan. (Rossi 2015, 22-23.)

Määrittelyvallan paikat

Susan Stryker (2006, 9) havainnollistaa ruumiin normatiivisuuden ja luonnon välistä suhdetta Frederic Jamesonin tiedon peiliteorialla. Peiliteoriassa subjektin ajatellaan edustavan tai heijastavan riippumatonta objektiivista todellisuutta. Toisin sanoen ilmiöiden voidaan tulkita esittävän todellisuutta, joka on olemassa sellaisenaan, ilman subjektin vaikutusta. (Mts.) Objektiivinen sukupuoli on tällöin biologinen, ruumiin sukupuoli, johon sukupuolten sosiaaliset roolit ja koetut identiteetit luonnostaan ja itsestään selvästi perustuvat.

Myös Butler (1993, 71) käyttää peiliä vertauskuvanaan pohtiessaan ruumiin normatiivisuutta. Tarkastellessaan Freudin ja Lacanin teorioita ruumiin ja minän suhteesta Butler päättelnee, että yksilön omaa ruumista koskeva ymmärrys on aina jonkin välittämää tai heijastamaa, olipa se sitten tavallinen peili tai sosiaalisen vuorovaikutuksen muodostama symbolinen peili. Ruumiin muotoja koskeva ymmärryksemme perustuu tietoomme toisesta ja toisista ruumiista, sillä emme milloinkaan voi havainnoida itseämme ”täydellisesti” tai objektiivisesti. Lapsella ei ole olemassa ymmärrystä ruumiistaan ja itsestään ennen peilin kohtaamista. Peili on se, joka tuottaa ymmärryksen yksilön ruumiillisuudesta ja samalla saattaa hänet tietoiseksi mielensä ja ruumiinsa erillisyydestä. Peilissä näkyvä ruumis on kuitenkin pelkkä heijastus, ei se ”aito” ruumis, josta heijastus tuottaa katsojalle tietoa. (Mts.)

Tulkitsen Butlerin tarkoittavan, että mikäli omaa ruumista koskeva ymmärrys perustuu toisten ruumiista ja ruumiin kuvista saatuun tietoon, ovat niin omalle kuin muiden ruumiille annetut merkitykset aina toisen käden tietoa. Ruumista verrataan kuvitteelliseen ideaaliruumiiseen, joka on kulttuurisella tasolla olemassa, mutta ei vastaa kenenkään materiaalista ruumista täydellisesti. Ihminen ei voi nähdä ruumistaan ”sellaisenaan”, vaan aina jonkin välityksellä. Sosiaalinen todellisuus muodostaa peilin, johon yksilö itseään vertaa ja ruumista koskeva tieto on pelkkiä loputtomia heijastuksia.

Michel Foucault (1980, 35) esittää, että ei ole olemassa valtasuhdetta, johon ei samalla liittyisi vastaavaa tietokenttää, eikä ole tietoa ilman sen perustalta muotoutuvia valtasuhteita. Toisin sanoen siellä, missä on tietoa, on valtaa. Tieto on olennainen osa valtaa ja valta paitsi käyttää tietoa, myös tuottaa sitä. Foucault’n käsitys ruumiista yhdistyy hänen näkemyksensä vallasta tuottavana voimana. Valta jättää jälkensä yksilöön, saaden hänet tekemään

ja kokemaan asioita jollakin tavalla. Valta tekee yksilöstä subjektin, jonka toiminta ja toimijuus on vallan käytäntöjen ohjaamaa. Tällainen tuottava valta näkyy myös siinä, miten ymmärryksemme ruumiista muodostuu. (Mt, 34-35.) Myös Thomas Laqueur (1990) osoittaa tietehistoriallisessa analyysissään, että kulttuurissa eri aikakausina vaihtuvat valtasuhteet ja intressit ruumiillistuvat yksilötasolla. Toisin sanoen kulttuuri muokkaa, tai ainakin pyrkii muokkaamaan ruumiita. (Mt., 16, 243.)

Foucault'lle (1980, 33-35) valta on suhde, joka jatkuvasti rakentuu ja muuttuu. Valtaa ei voi omistaa eikä yksiselitteisesti paikallistaa, vaan se toteutuu sen käyttämisessä ja käytännöissä. Vaikka valtaa ei voi omistaa, on valtasuhteissa silti olemassa jatkuvuutta, jotka ovat seurausta hallitsevien ja hallittujen strategisten asemien muodostamasta kokonaisuudesta. Voidaan todeta, että ruumista koskeva tieto ja ruumiiseen kohdistuvat kurinpidon keinot heijastavat ruumiiseen kohdistuvaa poliittista valtaa ja yhteiskunnallista ymmärrystä ruumiista. (Mts.)

Ruumista koskeva tieteellinen tieto on siis yhtäältä ruumiiseen kohdistettujen muokkausyritysten tulosta, toisaalta ruumista muokataan tieteellisen tiedon perusteella. Jos luovutaan oletuksesta ruumiin pysyvyydestä ja muuttumattomuudesta luonnollisena objektina, kaikki ruumiin kokemukset ja tavat tarkastella tai nimetä ruumista ovat lopulta suhteellisia. (Oksala 1997, 170-171.)

Feminismille Foucault'n ruumista koskeva teoria on tervetullut työkalu, sillä se kohdistaa katseen sukupuolieron perustaksi oletettuun biologiaan. Juuri biologisen ruumiin pysyvyys on ollut sekä naista alistavien, että tuota alistussuhdetta purkavien käytäntöjen ytimessä, mutta Foucault tarjoaa näkökulman biologiaa koskevaan ymmärrykseen kulttuuristen neuvottelujen tuloksena. Jos tiedon tuottaminen on vallankäytön muoto, voidaan pohtia, mitä ruumiin biologisuutta koskeva tieto saa aikaan. Feminismissä Foucault'n ruumiskäsitystä on hyödynnetty ensinnäkin tarkastelemalla, miten vallan normalisoivat käytännöt näkyvät yksilössä hänen ruumiinsa välityksellä. Toiseksi on keskitytty vastarintaan ja siihen, miten ruumiiseen kohdistuvaa valtaa jatkuvasti puretaan normeja rikkomalla. (Oksala 1997, 173-174.)

Niin Foucault'n kuin Laquerin pohdinnoista voi jäädä sängen kapea ja jopa pessimistinen kuva subjektin toimijuudesta. Oleellista kuitenkin on, että Foucault (1980, 34-35) korostaa

juuri vallan liikkuvuutta ja valta-asemien vaihtelua. Valta pitää aina sisällään mahdollisuuden vastarintaan ja kapinaan (Mt., 38-39, 96-97).

Sukupuolen normatiivisuus pakottaa, mutta samalla normista on mahdollista poiketa, sitä voidaan haastaa ja rikkoa. Jossakin on aina mahdollisuus erilaiselle tulkinnalle. (Butler (2006, 87-90.) Yksilöt eivät ole normien ja moraalisten luokittelujen tahdottomia sätkynukkeja, vaan normien noudattaminen perustuu aina jossain määrin valintaan. (Juhila ym. 2012a, 22.)

Yksilön käsitys todellisuuden luonteesta ja sitä koskevista säännöistä ei koskaan ole täysin yhteneväinen yhteiskunnassa laajemmin jaettujen käsitysten kanssa. Vaikka kulttuuriset normit ohjaavat toimintaa, ovat nuo normit alttiita jatkuvalla muutokselle. Kun tarpeeksi moni löytää muita samalla tavoin normeja haastavia, mahdollistuu muutos myös sosiaalisen todellisuuden tasolla. (Berger & Luckmann 2000, 137, 166,187.)

Tässä luvussa olen tarkastellut sukupuolen ja ruumiin käsitteellistämisen tapoja sekä sukupuolen (moninaisuuden) nimeämistä alati muuttavana sekä jatkuvan neuvottelun kohteena olevana käytäntönä. Kulttuurisessa tiedossa sukupuoli ja ruumis ovat erottamattomasti toisiinsa sidotut, mutta niihin liittyy myös odotuksia seksuaalisesta halusta. Näitä odotuksia voidaan pitää normatiivisina ja jopa pakottavina. Sukupuolen nimeämistä voidaan kuitenkin tarkastella luokittelujen lisäksi sukupuoli-identiteettien rakentamisena. Identiteetit perustuvat tarjolla oleviin kulttuurisiin malleihin, mutta ne tekevät näkyväksi sukupuolen nimeämisen prosessina, jossa myös yksilöllä on aktiivinen rooli itseään koskevien määrittelyjen rakentamisessa. Identiteeteissä on kysymys eronteosta, siitä, mihin saa, ja mihin on pakko kuulua. Seuraavassa luvussa siirryn tarkastelemaan erontekoja ja jakoja kulttuurisen tiedon ja kategorioiden rakennuspalikoina. Pohdin kategorioita arkitiedon ja jokapäiväisen elämän jäsentäjänä. Erittelen myös sitä, miten luokittelut muodostavat sosiaalisen vuorovaikutuksen perustan, mutta samalla määrittävät ja rajaavat ihmisille avautuvia toimijuuksia, oikeuksia ja velvollisuuksia.

2. EROJEN JA JAKOJEN MUODOSTUMISEN TUTKIMINEN

Puhuessani naisesta oletan muiden tietävän, mitä tarkoitan, ilman tarkempaa selittämistä. Jos kysyn keskustelukumppaniltani, mitä sukupuoli on, vastauksessa luultavasti mainitaan ainakin ruumiin fyysiset sukupuolitunnusmerkit ja lisääntymiskyky. Lisäksi hän voisi mainita biologisen sukupuolen, identiteetin tai käyttäytymisen. Joka tapauksessa keskustelukumppanini käyttäisi ainakin joitakin kuvauksia, jotka minäkin tunnistaisin ja olisin kuullut moneen kertaan. Vastaus todennäköisesti esittelisi niin sanotusti arkitiedon mukaista näkökulmaa sukupuoleen, jossa biologisuus, pysyvyys ja kaksinapaisuus ovat keskeisiä tekijöitä (Wickman 2001, 13).

Sukupuolesta muotoutunutta ymmärrystä voidaan tarkastella kulttuurisesti jaettuna ja tuon kulttuurin sisällä eheänä tiedonmuodostuksen käytäntönä, joka ohjaa jokapäiväistä vuorovaikutusta tavalla tai toisella. Vaikka puhumme biologisesta sukupuolesta tosiseikkana, yhteiskunnalla on odotuksia niin ruumiiden sukupuolittuneisuudesta, kuin sukupuolen merkityksestä sosiaaliselle vuorovaikutukselle. Tässä luvussa erittelen lähemmin arkitietoa koskevaa sosiologian teoriaa. Tarkastelen sitä, miten sukupuolta arkitietona on tutkittu, sekä luokitteluja ja erontekoja arkiymmärryksen ja kulttuuristen tietorakenteiden perustana. Luvun lopussa esittelen empiirisen aineistoni ja pohdin verkkokeskusteluja tutkimuskohteena.

Arkielämän ”luonnollinen” sukupuoli

Yksilön näkökulmasta jokapäiväisen elämän todellisuudessa esiintyvät ilmiöt ja asiat ovat valmiiksi nimettyjä ja järjestettyjä. Tällainen todellisuus vaikuttaa yksilön olemassaolosta riippumattomalta ja siksi itsestään selvältä, suorastaan luonnolliselta. Luonnollinen asenne ottaa ilmiöt mahdollisimman pitkälle sellaisinaan, kyseenalaistamatta. Arkitodellisuuden jatkuvuus perustuu odotusten täyttymiselle ja ennakoitavuudelle. Tämä on inhimillisen toiminnan ihannetila, jossa yksilön tai yhteiskunnan ei tarvitse kuluttaa energiaa jatkuvaan ongelmanratkaisuun. (Berger & Luckmann 2000, 32-35.)

Sosiologiassa arkitiedon muodostumista on tutkittu tarkastelemalla tilanteita, joissa ihmisten odotukset haastetaan tavalla tai toisella. Sukupuolen osalta sukupuolivähemmistöjä on tutkittu tällaisena arkitiedon haastavana ilmiönä. Tunnetuimpia tällaisia tutkimuksia on Harold

Garfinkelin (1967, 118-119) etnometodologinen tutkimus intersukupuolisen Agneksen tapauksesta, jonka perusteella Garfinkel pystyi määrittelemään sukupuolta koskevalle arkitiedolle peruslähtökohdat. (Mt.,163.)

Sukupuoleen liittyy erottamattomasti tiettyjä perusmääreitä, jotka rajaavat arkiymmärrystä siitä, mikä on ”luonnollista”. (Garfinkel 1967, 122-126) Nämä määreet tiivistyvät kolmeen keskeiseen ominaisuuteen: sukupuoli on biologinen tosiseikka, se on muuttumaton ja se on kaksinapainen (Wickman 2001, 13). Toisin sanoen yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsoen jokainen yksilö on luokiteltavissa joko naiseksi tai mieheksi. Sukupuolella on ajallinen jatkuvuus ja jokainen kulttuurin jäsen on, ja tulee aina olemaan, joko nainen tai mies. Sukupuolen tunnistaminen ja nimeäminen perustuu ensisijaisesti ruumiiseen ja erityisesti sukuelimiin. (Garfinkel 1967, 126-128.)

Garfinkel (1967, 116-117) esittää lisäksi, että sukupuoleltaan normaaliksi luokitellun näkökulmasta maailmassa on vain ”luonnollisia” miehiä ja naisia. Näitä luokkia voidaan kuvata luonnollisen ohella myös moraaliseksi, eikä niiden välillä tällöin ole olemassa sellaista oikeutettua siirtymäreittiä, jonka kaikki yhteiskunnan jäsenet ehdottomasti tunnustaisivat. Muutos virallisissa asiakirjoissa tarjoaa yhden siirtymäkeinon, mutta luultavasti osa yhteiskunnan jäsenistä ei pidä tällaista muutosta oikeutettuna tai pätevänä. (Mts.)

Garfinkelin (1967) etnometodologinen tutkimus lähestyy arkielämän sukupuoliymmärrystä poikkeavaksi määrittävää yksilöä tutkimalla. Suzanne Kessler ja Wendy McKenna (1978) puolestaan ovat tarkastelleet sukupuolen määrittämisen ja nimeämisen käytäntöjä useamman, myös sukupuoleltaan ”normaalin” koehenkilön avulla. He jakavat Garfinkelin näkemyksen siitä, että arkielämässä sukupuolta koskeva perusoletus on, että jokainen ihminen on joko mies tai nainen. Myös silloin, kun yksilön anatomia ei täydellisesti sovi kummankaan luokan tunnusmerkkeihin, ihmiset yleensä päätyvät kohtelemaan tällaista ”poikkeavaa” yksilöä yksiselitteisesti miehenä tai naisena. Esimerkiksi intersukupuolisen ruumis ymmärretään mieluummin miehen ja naisen biologisena välimuotona tai yhdistelmänä, kuin vaikkapa kolmanteen sukupuoliluokkaan kuuluvana. (Kessler & McKenna 1978, 1.)

Arkijärkeä mukaileva sukupuolen määrittely korostaa ruumiin näennäistä normatiivisuutta, jossa sukuelimet ovat ensisijainen sukupuolen tunnusmerkki (Garfinkel 1967, 126). Sattu-

manvaraisesti tavatun ihmisen sukupuolen määrittely ei kuitenkaan perustu anatomisten yksityiskohtien analyysiin, sillä moderneissa yhteiskunnissa elävät ihmiset käyttävät vaatteita, jotka kätkevät ne alleen. Tällöin sukupuolen määrittämisen sosiaalisissa tilanteissa täytyy perustua ensisijaisesti johonkin muuhun kuin varsinaisia sukuelimiä koskeviin havaintoihin. (Kessler & McKenna 1978, vii-viii.)

Kessler ja McKenna (1978, 145, 150-151) esittävät, että sukupuolen nimeäminen tapahtuu sosiaalisesti jaettujen merkitysten perusteella. Mikä tahansa tieto tai havainto ei kelpaa, vaan nimenomaan biologiset ja fysiologiset tekijät ymmärretään ensisijaisiksi sukupuolen määrittäjiksi. Myös sosiaalisen sukupuolen määrittäminen, eli se, miten ihmistä pitäisi kohdella, perustuu ensisijaisesti sukuelinten anatomiaan. Toisaalta yksilökohtaisesti sosiaalisen sukupuolen määrittämisen jälkeen miltei mitä tahansa ruumiin ominaisuuksia ja piirteitä voidaan sovittaa tuon sukupuolen muottiin. (Mts.)

Garfinkel (1967, 135) kutsuu läpimenemiseksi⁸ (*passing*) prosessia, jossa normista poikkeava yksilö pyrki varmistamaan oikeutensa elää ja tulla kohdelluksi luonnollisena sukupuolensa edustajana varautuen silti jatkuvasti siihen, että ”paljastuu” poikkeavaksi. Läpimeneminen ei näin ollen ole kertaluontoinen tapahtuma, vaan jatkuvaa tekemistä. (Mt., 135-137.)

Läpimenemisen osalta Kessler ja McKenna (1978) ovat Garfinkelin (1967) kanssa eri mieltä siitä, että transsukupuolisen täytyisi aktiivisesti ylläpitää tai esittää sukupuoltaan. Esittämistä ei heidän mukaansa kaipaa niinkään sukupuoli itsessään, vaan sen ”luonnollisuus”. Kun mielikuva luonnollisesta sukupuolesta on luotu ja sukupuoli onnistuneesti määritetty, ei itse sukupuolta tarvitse enää esittää. Sukupuolen määrittämisen jälkeen ympäristö on valmis hyväksymään ristiriitaisetkin vihjeet osaksi luonnollisena pidettyä sukupuolta. (Mt., 159-160.)

Juuri tästä syystä käsitys yksilön sukupuolesta on niin pysyvä. Transsukupuolisilla voi olla vaikeampaa tulla hyväksytyiksi ”uudessa” sukupuolestaan niiden ihmisten taholta, jotka

⁸ Läpimeneminen on sana, joka sukupuoleen ja sen ilmaisuun yhdistettynä itsessään ansaitsee oman lukunsa. Garfinkelin (1967) tekstin kontekstissa se kuitenkin on osuva käännös, jota on suomalaisissa transyhteisöissä käytetty *passing*-käsitteen tavoin (ks. esim. Dream Wear Club 2017; Vilka 2016, 25, 60), joten voidaan olettaa sen olevan käsitteenä tunnettu.

ovat tavanneet heidät ”vanhassa” sukupuolestaan. Yksilön sukupuolen määrittäminen ja sen pysyvyys ei riipu mistään yksittäisestä ja luontaisesta ominaisuudesta, vaan tavasta, jolla sukupuoli ymmärretään muuttumattomaksi. Mikäli yksilö kykenee luomaan käsityksen sukupuolensa historiallisesta jatkuvuudesta, kerran määritetty sukupuoli todennäköisesti pysyy, ”biologisesta totuudesta” huolimatta. (Kessler & McKenna 1978, 160.)

Tässä luvussa tarkastelen lähemmin sitä, millaista on arkitietoa koskeva sosiologinen teoria ja miten sukupuolta jäsentävät luokitukset muodostuvat. Arkitieto ja inhimillistä toimintaa ohjaava luonnollinen asenne ovat olennaisia tekijöitä, kun tarkastellaan normaalin ja poikkeavan välistä rajanvetoa kulttuurisen tiedonmuodostuksen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen käytäntöinä. Arkitiedon luonteen ymmärtäminen on olennainen osa sukupuolen normatiivisuuden tutkimista. Täydennän edellisessä luvussa feministisestä ja sosiologisesta tutkimuksesta muodostamaani tulkintakehystä Zygmunt Baumanin ja Mary Douglasin luokitteluja ja erontekoa koskevilla teorioilla ja pohdin, miten kategorisoinnit toimivat kulttuurisesti jaetun tiedon rakennuspalikkoina.

Eronteot ja poikkeavuuden tuottaminen

Zygmunt Bauman (1997, 8) kirjoittaa, että ilmiöiden luokittelun perustana on paitsi asioiden nimeäminen, myös niiden erottaminen muista asioista. Miten hienovarainen tahansa, eri luokkien välillä on oltava ero, jotta ne voivat olla olemassa. Sanat edustavat kohteitaan ja kiinteä, toistettavissa oleva edustussuhde edellyttää, että kohde on selvärajaisesti määritelty (Mt., 7).

Bauman (1997, 53) lisäksi esittää, että pohjimmiltaan kaikki muista ihmisistä tekemämme luokittelut perustuvat jakoon ”meidän” ja ”muiden” välillä. Tätä jakoa voidaan kuvata myös sisäryhmänä ja ulkoryhmänä, jossa oleellista on näiden ryhmien välinen ehdoton eronteko ja vastakkaisuus. Sisä- ja ulkoryhmän välinen erottelu voi olla myös tilannesidonnaista, joka perustu siihen, keitä verrataan. Eroissa on kysymys yhtä lailla valinnoista kuin ehdottomista jaoista. Sukupuolesta voin esimerkiksi korostaa miesten ja naisten välistä eroa, tai naisten keskinäisiä eroja. Ehdottomuudestaan huolimatta eronteot ovat samalla tilannesidonnaisia. (Mt., 54.)

Me ja muut -jako ei tarkoita vain kahta ihmisjoukkoa, vaan kuvastaa yleisemmällä tasolla kahta erilaista asennetta tai suhtautumistapaa. ”Me” edustaa kaikkea tuttua, kiintymystä ja yhteenkuuluvuutta, sen piirissä on helppo olla. ”Muut” puolestaan on näiden vastakohta, vieras ja tuntematon ja siksi epäilyttävä tai jopa pelottava. Mutta, kuten Bauman pohtii, ilman ulkopuolta sisäpuolikin menettäisi merkityksensä. (Bauman 1997, 53-54.)

Ulkopuolen ja sisäpuolen välinen suhde on myös eräänlainen riippuvuussuhde, eikä vastakkaisuuden määritelmästä aina seuraa väistämätöntä uhkaa, vaan se voi tarkoittaa myös täydentävyyttä. Sukupuolista puhutaan usein toisilleen vastakkaisina, mutta miesten ja naisten hakeutumista toistensa seuraan pidetään silti suotavana ja välttämättömänä. Vastakkaisuuteen ja erontekoihin liittykin jatkuva ristiriita yhtäältä toivotun täydentymisen ja toisaalta uhka rajojen hämärtyamisen välillä. Moniselitteisyydessä ja anomaliaissa, eli poikkeamissa, on kysymys ilmiöistä, joille ei joko ole osoitettavissa omaa paikkaa (anomalia) tai siinä on mahdollisesti tunnusmerkkejä useammasta luokasta (moniselitteisyys). (Douglas 2000, 86-88.)

Anomaliaa ja moniselitteisyyttä luokituksissa tarkastellut Mary Douglas (2000, 88) kohtelee niitä yhtäläisinä, vaikka tunnustaa niiden käsitteellisen vivahde-eron. Valinta on looginen, jos ajatellaan luokituksia järjestämisenä. Toisaalta, jos ajatellaan luokitusten pitävyyttä ja selvärajaisuutta, anomalian ja moniselitteisyyden välillä on merkittävä ero. Poikkeavaksi määrittyvä on helppo sulkea ulkopuolelle, mutta moniselitteinen ei ole pelkästään poikkeava. Se uhkaa järjestystä yhtä aikaa sekä ulko- että sisäpuolelta. (Mts.)

Bauman (1997 70-74, 76) lähestyy rajojen hämärtyamisen ja moniselitteisyyden uhkaa muukalaisten avulla. Muukalainen edustaa väärään paikkaan eksynyttä ihmistä, ulkopuolista, joka on jotenkin onnistunut pääsemään sisäpuolelle. Muukalainen erottuu joukkoon kuulumattomana, mutta kuitenkin hänessä on jotakin häiritsevästi tuttua. Muukalaisten olemassaolo kyseenalaistaa sisä- ja ulkopuolen välisen erottelun ja sekoittaa yhteiskunnan arkijärjestyksen. Ulkoryhmä itsessään ei välttämättä ole uhkaava, mutta se voi muuttua sellaiseksi, jos yhteiskunta ei pysty yksiselitteisesti pitämään sitä ulkopuolella. Rajanvedon hämärtyessä ahdistusta tuottaa nimenomaan ilmiöiden moniselitteisyys, ei niinkään niiden vieraus.

Poikkeavuus kategoriana

Poikkeavuuden kategorisointi on useimmiten liikkuvaa, ihminen voi tulla määritellyksi normaalina yhdessä, ja poikkeavana toisessa yhteydessä. Myös käsitykset poikkeavasta vaihtelevat ajasta toiseen. Poikkeavaksi määritelty ryhmä voi myös vastustaa määrittelyä. Neuvottelua poikkeavuuden kategorisoinnista käydäänkin jatkuvasti. On olemassa mielisairauden ja rikollisuuden kaltaisia kategorisointeja, jotka sisältävät kulttuurisesti jaetun ymmärryksen poikkeavuudesta ja moraalista järjestyksestä. (Juhila 2012a, 190-191.)

Sen sijaan se, mitä luetaan rikollisen tai mielisairaana luokkaan voi olla avoin neuvottelulle. Vertailu on keskeinen osa poikkeavuuden tuottamista ja tapahtuu aina suhteessa normiin tai tavallisena pidettyyn. Joillekin normeille meillä on selvät lähteet ja viitearvot. Rikollisuus määrittyy poikkeavuutena suhteessa lakiin, sairaus puolestaan suhteessa lääketieteellisiin viitearvoihin. Vaikka lait ja viitearvot voivat muuttua, ymmärrys näiden normien perustasta säilyy. (Juhila 2012a, 198-199.)

Poikkeavuus ei sinällään ole uhkaavaa, mikäli yhteiskunnalla on mahdollisuudet pitää poikkeavaksi ymmärretty ulkopuolella, tai muuten ”omalla paikallaan”. Muukalaisissa kulttuuria uhkaakin heidän yrityksensä tulla osaksi sisäpuolta ja kyseenalaistaa eronteko meidän ja muiden välillä. Vakiintuneiden luokittelutapojen kyseenalaistaminen puolestaan pakottaa yhteiskunnan toimenpiteisiin. Muukalaisten läsnäolon aiheuttamaa ahdistusta voidaan lieventää esimerkiksi alueellisella erottelulla, jopa karkottamalla, tai vaihtoehtoisesti kanssakäymisen rajoittamisella. Muukalaisten eristämisen sijaan yhteiskunta voi myös yrittää luoda alueita, joille pääseminen edellyttää sisäryhmään kuulumista. Rajan ylittämistä vartioidaan ja jokainen rajanylittäjä tarkastetaan erikseen. (Bauman 1997, 78-81, 83.)

Kulttuuri voi reagoida muukalaisuuteen myös assimilaatiolla, eli sulauttamisella. Assimilaatiossa sisäpuoliseksi hyväksytään ne muukalaiset, jotka noudattavat sisäryhmän asettamia ehtoja. Assimilaation onnistuminen edellyttää, että sisäryhmällä on valtaa sen toteuttamiseen. Tätä valtaa voidaan vahvistaa mielikuvia tuottamalla, kuten leimaamalla muukalaisuus huonommaksi ja sisäryhmään kuuluminen haluttavaksi, jolloin jäsenyyden tarjoaminen ymmärretään suvaitsevaisuudeksi. Tällöin muukalaisuus määrittyy ei-toivottuna ja vääränä. As-

similaation suvaitsevaisuus onkin näennäistä. Se naamioi tausta-asetelman, jossa muukalainen voi tulla hyväksytyksi ainoastaan täyttäessään sisäryhmän asettamat ehdot ja luopuesaan muukalaisuudestaan. (Bauman 1996, 66-72.)

Jos inhimillisen tiedonmuodostuksen päämääränä on muuttumaton luokittelujärjestelmä, kaikki tuosta järjestelmästä poikkeava tai siihen sopimaton määrittäyty epäonnistuneena yrityksenä järjestää asioita. Poikkeava tulkitaan mieluummin kaaoksena kuin vaihtoehtoisena järjestyksenä. Koska sosiaalinen järjestys on ihmisen aikaansaannosta ja siksi jatkuvasti altis muutokselle, yhteiskuntia vaivaa jatkuva huoli järjestyksen murenemisesta kaaokseksi. (Bauman 1997, 225-226.) Tämä huoli tulee näkyviin monitulkintaisia ilmiöitä kohdattaessa, sillä monitulkintaisuus uhmaa tarvetta järjestää asiat siististi selvärajaisiin luokkiin. (Ks. Douglas 2000, 88.)

Tarkastelen seuraavaksi luokitteluja merkityssysteemeinä, joissa jokainen eronteko on kytköksissä muihin erontekoihin ja jäsenyyksiin. Merkitysten kietoutuminen toisiinsa on olennainen osa tiedon sosiaalista rakentumista ja yhteiskunnan tapaa jäsentää todellisuutta.

Kontekstisidonnaiset merkitykset

Merkityssysteemit eivät ole yksilöllisiä, vaan perustuvat yhteisesti jaettuun kulttuuriseen tietoon ja sosiaalisiin käytäntöihin. Myös tutkijan itsensä tekemät tulkinnat juontavat näihin käytäntöihin ja siksi tulkintojen tekijän on hyvä huomioida oma osuutensa todellisuuden uusintajana tai muuttajana. Toisaalta, voidakseen ylipäättään tehdä itseään ymmärrettäväksi, yksilön on käytettävä merkityssysteemejä, jotka kanssaihmiset tunnistavat. Siksi kriittisenkin analyysin on perustuttava olemassa oleviin ilmaisutapoihin. (Jokinen ym. 2016, 29-32.)

Ymmärrettävyyden asettamat vaatimukset rajoittavat arkielämän kielenkäyttöä. Voin toki ilmaista itseäni millaisin sanoin tai merkityssysteemein tahansa, mutta muut eivät välttämättä tällöin ymmärrä minua. Määrätyssä tilanteessa esiintyvien merkityssysteemien kirjo ei siten ole käytännössä rajaton, vaan sidottu asiayhteyteen. Useimmiten vaihtoehtoisia tulkintarepertuaareja on silti enemmän kuin yksi ja merkityssysteemit voivat sisältää myös eisanallisia ulottuvuuksia. (Jokinen ym. 2016, 32-34.)

Tulkintarepertuaarien limittäisyyttä ajatellessani mieleeni muistuu baari, jossa oli mutteri naistenhuoneen ja ruuvi miestenhuoneen ovesa. Kumpikaan elementti ei sellaisenaan ensisijaisesti viittaa käymälätiloihin tai sukupuoleen. Käyttötarkoituksensa puolesta ruuvi ja mutteri liittyvät rakentamiseen ja tekniikkaan, mutta asiayhteys tekee tehtävänsä: käymälöiden oviin kiinnitettyinä tilojen käyttäjät tunnistavat ne sukupuolten symboleiksi. Oikeammin ruuvien ja mutterin nostaminen naisten ja miestenhuoneiden tunnuksiksi viittaa sukuelimiin. Samalla niiden keskinäinen yhteensopivuus viittaa tilojen sukupuolittuneena tunnuksena heteroseksuaaliin yhdyntään. Käymälän käyttäjä asemoituu paitsi nainen-mies-ulottuvuudella, myös seksuaalimieltymysten ulottuvuudella. Vaikka penetraatio ei vaadi heteroseksia, eikä se ole heteroseksinkään ainoa muoto, asiayhteys alleviivaa naisen ja miehen sukuelinten yhteensopivuutta. Todennäköisesti monet kävijät naurahtavat tälle sanattomalle viittaukselle, osa voi tulkita sen myös merkinä yökerhon omistajan heteronormatiivisista asenteista. Samalla ruuvi ja mutteri korostavat vielä sukupuolen ruumiillista normatiivisuutta, tilojen käyttäjiltä vaaditaan sanattomasti nimenomaan oikeanlaisia sukuelimiä.

Ruuvien ja mutterin yhdistäminen toisiinsa sisältää tilanteesta, ympäristöstä ja havainnoijasta riippuen monia vaihtoehtoisia ja limittäisiä tulkintoja. Samoin esimerkiksi hameeseen pukeutunut mies tulkitaan eri tavoin festareilla, pankissa tai drag-esityksessä. Vaikka kyseinen henkilö saattaisi pukeutua samoin joka tilanteessa, ihmiset todennäköisesti antavat hänen vaatetukselleen erilaisia merkityksiä eri asiayhteyksissä.

Ilmiöiden kontekstisidonnaisuus on oleellinen osa merkitysten analyysiä. Konteksti voi tarkoittaa ajan ja paikan merkitystä ilmiön tulkinnassa, mutta myös esimerkiksi yhden sanan tai lauseen suhdetta keskusteluun tai kulttuuriseen tulkintakehykseen. (Jokinen ym. 2016, 36-39.)

Konteksti muodostuu välittömän asiayhteyden ohella laajemmin kulttuurin tasolla. Mutterin ja ruuvien yhteys sukupuoleen aukeaisi todennäköisesti vähintään useimmissa eurooppalaisissa kulttuureissa. Hametta koskevat tulkinnat sen sijaan voivat vaihdella. Suomessa miehet eivät arkielämässä tai virallisissa tilaisuuksissa käytä hameita, mutta Skotlannissa kiltti on osa kansallispukua, jota miehet voivat pitää esimerkiksi omissa häissään. Suomalaisessa kulttuurikontekstissa kaikki hametta muistuttavat vaatteet on rajattu naisten asukokonaisuuteen. Vaikka hameen käyttö ei ole miehiltä laissa kielletty, ei sitä pidetä normaalina miesten arki-vaatteena. Toisaalta skotlantilaisetkin kutsuvat kilttiä nimenomaan kiltiksi, eivät hameeksi,

vaikka kulttuurin ulkopuoliset voivatkin sen hameena tulkita. Tutkijan on oltava tietoinen näistä tutkimansa ilmiön vaihtoehtoisista tulkintakehyksistä, joihin ihmiset havaintojaan soveltavat (ks. Jokinen ym. 2016, 36-39).

Ilmiöiden ohella myös toimijat voidaan ymmärtää sidottuina merkityssysteemeihin (Jokinen ym. 2016, 26). Tässä tutkielmassa en ole kiinnostunut yksittäisten toimijoiden motiiveista, vaan pikemminkin siitä, miten näitä motiiveja on mahdollista tehdä ymmärrettäväksi sosiallisessa vuorovaikutuksessa.

Myös minuutta tuotetaan merkityssysteemien sanelemissa rajoissa. Esimerkiksi seksuaali-identiteettejä voidaan ajatella yksilöiden omaksumina kulttuurisina määrittelyinä, joihin omaa toimintaa sovitetaan ja jolla sitä selitetään niin itselle kuin muille. Seksuaali-identiteetin määrittely voi auttaa muita ymmärtämään yksilöä, toisaalta kulttuurisesti tunnistetut identiteetit ovat aina valmiita ja sisältävät myös ominaisuuksia, jotka eivät välttämättä kuvaakaan identiteetin omaksuvaa yksilöä. Yksilö voi toki keksiä jonkin oman identiteettinsä, mutta siltä puuttuu kulttuurinen tunnistettavuus ja siten se on merkityksetön muille yhteiskunnan jäsenille. (Ronkainen 1997, 34-35.)

Identiteetit ovatkin hyvä esimerkki kielen seurauksia tuottavasta voimasta. Halutessaan tulla ymmärretyksi yksilö joutuu kuvaamaan kokemuksiaan muiden tunnistamilla tavoilla, toisaalta tämä vaade rajoittaa sitä, miten hän voi kokemuksiaan havainnollistaa.

Norman Fairclough (2002, 14, 76) esittää, että kielenkäyttö rakentaa sosiaalista todellisuutta identiteettien lisäksi myös sosiaalisina suhteina sekä representaatioina, eli tieto- ja uskomusjärjestelminä. Puhuttaessa esimerkiksi sukupuolesta ja transsukupuolisuudesta tuotetaan ensinnäkin transsukupuolisuutta koskevaa tietoa, eli mitä transsukupuolisuus on, ja miten se esitetään. Toiseksi luodaan pohjaa erityiselle transidentiteetille. Kolmanneksi rakennetaan suhteita transsukupuolisten ja muiden puheessa esiintyvien sosiaalisten ryhmien ja toimijoiden välille. Tällaisessa keskustelussa voidaan ehdottaa, että transsukupuoliset ja transvestiitit ovat pohjimmiltaan samalaisia, tai että sukupuolen määrittäminen pitäisi perustua pikemmin transsukupuolisen omaan kokemukseen kuin lääkäreiden näkemyksiin. Näin luonnostellaan erilaisia yhteyksiä ja vuorovaikutussuhteita, olivatpa ne tosia tai eivät, niin transsukupuolisten ja transvestiittien, kuin transsukupuolisten ja lääkäreiden välille. (Mts.)

Kulttuurisesti jaettu tieto identiteeteistä ja muista sosiaalista todellisuutta koskevista merkitysjärjestelmistä on varastoituneena kategorioiksi, jotka aktivoituvat tilanteen mukaan käytettäväksi. Tietoa ei ymmärretä kertaalleen omaksuttavana ja muuttumattomana kokonaisuutena, vaan vaihtuvissa tilanteissa aina uudelleen muotoutuvana. (Juhila ym. 2012b, 46-47.)

Vain yhdellä tavalla rakentuvan palapelin sijaan tietoa voi ajatella kokoelmana legopalikoita, joita ihmiset sovittavat yhteen kulttuurin antamien ohjenuorien mukaan, mutta aina yksilöllisiä valintoja tehden. Sama palanen voi sopia useampaan kuin yhteen kohtaan.

Verkkokeskustelut ikkunana arkitietoon

Tutkimukseni sai innoituksensa keskustelusta, jonka löysin selatessani päivän uutisia verkossa. Jutun translakiuudistuksesta ja synnyttävistä miehistä julkaisi oikeastaan ensimmäisenä Iltalehti, mutta luin sen Helsingin Sanomien sivustolla, jossa myös tutustuin aiheen herättämään keskusteluun. Uutinen oli otsikoitu niin tarkoitushakuisesti, että myönnän olleeni alusta asti enemmän kiinnostunut artikkelin kirvoittamista lukijakommenteista kuin itse uutistekstistä. Samana päivänä aiheesta uutisoi myös Ilta-Sanomat, jonka sivuilla keskustelu polveili vielä enemmän kuin Helsingin Sanomien sivuilla. Tutkimusta hahmotellessani päädyin muodostamaan empiirisen aineistoni uutisten yhteyteen virinneistä Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien verkkokeskusteluista sekä uutisessa mainitusta transsukupuolisten sukupuolenkorjausta koskevasta lakipykälästä. Lisäksi tarkastelen keskustelun sytyttimenä toimineita Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien uutistekstejä. Iltalehden uutista koskeva keskustelu ei enää tutkimusta aloittaessani ollut verkosta löydettävissä, joten en voinut sitä tutkielmaani sisällyttää.

Itse uutinen käsitteli enimmäkseen silloisen peruspalveluministeri Maria Guzenina-Richardsonin ja hänen erityisavustajansa välistä väärinymmärrystä translakiuudistuksen ajamiseen liittyen. Iltalehti uutisoi aiheesta ensimmäisenä painetussa lehdessään. Artikkelin otsikointi: "Guzenina-Richardson: Miehillä oikeus synnyttää". (Honkamaa 2012.) Iltalehden nettiversiossa otsikko olikin jo muodossa: "Ajoi miesten synnytyslakia selän takana – Ministerin avustaja erosi" (Matilainen 2012). Helsingin Sanomat (2012) uutisoi asiasta otsikolla "IL: Guzenina-Richardsonin avustaja ajoi miesten synnyttämisen mahdollistavaa lakia". Ja

Ilta-Sanomat puolestaan julkaisi nettiartikkelin lopulta otsikolla "Guzenina-Richardsonin avustaja erosi - "melkein aamukahvit lensivät ulos" (Puranen 2012).

Helsingin Sanomien (2012) verkkoartikkelissa kerrotaan itse translakiuudistuksesta seuraavaa:

"Translakiuudistuksessa laista poistettaisiin pykälä, joka edellyttää sukupuoltaan korjaavan henkilön sterilointia. Muutoksen myötä naisesta mieheksi sukupuolensa korjannut voisi yhä synnyttää."

Miesten synnyttämisen mahdollistavasta laista puhuminen on harhaanjohtavaa ainakin sanamuotonsa puolesta: se antaa ymmärtää, että kysymys olisi siitä, saako *miehiä* synnyttää, vaikka uutisessa sivutaan sitä, tulisiko *miesten* saada synnyttää. Itse artikkeleissa huomiota kiinnitettiin peruspalveluministerin ja hänen avustajansa välisiin suhteisiin. Uutisessa sivuttiin kuitenkin myös kysymystä siitä, tarvitseeko sukupuolta korjatakseen luopua kokonaan kyvystään lisääntyä, mikäli ei sitä halua. Verkkokeskusteluissa ”miesten synnyttämistä” koskeva uutinen keräsikin kommentteja paitsi politiikasta myös transsukupuolisten lisääntymisoikeuksista ja mahdollisuuksista.

Transsukupuolisen sukupuolenkorjausta koskevan lain, sekä sen vuonna 2016 uudistetun version mukaan sukupuoltaan korjaavan on todistettavasti oltava lisääntymiskyvytön saadakseen juridisen tunnustuksen korjatulle sukupuolelle (L 563/2002, L 252/2016). Suomessa henkilötunnus kertoo kantajansa sukupuolesta, joten juridisella tunnustamisella on merkitystä, jotta tulee kohdelluksi ja tunnistetuksi haluamallaan tavalla kaikilla elämänsä osa-alueilla.

Helsingin Sanomien sivuilla uutinen oli kerännyt 33 lukijakomenttia, Ilta-Sanomien sivuilla 317, joten yhteensä sain analysoitavakseni 350 mielipidekirjoitusta. Kirjoitusten pituus vaihteli yhdestä lauseesta useamman kappaleen pituisiin argumentteihin. Translakiuudistusta koskeva verkkokeskustelu olikin ihanteellinen aineisto sukupuolta ja sukupuolieroa koskevan arkiymmärryksen ja siinä esiintyvien säröjen havainnointiin. Olin kiinnostunut erityisesti siitä, millaisena keskustelijoiden luonnollinen asenne sukupuoleen hahmottui kirjoituksissa ja miten he käsittelivät sukupuolieroa suhteessa transsukupuolisuuteen ja sukupuolivähemmistöihin.

Sami Lakomäki, Pauliina Latvala & Kirsi Laurén (2011, 9) huomauttavat, ettei kirjoitettua aineistoa tulisi lähestyä valmiina aineistona. Tutkijan on tiedettävä, mitä tutkii ennen analyysin aloittamista. Toisaalta tekstilähtöinenkin aihe voi rajautua tutustumisen myötä. (Mts.) Ymmärsin, mitä Lakomäki, Latvala ja Laurén tarkoittavat aloitettuani oman analyysini teon. Vaikka verkossa julkaistujen uutisten alle muodostuvat mielipidekirjoitukset ovat tekstityyppinä suhteellisen lyhyitä, löytyi jokaisesta joka lukukerralla silti aina vain enemmän aineksia. Aineisto ei ollutkaan valmis, vaan se sai uusia sävyjä jokaisen lukukerran myötä. Vasta hahmotettuani, millaisia aineksia teksti todella tarjosikaan, pystyin rajaamaan tutkimukseni tarkemmin.

Kaikki analyysitavat pitävät sisällään oletuksia todellisuuden luonteesta ja näin ollen niistä keinoista, joilla todellisuutta voidaan tutkia. Tutkimukselliset välineet ovat työkaluja, mutta niitä käytettäessä tulisi aina ymmärtää niiden sidonnaisuus kontekstiin ja tavoitteisiin. (Laaksonen ym. 2013, 20-21.)

Tutkimuseetikasta

Tutkimuseettisistä näkökulmista verkkokeskustelut muodostavat omanlaisensa haasteen varsinkin yksityisyydensuojan kunnioittamiseen liittyvissä kysymyksissä. Sosiaalisen median alustat, kuten Facebook, voivat tarjota lukemattomia kiinnostavia tutkimusaiheita, mutta tutkijan ei pitäisi ilman lupaa käyttää suljetuilla sivustoilla käytyjä keskusteluja, vaikka kommentointi tapahtuisikin nimimerkin suojissa. Myös avoimet verkkosivustot voivat olla tutkimuseettisesti haasteellisia, etenkin arkaluontoisia aiheita koskevissa keskusteluissa. Tutkijan tulee pohtia sitä, ovatko keskustelujen osanottajat tarkoittaneet tai oletta- neet viestinsä julkisesti luettavaksi, ja vaarantuuko yksityisyyden suoja, mikäli aineistoa käytetään tutkimuksessa. (Turtiainen & Östman 2013,50-51, 56-57.)

Empiirinen aineistoni on Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien verkkosivuilta, jossa keskustelua pääsee lukemaan ilman sisään kirjautumista. Molemmat ovat valtakunnallisesti luettuja uutissivustoja, joten on perusteltua olettaa, että kirjoittajat tiedostavat kommenttiansa tulevan laajemman lukijakunnan nähtäville (MediaAuditFinland 2016). Kommentointi tapahtuu vapaavalintaisen nimimerkin suojissa, eikä kirjoittajan henkilöllisyyttä voi päätellä viesteistä. Lisäksi Helsingin Sanomien tai Ilta-Sanomien verkkosivujen keskustelupalstat eivät

ole erityisen arkaluontoisia ympäristöjä. Kirjoittajat voivat toki jakaa niin yksityisiä kokemuksia kuin haluavat, mutta heidän muodostamansa verkkoyhteisö ei koske vain rajattua kävijäkuntaa⁹. Tutkimukseni tarkoituksena ei myöskään ole kartoittaa tai arvottaa yksittäisten nimimerkkien mielipiteitä, vaan tarkastella esille nousevia teemoja yleisellä tasolla. Tutkimus ei pureudu kirjoittajien henkilökohtaisiin kokemuksiin, vaan hahmottaa yhteisesti jaettua tietoa. Mikäli käyttämissäni tekstiotteissa kirjoituksen laatijan nimimerkkivalinta on herättänyt epäilyksen, että kyseessä on henkilön oma nimi, olen anonymisoinut nimimerkkiä. Halusin kuitenkin sisällyttää nimimerkit aineistoon, sillä monissa kommentteissa ne muodostavat osan kommentin kokonaisuutta kertoen esimerkiksi kirjoittajan asemoitumisesta tai aloittaen lauseen. Muuten olen puuttunut kommenttien kirjoitusasuun ainoastaan silloin, kun ilmeiset virhelyönnit, kuten ylimääräiset kirjaimet tai ääkkösten puuttuminen, ovat häirinneet tekstin ymmärrettävyyttä.

Salla-Maaria Laaksonen ja Janne Matikainen (2013, 199) pohtivat, että nimimerkeillä verkossa käyty keskustelu on laadultaan todennäköisemmin heikompaa ja aggressiivisempaa kuin omalla nimellä esiinnyttäessä. Heikolla laadulla kirjoittajat viitannevat paitsi aggressiivisuuteen, myös argumentoinnin tyyliin, joka saattaa nimettömänä käydyssä keskustelussa olla vähemmän perusteluihin nojaavaa ja luonteeltaan helpommin herjauksiin sortuvaa.

Arkitietoon harvemmin etsitään tieteellisiä perusteluja, eikä omien uskomusten järkiperaisyyttä tai johdonmukaisuutta välttämättä aktiivisesti pohdita, ellei niitä ulkopuolelta kyseenalaisteta. Anonyymissä verkkokeskustelussa keskustelu on ”kasvotonta” ja ihmiset saattavat näin ollen rohkeammin ilmaista sellaisiakin mielipiteitä, joita eivät omalla nimellään olisi valmiita julkisesti sanomaan.

Verkkokeskusteluja voidaan pitää siinä mielessä tutkijasta riippumattomina aineistoina, että käyty keskustelu tapahtuu osanottajien omilla ehdoilla ja se olisi olemassa ilman tutkijan vaikutustakin. Keskustelijat nostavat asioita esiin omista näkökulmistaan käsin, eivät vastauksena tutkijan esittämiin kysymyksiin, kuten esimerkiksi haastattelututkimuksessa. Toi-

⁹ Helsingin Sanomien sivuilla on kirjauduttava sisään, jotta pääsee kommentoimaan, mutta keskustelut ovat kaikkien sivuilla kävijöiden luettavissa. Vanhat keskustelut on vuoden 2012 jälkeen piilotettu salasanojen taa, mutta translakiuutisointia koskeva keskustelu oli useamman vuoden vapaasti luettavissa Helsingin Sanomien sivuilla.

saalta tällöin tutkija ei voi pyytää osanottajia tarkentamaan sanomisiaan ja anonyymissa keskustelussa kommentoijien taustat, kuten ikä tai sukupuoli jäävät myös arvoitukseksi. On myös huomattava, että vain pieni osa suomalaisista keskustelee verkossa aktiivisesti, joten keskustelijoiden edustama otos ei välttämättä anna kattavaa kuvaa kaikista näkemyksistä, ja osa olemassa olevista näkökulmista voi jäädä esittämättä. Myös keskusteluympäristöllä ja kontekstilla, sekä kirjoittajan omalla elämäntilanteella saattaa olla merkitystä kommenttien sisällön kannalta. (Hakala & Vesa 2013, 223-224.)

Oman aineistovalintani haasteet liittyvät juuri anonymiteettiin ja keskusteluympäristöön. Helsingin Sanomat on laajalevikkisin sanomalehti Suomessa (MediaAuditFinland 2016). Toisaalta verkkosivut ovat kaikille avoimet, eikä uutisten kommentointi vaadi lehden tilaamista. On vaikeaa sanoa, ketkä verkossa lopulta keskustelevat. Myös Ilta-Sanomien lukijakunta ulottuu koko maahan, mutta verkkosivuilla tapahtuva keskustelu on Helsingin Sanomien tapaan nimimerkkien suojaamaa. Tutkijana en voi mitenkään tietää, kirjoittavatko samat ihmiset molemmille sivustoille, tai jopa samalle sivustolle, mutta eri nimimerkeillä. En kuitenkaan pidä tätä tutkimukseni kannalta merkittävänä ongelmana. Jokainen keskustelussa esitetty kommentti sukupuolesta kertoo jotakin olemassa olevista käsityksistä, riippumatta siitä, kuka sen esittää ja onko esittäjä tosissaan vai ei.

Verkkokeskusteluja voi vinouttaa sekin, että keskusteluryhmät muodostuvat usein saman mielisistä kirjoittajista. Verkossa esitetyt mielipiteet voivat myös olla esimerkiksi korostuneen kielteisiä tai erityisen vahvoja verrattuna kasvokkain tapahtuvaan vuorovaikutukseen. (Hakala & Vesa 2013, 224.)

Sen paremmin Helsingin Sanomien kuin Ilta-Sanomien verkkosivut eivät kuitenkaan ole yhden aiheen tai teeman ympärille rajautuvia sivustoja, vaan keskustelut syntyvät uutisten pohjalta. Jokin uutinen voi tietysti houkuttaa enemmän kommentteja keskenään saman mielisiltä lukijoilta, mutta lähtökohtaisesti ei ole syytä olettaa, että uutisten lukijat jakaisivat täsmälleen samat arvot ja mielipiteet. Mielipiteiden moninaisuus näkyy myös aineistossani. Keskustelijat saattavat tietysti myös esittää mielipiteitä, joihin eivät itse varsinaisesti usko. Tutkijana en kuitenkaan ole kiinnostunut siitä, mitä nimimerkkien takana olevat ihmiset ”oikeasti” ajattelevat tai ovatko heidän esittämänsä väitteet totta. Kiinnostavampaa on se, millaisten väitteiden esittämisen he näkevät asiayhteyteen sopivaksi ja millaisia käsityksiä sukupuolesta keskustelussa mahdollistuu.

Teksti ja todellisuus

Pertti Alasuutari (2011, 114) esittää, että tekstiaineistoja voi lähestyä joko faktan kaltaisena, aineistossa esitetyt väitteet todenmukaisina kuvauksina ottaen, tai vaihtoehtoisesti näytteenä, yhtenä palana todellisuudesta. Näytenäkökulmassa tutkija tarkastelee aineistoa tutkittavan todellisuuden osana, jolloin väittämien sisällöstä riippumatta teksti ei tarjoa väärää tietoa. Analyysi kohdistuu aineistossa piirtyvään todellisuuteen ja kulttuurisiin jäsenyyksiin. (Mt., 114-115.)

Kulttuurinen tieto perustuu kategorioihin eli luokitteluihin. Kategorioiden tarkoitus on jäsentää todellisuutta ja tehdä maailmaa ymmärrettäväksi tyypittelemällä ilmiöitä. Se voi kohdistua niin ihmisiin ja muihin elollisiin olentoihin kuin elottomiin kohteisiin. (Juhila ym. 2012a, 18-19; Juhila ym. 2012b, 46.)

Kulttuurisen tiedon rakennuspaloina kategoriat muodostavat perustan myös ihmisten väliselle kanssakäymiselle. Ne eivät kuitenkaan ole pelkästään todellisuuden puolueetonta kuvaamista, vaan samalla tekemistä. Jokainen luokittelu on valinta, jossa ilmiö sijoitetaan yhteen kategoriaan toisen sijaan. Kysymys on eronteosta, jotka pitävät sisällään määreitä ja oletuksia suhteesta muihin kategorioihin. Siksi valitulla kategorialla on myös seurauksensa luokittelun kohteelle. Erilaiset kategoriat mahdollistavat erilaisia toimijuuksia ja niihin kohdistuu erilaisia asenteita. (Juhila ym. 2012b 46-56, 60-65.)

Kategorisoinnin tavoitteena on arkielämän sujuvuus, jota voidaan tarkastella myös moraalisen järjestyksenä (Juhila ym. 2012b, 71). Moraalinen järjestys voidaan ymmärtää kulttuurissa jaettuna tietona siitä, mikä on hyväksyttävää ja mikä tuomittavaa. Kun moraalista järjestystä noudatetaan, asiat vaikuttavat sujuvan odotettuun ja ennakoitavaan tapaan. Kategorioiden mahdollistamat toimijuudet sisältävät oikeuksia ja velvollisuuksia. Kun teot tai tapahtumat eivät vastaakaan odotuksia, rikkoutuu moraalinen järjestys. Tästä seuraa yleensä tarve, jopa velvollisuus selittää tapahtunutta. Velvollisuus on sitä pakottavampi, mitä enemmän toteutunut poikkeaa odotuksista. (Juhila 2012b, 132-133; ks. myös Berger & Luckmann 2000, 34-36.)

Sopivan luokittelun valinta ja kategorian tunnistaminen eivät kuitenkaan ole yksinkertaisia prosesseja. Koska kategorisointi on toistuva teko, ei pysyvä rakennelma, ovat kategoriat

kontekstisidonnaisia. Vaikka monille kategorisoinneille on olemassa vakiintuneita käytäntöjä, voi valinnan tekeminen riippua asiayhteydestä. Sama ilmiö voidaan kategorisoida monella tavoin, myös keskenään ristiriitaisiin luokkiin. Tästä seuraa, että kategorisoinnit ovat jatkuvan neuvottelun ja kamppailujen kohteena. (Juhila ym. 2012b, 79.)

Kulttuuristen jäsenysten tutkimuksessa huomio on nimenomaan ihmisten tekemissä jäsenyksissä, ei niinkään valmiiden luokitusmallien soveltamisessa. Erontekoja ja jakoja analysoidessaan tutkija pohtii, mitä kyseiset erottelut kertovat kulttuurista laajemmin. Vaikka kulttuuristen jäsenysten analyysi keskittyy tekstistä itsestään nouseviin luokitteluihin, voi tutkija silti poimia teksteissä toistuvia erontekoja ja tyyppitellä niitä analyysilleen tarkoituksenmukaisilla tavoilla. (Alasuutari 2011, 120-122.)

Seuraavassa luvussa sovellan kulttuuristen jäsenysten analyysia tarkastellessani aineistosani esiintyviä erotteluja ja luokitteluja, sekä sukupuolen jäsentymistä ja samalla merkityksellistymistä. Tulkintaani ohjaa sukupuolta koskeva feministinen ja sosiologinen teoria, joiden esittämiä sukupuolen tarkastelutapoja vertaan verkkokeskusteluissa esitettyihin väitteisiin. Ankkurina yhteiskunnan virallisesti tunnustamaan tietoon sukupuolesta toimii Suomen lain transsukupuolisten sukupuolen vahvistamista koskevat pykälät (L 563/2002 1 §, 2 §; L 252/2016 1 §, 2 §, 2 a §). Translaki edustaa harvoja esimerkkejä, joissa lainsäädännössä otetaan suoraan kantaa sukupuolen nimeämisen perusteisiin yhteiskunnassa, olkoonkin, että se käsittelee tilannetta, jossa tuota nimeämistä halutaan muuttaa. Analysoin, miten verkkokeskustelun osallistujat puhuvat sukupuolesta ja sukupuolierosta, sekä pohdin, eroavatko esitetyt näkemykset toisistaan tai lain hahmottelemasta sukupuolikäsityksestä.

3. SUKUPUOLEN JA SUKUPUOLIERON JÄSENTÄMISEN TAVAT

Tässä luvussa syvennyn siihen, miten sukupuolta paikallistetaan, merkityksellistetään ja jäsennetään empiirisessä aineistossani, eli translakiuudistusta käsitelleissä kommenttiketjuissa Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien verkkosivuilla. Esittelen lyhyesti myös sukupuolenkorjausta säätelevää lainsäädäntöä, jota on vuoden 2012 jälkeen päivitetty avioliittolain uudistamisen myötä. Avioliittolain muutokset eivät kuitenkaan vaikuttaneet kysymykseen, jota 30.1.2012 julkaistut uutisartikkelit esittelivät, eli sterilisaation vaatimiseen sukupuolenkorjauksen yhteydessä.

Suomen laissa on määritelty, millä ehdoilla sukupuoltaan voi korjata (L 563/2002 1 §, 2 §, L 252/2016). Sen sijaan sitä, kuka on mies tai nainen, ei suoraan määritellä, vaan tämä on jätetty tulkitsijan arkitiedon piiriin. Toisin sanoen lain laatijat ovat olettaneet, että yhteiskunnassa vallitsee jonkinlainen yhteisymmärrys siitä, mitä sukupuoli on, jolloin sitä ei tarvitse erikseen selittää. Näin laki myös epäsuorasti kuvastaa yhteisesti jaettuja käsityksiä sukupuolten todellisuudesta, vaikka yksilötasolla kaikki eivät niistä samaa mieltä olisikaan.

1 §

Vahvistamisen edellytykset

Henkilö vahvistetaan kuuluvaksi vastakkaiseen sukupuoleen kuin mihin hänet on väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetussa laissa (661/2009) tarkoitettuun väestötietojärjestelmään merkitty, jos hän:

- 1) esittää lääketieteellisen selvityksen siitä, että hän pysyvästi kokee kuuluvansa vastakkaiseen sukupuoleen ja että hän elää tämän mukaisessa sukupuoliroolissa sekä siitä, että hänet on steriloitu tai että hän muusta syystä on lisääntymiskyvytön;*
- 2) on täysi-ikäinen; ja*
- 3) on Suomen kansalainen tai hänellä on asuinpaikka Suomessa.*

Jos henkilö on rekisteröidyssä parisuhteessa, vahvistamisen edellytyksenä on lisäksi se, että parisuhteen toinen osapuoli on ilmoittanut maistraatille suostuvansa rekisteröidyn parisuhteen muuttumiseen avioliitoksi.

2 §

Parisuhteen muuttuminen

Kun rekisteröidyssä parisuhteessa olevan henkilön sukupuoli vahvistetaan, rekisteröity parisuhde muuttuu ilman eri toimenpidettä avioliitoksi. Muutos merkitään väestötietojärjestelmään 3 §:ssä tarkoitettun merkinnän yhteydessä.

2 a §

Ilmoitus aviopuolisolle

Kun avioliitossa olevan henkilön sukupuoli vahvistetaan, maistraatin on lähetettävä vahvistamisesta ilmoitus henkilön aviopuolisolle.

(L 252/2016)

Edellä oleva ote on 1.3. voimaan tulleesta sukupuolen vahvistamista koskevasta laista (L 252/2016). Ennen avioliittolain uudistamista yksi vahvistamisedellytyksistä oli vielä, ettei henkilö ole avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa. Siviilisäädyn asettamat rajoitukset voitiin sivuuttaa vahvistamista hakevan puolison erillisellä suostumuksella, mutta tällöin parisuhteen tyyppi muuttui avioliitosta rekisteröidyksi parisuhteeksi tai päinvastoin sukupuolen vahvistamisen myötä. (L 563/2002, 1 §, 2 §)

Avioliittolain uudistaminen on vaikuttanut myös translakiin siten, että virallistettu parisuhde ei enää muodosta estettä sukupuolen vahvistamiselle, eikä puolison suostumusta tarvita. Lakiin on lisätty tätä korvaamaan puolisolle ilmoittamista koskeva pykälä 2 a. Lakiin on myös lisätty, että sukupuoltaan korjaavan henkilön rekisteröity parisuhde voidaan muuttaa avioliitoksi vasta puolison annettua suostumuksensa. Näistä muutoksista huolimatta sterilisaatio on edelleen sukupuolen vahvistamisen edellytys. (L 252/2016 1 §, 2 a §).

Säädöksessä ei mainita sukupuolten nimiä tai määrää, mutta puhutaan kuitenkin *vastakkaisesta* sukupuolesta. Poissulkevuus on vastakkaisuuteen sisäänrakentunut ominaisuus, mutta vastakkaisuus itsessään ei vielä tarkoita, etteikö sukupuolia voisi olla enemmän kuin kaksi. Vastakkaisuuden lisäksi laissa kuitenkin viitataan väestötietojärjestelmään merkittyyyn sukupuoleen, jolle henkilöturvattunuksen määräytymisen perusteella on virallisesti vain kaksi vaihtoehtoa. Translain kontekstissa vastakkaisuus viittaa näin ollen kahteen toisensa poissulkevaan sukupuoleen. (661/2009 11 §; L 252/2016 1 §)

Säädöksessä vastakkaiseen sukupuoleen kuulumisen vahvistamisen edellytyksenä on, että yksilö elää jo kokemansa sukupuolen mukaisessa sukupuoliroolissa ja että hän on lisääntymiskyvytön. Laissa mainitaan erikseen sukupuolirooli, eli anatomisen sukupuolen rinnalle nostetaan sosiaalinen ilmaisu ja näin sukupuolta koskeva yhteiskunnallisesti tunnustettu tieto määrittyy kaksitasoiseksi, sekä biologiseksi että sosiaaliseksi. Yksilön kokemus ja sosiaalinen ilmaisu ei silti riitä, vaan lääketieteellinen selvitys lisääntymiskyvystä ja sukupuolen

likokemuksesta nostetaan sukupuolen vahvistamisen edellytykseksi. Lääketieteen ammattilaiset ovat yhteiskunnan virallisesti tunnustamia asiantuntijoita, joilla on auktoriteetti määrittellä yksilön sukupuoli.

Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien verkkosivuilla translakiuudistusta koskeva uutinen oli kirvoittanut vilkasta ja monitahoista keskustelua. Ensi katsomalla keskustelussa esitetyt kommentit vaikuttivat jakautuvan kahteen ryhmään. Yhtäältä keskustelussa käsiteltiin Suomen politiikkaa sekä Maria Guzenina-Richardsonin toimintaa ministerinä ja keskitytään ruotimaan ministeriä ja Suomen valtionhallintoa. Toisaalta kommentoidaan ehdotetun lakimuutoksen sisältöä ja pohditaan tarkemmin sitä, onko miesten ylipäätään mahdollista synnyttää.

K W.

”-- Asia ei taida lainsäännöllä korjaantua, miehet kun ei kokemukseni perusteella pysty synnyttämään, biologisista syistä. Siinä homman kehittelyvaiheessa ovat usein tarpeellisia. Menee ministerillä arkirealismi ja lainsäädäntö sekaisin kun tuollaista ehdottaa.”

Riippumatta siitä, keskittyivätkö kirjoittajat ministerin toimintaan ja Suomen politiikkaan vai synnyttämisen ja sukupuolen biologiaan, he asettuivat joko puolustamaan tai vastustamaan translakiuudistusta. Jo pelkkä otsikointi oli ilmeisesti saanut jotkut liikkeelle, sillä viesteissä ihmeteltiin myös sitä, miten lakimuutos voisi vaikuttaa miesten kykyyn synnyttää. Näennäinen väärinymmärrys miesten synnyttämiseen liittyen tai transsukupuolisuuden sivuuttaminen voi olla kirjoittajilta myös tarkoituksellinen valinta, jolla korostetaan sukupuolen ja suvunjatkamisen välistä yhteyttä.

Translakiuudistukseen kantaa ottavista kommentaareista oli selvästi havaittavissa, että lakiuudistuksen vastustamiseen liittyi yleensä sukupuolieron ja sukupuolten vastakkaisuuden korostaminen. Toinen selvästi erottuva näkökulma oli translakiuudistusta kannattavien ihmisoikeuksia painottavat mielipiteenilmaukset, joissa sukupuolta tai sukupuolieroja ei välttämättä syvällisemmin käsitelty.

Näiden näkökulmien välimaastoon sijoittuivat ne, jotka olivat valmiita ymmärtämään yksilön kokemusta, kunhan yksilö puolestaan sopeutuu yhteiskunnan asettamiin rajoihin, toisin sanoen luopuu ”vastakkaiselle” sukupuolelle ominaisesta suvunjatkamisesta, eli synnyttämisestä tai siirtämisestä. Monissa mielipiteenilmauksissa tuli tavalla tai toisella ilmi yksilön

oikeuksien ja sosiaalisen ympäristön vaatimuksien välinen jännite, sekä sukupuolen yhteiskuntaa järjestävä ulottuvuus. Keskustelu laajeni pohtimaan sitä, voiko mies ylipäätään synnyttää ja voiko sukupuolta korjata, eli onko esimerkiksi transmies milloinkaan ”oikeasti” mies.

Ruumiin rajat

Tarkastelen seuraavaksi sukupuolta ruumiiseen sidottuna sekä ruumiin ominaisuutena. Analysoin sitä, miten anatomia ja suvunjatkaminen toimivat sukupuolen paikantajina ja nimeämisen perusteina, sekä millaisia erilaisia sidoksia ja suhteita sukupuolen ja ruumiin välille on mahdollista rakentaa. Luen ruumiin sukupuolta yhteiskunnallisten normien piirissä tapahtuvana määrittämisenä ja nimeämisenä. Vaikka analyysissäni käsittelen muodostuvia jäsennyksiä ja jaotteluja itsenäisiä kokonaisuuksina, on syytä huomata, että varsinaisessa keskustelussa sukupuolen luokitukset ja käsitykset normatiivisesta sukupuolierosta ovat usein päällekkäisiä ja limittäisiä, eivät selvärajaisia ja johdonmukaisesti toisensa poissulkevia.

Itsestään selvä ruumiin sukupuoli

Näkökulmasta riippumatta luontoon ja luonnonlakeihin vetoamien on tarkastelemassani keskustelussa toistuva sukupuolen luokittelun peruste. Luonnosta puhuminen tarkoittaa keskustelussa ruumiin biologiaa, fysiologiaa ja anatomiaa ja tällöin puhe luonnollisesta tai biologisesta sukupuolesta on puhetta ruumiin sukupuolesta. Toisaalta luonnollisuus voi tarkoittaa itsestään selvää tai yhdistyä ajatukseen järjestyksestä ja normaalista. Luonto näyttäytyy mielipiteissä joko vankkumattomana tosiasiana tai vaihtoehtoisesti normina, jota ei saa rikkoa, vaikka se olisikin mahdollista.

pete.fin

Niin, nyt en kyllä todellakaan ymmärrä. Mies on mies ja nainen on nainen. Käsittääkseni synnyttäminen on ollut, on ja tulee olemaan vain naisten etuoikeus.

Osassa mielipiteistä ihmetellään sitä, miten mies voisi ylipäätään synnyttää, vaikka laki sen sallisikin. Näissä mielipiteissä luonto muodostaa ihmisestä riippumattoman lähtökohdan sukupuolen luokittelulle ja sukupuolierolle. Keskustelun kimmokkeena olleen uutisen transsukupuolisuutta käsittelevä sisältö sivuutetaan joko tahattomasti tai tarkoituksella, ja synnyt-

tävästä miehestä puhutaan käsityskyvyn ylittävänä ilmiönä. Mies ja nainen ovat kaksi toisistaan erillistä luokkaa, joille on osoitettavissa selvät tehtävät suvunjatkamisessa. Lakiuudistusta ei välttämättä edes vastusteta, sillä sitä pidetään arkitodellisuuden ulkopuolelle sijoituvana kysymyksenä. Sen sijaan hämmennystä tuottaa se, että asiaan edes tarvittaisiin lain-säädäntöä.

Hamppuvarpunen

Mitäs tuosta. Jos koville ottaa niin koiraskin poikii. Eihän Suomessa mikään ole mahdotonta.

Kaikki nyt ei käy

-- Nisäkkäistä urokset eivät synnytä - naaraat synnyttävät. Muistatte varmaan tämän pienen fysiologisen eron miesten ja naisten välillä.

Inhimillisen olemisen rinnastumista luontoon korostetaan sanavalintojen avulla: miesten ja naisten sijaan puhutaan koiraista, uroksista, ja naaraista. Sukupuolen luonnollisuutta ja ihmisten alisteisuutta luonnossa vallitseville laeille korostetaan myös huumorin keinoin. Hu vittavuus muodostuu nimenomaan synnyttämisen ymmärtämisestä miehelle mahdottomana toimintana. Samalla korostuu epäsuorasti sukupuolten välisen eron ehdottomuus, ”poikiva uros” on esimerkki äärimmäisen erikoisesta tilanteesta, niin harvinaisesta, että sellaista ei kukaan oikeasti usko kohtaavansa.

Ruumis pintana

Ruumis on monissa kirjoituksissa tavalla tai toisella sukupuolen tunnus, mutta käsitykset sukupuolen paikasta ruumiissa eroavat. Monet sukupuolen ruumiskeskeisyyttä korostavat mielipiteet sivuuttavat kysymyksen transsukupuolisuudesta ja sukupuolivähemmistöistä. Sukupuoli jakautuu ongelmattomasti kahteen luokkaan ja valinta näiden välillä näyttää tapahtuvan ulkoapäin saneltujen tosiseikkojen perusteella. Mies ja nainen ovat ensisijaisesti ruumiin luokitteluja ja samalla ruumis on kaikki, mikä on sukupuolen määrittelyn kannalta olennaista. Tietoisuus transsukupuolisuuden olemassaolosta ei tarkoita itsestään selvän sukupuolikäsityksen hylkäämistä, vaan ruumiin sukupuoleen sopimattomat kokemukset voidaan nähdä yksilön psyyken ”vinoutumina”, ei vakavasti otettavina tarpeina.

mami

Ihminen on kohdusta hautaan sitä sukupuolta jota on, geenejä ei voida muuttaa. Onhan jotkut leikkauttaneet ja tatuoineet itsensä esim. liskomieheksi tai kissanaiseksikin, silti he ovat ihmisiä, joiksi ovat alun perin syntyneet. Sama tämän sukupuolen "korjaus" asian kanssa. Ulkokuori voidaan muuttaa, geenit pysyy eikä yksikään geeneiltään mies pysty ikinä synnyttämään.

Biologisen ruumiin korostuminen sukupuolen ”paikkana” voi tarkoittaa myös ruumiin hahmottamista kahdesta osasta koostuvana. Näistä kuori on se, joka näkyy ulospäin, kun sisin puolestaan edustaa sukupuolen todellista, aitoa sijaintipaikkaa. Ruumiin pintaa voidaan muokata, mutta sisintä ei. Sukupuolenkorjaus piirtyy tässä näkökulmassa kauneusleikkauksen kaltaisena ruumiin ulkokuoren muuttamisena, pelkkänä sukupuolen esittämisenä ”aidon”, sisäsyntyisen sukupuolen heijastamisen sijaan.

kodekn

”--Sukupuoli-identiteetti on iso osa ihmisen henkilöllisyyttä, halusi tai ei. Ellei mieli ja keho kohtaa, jotakin on mennyt kehityksessä pieleen (--).Tätä en tosin sano tuomitakseni sukupuolisuudesta epävarmoja ihmisiä, eihän se heidän vikansa ole. Mutta ymmärtäminen ei edellytä hyväksymistä. Ei on myös vastaus.”

Sukupuolen ja sukupuolieron paikallistaminen yksinomaan ruumiiseen asettaa yhteiskunnan määrittelyvallan yksilön kokeman sukupuoli-identiteetin edelle. Silloinkin, kun kokemuksista puhutaan, ne ajatellaan biologista ruumiin sukupuolta ”luonnostaan” myötäileviksi. Ruumiin ja identiteetin välillä on selvä syy-seuraussuhde, josta poikkeaminen merkitsee yksilön kehityksessä tapahtunutta virhettä. Poikkeamat ajatellaan kuitenkin toisistaan erillisiksi yksittäistapauksiksi. Transsukupuolisuuden kaltaiset ilmiöt torjutaan tai tulkitaan ”väärän” sukupuolen esittämisenä. Kyse on eräänlaisesta ruumiillisesta determinismistä: yhteiskunnan silmissä yksilö on määriteltävissä ensisijaisesti ruumiinsa ominaisuuksien perusteella, riippumatta siitä miten hän haluaisi tulla määritellyksi.

Ylittämätön sukupuoliero

Yhteiskunnan määrittelyvaltaa ja aitoa, olemuksellista ruumista korostavassa näkökulmassa ymmärrys transsukupuolisuudesta on yksilöllisen sukupuolikokemuksen ja ruumiin muokkaamisen merkityksen mitätöivää. Esimerkiksi sukuelinkirurgiaa tarkastellaan nimenomaan ”väärän” sukupuolen sukuelinten liittämisestä sukupuoleltaan ”alkuperäiseen” ruumiiseen, eli puhutaan esimerkiksi miehen ruumiista naisen sukuelimillä.

34567654

Onko tuo muka mahdollista? Miehelle tehdään naisen värkit ja yhtäkkiä tämä pystyy tulla raskaaksi?

Toisaalta kysymys synnyttävästä mies peilaa kirjoittajien tietämystä transsukupuolisuudesta yleensä. Osa yhdistää kysymyksen miehen oikeudesta synnyttää transnaisiin, eli syntymässä mieheksi määriteltyihin transsukupuolisiin, transmiesten sijaan. He ajattelevat synnyttävää miestä yksilönä, jolla on miehen sukuelimet, mutta jolle on lääketieteellisesti rakennettu kohtu.

MP

Mies, joka hormonien avulla on muutettu naiselliseksi joiltakin ulkoisilta piirteiltään ei kai ole saanut lasten synnyttämiseksi tarvittavia kohtua ja munasarjoja, eli hän ei ole oikeasti nainen ja jos häneltä on lisäksi viety kivekset, jotka tuottaisivat siittiöitä, niin ei hän enää ole mieskään. Aikaisemmin kastroitua miestä sanottiin eunukiksi.

Samoin nainen, joka sukupuolihormonien avulla on saanut jotain miehelle ominaisia piirteitä, ei kai ole saanut kiveksiä, jotka tuottavat siittiöitä, eli hänkään ei ole oikeasti mies. Nainen hän voi olla edelleen, jos häneltä ei ole viety kohtua ja munasarjoja.

Mies siittää ja nainen synnyttää.

Luin taannoin "miehestä", joka oli synnyttänyt, eli kyseessä oli tosiasiaa nainen, joka oli saanut miessukupuolihormooneja. Ei taida olla mahdollista muuttaa naista mieheksi tai miestä naiseksi nykytietämyksen ja osaamisen keinoin

Sukuelinten merkitys sukupuolen määrittämisessä korostuu silloin, kun pohditaan keinotekoisien ja luonnollisten välistä rajaa. Toisaalta sukuelimet ymmärretään sukupuolen yksiselitteiseksi tunnukseksi, joka erehtymättä merkitsee yksilön ruumiin oikeaan luokkaan. Näitä sukuelimiä voidaan jäljitellä, mutta ne eivät koskaan ole aidon veroisia ilman lisääntymiskykyä.

Tämä näkemys muistuttaa Garfinkelin (1967) havaintoa alkuperäisistä ja ”ansaituista” sukuelimistä. Garfinkel esittää, että tietyn reunaehdoin transsukupuoliselle voidaan ajatella ne sukuelimet, jotka hänellä kuuluisi olla, mutta luonto ei ole niitä hänelle suonut. Yhteiskunta voi hyväksyä ihmiskäden tekemät sukuelimet, joilla korjataan luonnon tekemä erehdys, mutta ihmisen tekemät sukuelimet eivät kuitenkaan milloinkaan voi olla ”aidon” veroiset. (Garfinkel 1967, 127.)

Tällaisissa mielipiteissä ruumiskuva perustuu edelleen geenien tai ruumiin pinnan alle kätkeytyvän ”aidon” sukupuolen määräävyyteen. Esimerkiksi sukupuolihormoneilla hankitut miehekkäät piirteet eivät tee naisesta miestä, sillä hänellä ei ole kiveksiä, jotka mahdollistaisivat siittämisen. Samoin kastroitunakaan mies ei voi olla nainen. Äärimmillään suvunjatkamisen mahdollistavien elinten poistamisen voidaan ajatella siirtävän yksilön luokittelujärjestelmän ulkopuolelle, ei mieheksi eikä naiseksi. Yleisimmin aitoa ruumista korostavassa näkökulmassa transmiehen raskaus tai synnyttäminen tulkitaan tämän paljastumiseksi ”oikealta” sukupuoleltaan naiseksi.

alpa

Tässä taitaa olla kyse siitä, että transseksuaali saisi muuttaa itsensä ("korjata") naisesta mieheksi mutta pitää silti naisen sukuelimensä ja "miehenä" synnyttää, kuten (muutkin) naiset tekevät.

Sukupuolen itsestään selvyyttä korostavat näkemykset painottavat syntymässä määritetyn sukupuolen ja geenien ensisijaisuutta sukupuolen nimeämisessä. Kulttuurin näkökulmasta ruumiista havainnoitu sukupuoli on joka tapauksessa yksilön aito sukupuoli, kokemuksista riippumatta. Sukupuoli jäsenyytä siis ensisijaisesti biologisena, pysyvänä ja kaksiluokkaiseksi, mutta ei välttämättä niinkään vastakkaisena kuin kahtena toisistaan erillisenä luokkana, joiden lisäksi voi olla poikkeamille varattuja luokkia. Peniksen poistaminen ei tee miehestä naista, mutta se voi mahdollisesti siirtää hänet kaksijakoisen järjestelmän ulkopuolelle ja riistää häneltä oikeuden kuulua kumpaankaan luokkaan. Tällaisessa jäsenystavassa synnyttävä transmies on siis ”oikeasti” nainen, kastroitu transnainen puolestaan ei enää mies, mutta ei silti aidosti nainenkaan.

Ruumista rajaavat normit

Kaikissa mielipiteistä synnyttävää miestä ei automaattisesti pidetä mahdottomana tai edes luonnottomana ajatuksena. Yleensä tämä näkökulma liittyy ymmärrykseen, tai ainakin tietoisuuteen, transsukupuolisuudesta ilmiönä. Pelkästään tietoisuus transsukupuolisuuden olemassaolosta ei tosin vielä tarkoita, että ymmärtäminen olisi syvällistä tai edes suurin osa tiedosta oikeaa. Mahdollisen ja mahdottoman määrittämisen sijaan keskustelua hallitsi kuitenkin pohdinta siitä, mikä ylipäätään on normaalia.

Miten niin?

Miten niin kolmas sukupuoli? Mistä lähtien sukupuoli on ollut kiinni siitä, pystyykö synnyttämään vai ei? Onko nainen, jolla synnynnäisesti ei ole kohtua sitten... mitä?

Sari

erityisavustajan ideahan on ihan ok, miksi ei voisi synnyttää jos ruumiista välineet siihen löytyy, keneltä se on pois...

Osassa mielipiteistä huomioidaan, että ilman translakiuudistustakin on jo olemassa ihmisiä, joiden sukuelinten anatomia ei syntyjään täytä kaikkia normeja, mutta emme silti kyseenalaista heidän sukupuoltaan. Synnyttävä mies voidaan ymmärtää miehenä, jolla on luonnostaan kohtu. Kohtuun ja munasarjoihin viitataan näissä kirjoituksissa esimerkiksi naisen sukueliminä miehen ruumiissa, tai vaihtoehtoisesti synnyttämiseen tarvittavina ”välineinä” ja synnyttämisen mahdollistavana anatomiana.

niin

Voi hyvänen aika tätä luetunymmärtämisen tasoa. Kysehän ei ollut vaatimuksesta miesten oikeudesta saada keinokohtuistutusta, vaan siitä, että nykyisessä laissa on pykälä, jonka mukaan transsukupuoliset täytyy steriloida ennen kuin ”uusi” sukupuoli voidaan vahvistaa. Iso osa näistä ihmisistä tavaltaan steriloituu siinä sivussa, kun heille suoritetaan sukuelinteknisiä leikkauksia. Mutta erityisesti naisesta mieheksi sukupuoltaan korjaavat eivät välttämättä halua sukuelinkirurgiaa. Tekniikka yksinkertaisesti ei ole vielä kovin hyvää ja leikkauksissa riskinsä, joten osa katsoo, että hormonihoito ja rintojenpoisto riittää heille elämänlaadun takaamiseksi.

Tällä tavalla maailmassa siis on pieni joukko miehiä, jotka pystyvät tulemaan raskaaksi ja synnyttämään. Jätettyään ensin hormoninsa toistaiseksi ottamatta. Vielä pienempi joukko tällaisia miehiä on katsonut, että he henkisesti kestävät raskauden. Itse nostaisin heille hattua.

Mielipiteet muistuttavat ruumiillista determinismistä siinä, että anatomia ajatellaan synnyttämisen luonnollisesti mahdollistavaksi tai sen estäväksi. Sukupuolittaminen tapahtuu edelleen miehen ja naisen luokkiin jakamalla, mutta hyväksyttävä sukupuoli määrittyy yksilötasolla myös koettuna identiteettinä, ei puhtaasti ruumiiseen sidottuna. ”Aito” sukupuoli paikallistuu ainakin osittain ihmisen kokemukseen ja mieleen, ei anatomiaan tai ruumiin ytimeen. Synnyttävän miesruumiin tulkitseminen luonnollisena torjuu aiheettomana normatiivista ruumiista korostavissa mielipiteissä esitetyn huolen kolmannesta sukupuolesta.

Perehtynyt

Ei se toisi kolmatta sukupuolta suomeen, täysin eri asia.

Sitäpaitsi, tuskin kovinkaan moni transmies oikeasti haluaa pystyä synnyttämään. He eivät voi sietää omaa naisen kehoaan ja haluavat siitä kokonaan eroon.

Tämä laki olisi silti hyvä olla olemassa, koska poikkeuksia löytyy aina.

Sukupuolikokemuksen pitäminen ruumiin sijaan sukupuolen tärkeimpänä määrittäjänä ei tarkoita, ettei sukupuolia pidettäisi toisilleen vastakkaisina. Sukupuolten vastakkaisuus näkyy tällöin paitsi sukuelinten erilaisuuteen, myös ruumiin ja kokemuksen välisessä suhteessa ilmenevänä. Sukupuolenkorjaus tuleekin perustelluksi juuri ruumiin ja kokemuksen välisellä ristiriidalla, joka on niin suurta, että se vaatii ristiriitaa tuottavan tekijän poistamista. Tämä on helpointa tehdä ruumista muuttamalla. Itse asiassa tällainen ”väärän ruumiin” teoria ennen muuta vahvistaa käsitystä sukupuolten perimmäisestä vastakkaisuudesta ja toisensa poissulkevasta luonteesta.

Kun vastakkaisuuden painopiste siirtyy miehen ja naisen ruumiin havaitusta vastakkaisuudesta yksilön identiteetin ja ruumiin koettuun vastakkaisuuteen, ei ruumiiden tarvitse enää yksilötasolla olla ehdottoman normatiivisia. Lisäksi voidaan ajatella, että normeja näennäisesti uhmaavan ruumiin sisälle voi yhä kätkeytyä normien mukainen kokemus. Kahden toisistaan erillisen luokan sijaan sukupuoliluokista muodostuu jatkumo, jolle biologinen ruumis voi yksilöllisesti sijoittua. Tällöin monitulkintainen ruumis on vain luonnollinen välimuoto sukupuolten kahden ääripään välillä, ei järjestystä uhkaava anomalia.

lilli

Voi näitä nettikeskusteluja ja harhaanjohtavia artikkelien otsikointeja. Yksi puhuu aidasta ja toinen seipästä. Ei kukaan ole kehittelemässä miehille keinoitekoisia synnytyselimiä. Kysymys on henkilöistä, joilla jo on synnytyselimet.

Vaikka luonnollinen ruumis voidaankin erottaa sukupuolten nimeämisen käytännöistä, luonnollisen ruumiin ihanne säilyy sallittavuuden mittarina myös monissa translakiuudistusta kannattavissa kirjoituksissa. Naisen luokkaan mahtuu naisia, jotka yhteisö määrittää ruumiin perusteella naisiksi, mutta myös naisia, jotka kokevat itsensä naisiksi ei-normatiivisessa ruumiissa. Samoin miehen luokka voi pitää sisällään miehiä, joiden anatomia poikkeaa miehen prototyypistä. Prototyypit ovat kuitenkin olemassa, vähintään kulttuurisen ymmärryksen tasolla, ja ne käsitetään ihanteina, joita useimmat haluavat mukailla.

Luonnollisesta sukupuolesta normatiiviseen ruumiiseen

Monia mielipiteitä yhdistää ymmärrys sukupuolten kaksijakoisuudesta, mutta käsitykset eron pysyvyydestä vaihtelevat. Synnyttävää miestä ei ehkä olla valmiita hyväksymään, mutta sukupuolten välinen ero on mahdollista ylittää, tosin tiettyjä sääntöjä noudattamalla. Nämä säännöt liittyvät ruumiissa havaittavaan suvunjatkamisen anatomiaan, jonka sallittuja ja kiellettyjä piirteitä sukupuolen ylittämisen ehtoina eritellään ja nimetään tarvittaessa tarkasti.

Kapa`

eihän tämä ole edes koskenut miehiä vaan naisia jotka syystä tai toisesta ovat muuttaneet sukupuolensa. Tämä muutos sallittakoon kunkin aikuisen omasta tahdosta, mutta pakettiin pitää hyväksyä kaikki pakettiin kuuluvat ominaisuudet. Näinhän se on että minkä mies päättää sen mies pitää.--

Poissulkevuus korostaa sukuelinten ja siten sukupuolten keskinäistä vastakkaisuutta. Yhteiskunnan näkökulmasta sukupuoli määrittyy sekä ruumiin pinnalla että potentiaalisena kykynä lisääntyä. Sukuelimet ovat tässä näkökulmassa kirjaimellisesti *sukupuolielimet* ja se, mitä voidaan nähdä, on tärkeämpää kuin se, mitä kätkeytyy ruumiin sisimpään.

ad nauseam

”sukupuolta, niin korjaus tehdään silloin täydellisesti. Eli naiselle ei voi jäädä kohtua tai ulkoisia naisen sukupuolielimiä. Myöskään miehelle ei voi jättää kiveksiä tai siitintä. Jos jätetään osia korjattavasta sukupuolesta, niin silloin ei ole kyseessä sukupuolen korjausleikkaus, vaan jotain ihan muuta, ja tällaiseen toimintaan ei pidä lähteä. Mitään shemaleja ei aleta verovaroin tehtävässä leikkauksessa luoda.”

Biologinen sukupuoli ei enää ole pelkästään sitä, mitä on läsnä, vaan myös sitä, mikä *puuttuu*. Mieheksi haluavan naisen pitää olla valmis luopumaan lisääntymiskyvystään voidakseen olla edes jotenkin varteen otettava miehenä, sillä tosimit ei synnytä. Näin ollen vain ”täydellisesti” korjattu transmies ollaan valmiita tunnustamaan miehenä. Täydellinen korjaus tarkoittaa kaikkien alkuperäisten sukupuolta määrittävien elimien ja ruumiinosien poistamista. Jos kohtu on olemassa, henkilö ei voi olla mies, vaikka sukupuolikokemus olisi millainen. Sukupuolten välinen ero piirtyy tällöin murrettavissa olevana, ja siksi valvomista kaipaavana. Sukuelimiin ja suvunjatkamiseen paikallistuva sukupuoliero sisältää huolen kolmannelta sukupuolesta normien vastaisena ruumiina ja identiteettinä.

Aune

En oikein ymmärrä tätä. Jos ihminen on transseksuaali ja tulee elävänsä naisena miehen ruumiissa tai päinvastoin, niin miksi hän yhtäkkiä haluaisikin toimia fyysisen sukupuolensa mukaisesti? Onko tuollaisessa tilanteessa sittenkin epävarmaa, kumpi kyseinen ihminen tuntee olevansa sukupuoleltaan?

Jos sukupuoli nähdään sukuelimiin paikallistuvana, ymmärretään transsukupuolisten sukupuolenkorjaus tällöin sukupuolen vaihtamisena tai muuttamisena. Ihmisen kokemusta sukupuolestaan pidetään tärkeänä, mutta tuo kokemus materialisoituu ja tulee todelliseksi vasta sukuelinkirurgian myötä. Sukupuolenkorjausta kuvataan yhdestä sukupuolesta toiseen siirtymiseksi, jonka myötä niin ruumiin sukupuoli kuin identiteetti muuttuvat. Ruumis yhdistetään edelleen erottamattomana osana sukupuolikokemukseen, jonka aitous tulee todistetuksi vain vastakkaisiksi ymmärretyistä ruumiin ominaisuuksista luopumalla.

Kun ruumiin normatiivisuudesta muodostuu sukupuolen ideaalimalli, sukupuolten välinen ero piirtyy hauraana ja suojelemista kaipaavana. Sukuelimiin ja suvunjatkamiseen paikallistuva sukupuoliero sisältää huolen kolmannesta sukupuolesta normien vastaisena ruumiina ja identiteettinä. Siinä, missä determinististä ruumiin sukupuolta korostavissa mielipiteissä sukuelinten poistaminen tuottaa väistämättä kaksiluokkaisen sukupuolijärjestelmän ulkopuolelle sijoittuvan yksilön, sukupuolten kaksinapaisuutta korostavassa jäsentämistavassa juuri sukuelinten poistaminen on ehto anomalian välttämiseksi. Tässä näkökulmassa sukupuoli on edelleen biologinen, mutta ei pysyvä. Normatiivisuus ankkuroituu nimenomaan sukuelinten ymmärtämiseen toisilleen vastakkaisina ja yksilön anatomiassa toisensa poissulkevinä. Samalla poissulkevuus on jotakin, mitä pitää valvoa ja jota voidaan rikkoa. Sukupuolitettujen ruumiiden vastakkaisuuden ylläpitäminen nousee tämän näkökulman keskeiseksi tavoitteeksi. Synnyttävä mies rikkoo ruumiiden ja suvunjatkamisen normatiivista järjestystä ja muodostaa siksi uhkan sukupuolierolle.

Suvunjatkamisesta vanhemmuuteen

Monissa kirjoituksissa pohditaan myös suvunjatkamisen anatomian ja vanhemmuuden välistä suhdetta.

valinnanvapaus

Täysin luonnontonta että mies synnyttäisi. Henkilö joka on muuttanut sukupuolensa mieheksi olkoon mies ja mahdollisesti myös isä. Jos haluaa synnyttää ja äidiksi niin pysyköön naisena.

Synnyttäminen yhdistyy vahvasti paitsi naiseuteen, myös äitiyteen. Äitiydestä puhuminen heijastaa näkemystä, jossa luonnottomaksi muodostuu anatomisten rajoitusten sijaan synnyttävään ruumiiseen liittyvä sosiaalinen järjestys. Toisin sanoen este synnyttävälle miehelle ei olekaan biologinen, vaan sosiaalinen mahdottomuus, sillä mies ei voi olla äiti.

Kumpi on kumpi

Onks sun isäs sun äitit, vai onko sun äitit sun isäs? HEI HALOO! Kävelikö avustaja hieman avustettavan yli? Tajusi sentään erota.

Synnyttävään mieheen liittyvä huoli on myös huolta siitä, kuka tällaisessa tilanteessa on lapsen isä ja kuka äiti, eli miten heteronormatiivinen vanhemmuus voidaan uskottavasti rakentaa. Äidin ja isän roolit eivät ole päittäin vaihdettavissa, tai sukupuolesta riippumatta omaksuttavissa, vaan ne ovat ehdottomasti sidonnaisia yksilön suvunjatkamisen anatomiaan.

Heteronormatiivisuus hallitsee ymmärrystä sekä sukupuolenkorjaamisen syistä että käsityksiä siitä, kenellä on ”oikeus” synnyttää tai hankkia biologisia lapsia. Yksi kirjoittajista tosin esittää myös eräänlaista kompromissia sukupuolenkorjaukseen, munasarjat säilyttämällä yksilö voisi yhä lisääntyä, mikäli tuleva kumppani on esimerkiksi steriili. Samalla hän kuitenkin ilmaisee ymmärtävänsä munasarjojen poistamisen, mikäli se häiritsee korjatun sukupuolen hormonituotantoa. Lisääntymiskyvyn edelle asettuu biologisesti uskottava miehen ruumis. Kahtiajaon säilyttäminen ymmärretään ensisijaiseksi tavoitteeksi, jonka toteuttamisen puitteista voidaan neuvotella.

meh

Ja taas pientä kansalaista kyykytetään kun ministeri mokaa. Miten tää nyt muutenkaan poikee homojen adoptiosta? Tuskin kukaan tällä palstalla kirjoitaneistakaan muistaa sitä syntymäänsä, vaan sen miten kasvatettiin. Jos suvaitsee homojen adoption tai keinohedelmöityksen lesboille, niin mitäs niin

suurta eroa tässäkään on? Sinänsä ehkä ymmärrän vielä ton adoption koska lapsi saa paremman elintason.

Synnyttämisen ja normatiivisen ruumiin yhteyden korostaminen saa osakseen myös kritiikkiä. Lapsen kannalta syntymätapaa merkittävämmäksi voidaan ymmärtää se, millaiset olosuhteet syntymän jälkeen on tarjolla. Vanhempien rakkaus ja hyvä kasvatustapa ovat tärkeämpiä kuin normatiivinen raskaus.

ei ikinä tuollaista

Miten mies voi tulla raskaaksi? Olen itse sitä mieltä, että jos ei luonnollisella tavalla tule raskaaksi, niin sitten ei tule ollenkaan. Muutenkin on jo tarpeeksi törkeää, että yksinäiset naiset ja lesbot saavat hedelmällisyshoitoja, vaikkeivät ole edes yrittäneet.

Tarkoitukseni ei ollut sitten lapsettomia, siis normaalissa parisuhteessa olevia lapsettomia väheksyä. Vaan se, että jos vuosia yrittää perinteisellä tavalla ja lopputulos = ei lasta, sitten voidaan hoitaa asia. Hoitoa ei tarvitse jos ei ole yrittänytkään.

Suomessa ja maailmassa hylättyjä lapsia riittää, jokaiselle omansa, joten välitkoon siitä joukosta, vai eikö sitä rakkautta sitten riitäkään?

Synnyttävää miestä verrataan keinohedelmöitykseen sekä lesboparien ja yksinäisten naisten adoptioon. Monet translakiuudistusta vastustavat ovat kuitenkin sitä mieltä, että keinohedelmöitys tulisi rajata ainoastaan heteronormatiivisen parisuhteen lapsettomuushoidoksi. Luonnollinen tapa hankkia lapsia paikallistuu heteroseksuaaliin parisuhteeseen ja kaikki muu on epäilyttävää. Luonto ei kuitenkaan määrity yksinkertaisesti siinä, mikä on ilman keinotekoisia apua mahdollista. Luonnollisen ja keinotekoisien välinen suhde avautuu vanhemmuutta pohtivissa kirjoituksissa hyväksyttävän ja torjuttavan välisenä rajanvetona.

Esimerkiksi keinohedelmöityksen määrittäminen moraalittomaksi muodostaisi ongelman kaikille lapsettomille pareille, ei pelkästään homoseksuaaleille tai sellaisille, joissa toinen osapuoli on transsukupuolinen. Sen sijaan ilmiötä tarkastellaan suhteessa luonnollisen ideaaliin ja potentiaaliseen mahdollisuuden luonnollisen saavuttamiseen. Luonnollisuuden ehtojen voidaan katsoa täyttyvän, mikäli pariskunnan voidaan ilman parempaa tietoa olettaa kykenevän saamaan lapsia ilman ulkoista apua. Tällöin biologisen, luonnollisen vanhemmuuden ehdoksi määrittyy heteronormatiivinen parisuhde ja erityisesti heteronormatiivinen yhdyntä. Biologisen vanhemmuuden perustaksi ymmärretty luonto perustuu pohjimmiltaan ymmärrykseen heteroseksuaalisuuden moraalista paremmuudesta.

Arsi

:D Tuli mieleen vammaisten pakkosterilointi viime vuosisadan puolelta. Mutta ihan oikeasti, eikö nyt olisi helpompi adoptoida, maailma hukkuu jo muutenkin tähän liian suureen populaatioon?

Kannattaisikos hoidella nämä jo syntyneiden asiat kuntoon?

Hoitasi nyt vain nämä elossa olevat jo synnytyt lasten- ja vanhusten elämismahdollisuudet niin sekä sosiaali- että terveyspuolella kuntoon. Siinä olisikin jo aluksi tehtävää ilman miesten synnyttämislupaa. Onko edes mahdollista miesten synnyttää terveitä lapsia tähän yhteiskuntaan? Pitäisi ajatella hiukan nenäänsä pitemmälle, ennen kuin lähtee lupailemaan asioita, joita mikään virallinen taho ei ole loppuun tutkinut.

Toisaalta transsukupuolisia ei välttämättä tuomita täyteen lapsettomuuteen, osa pitää adoptiota vaihtoehtona biologisille jälkeläisille. Ei-normatiivisen vanhemmuuden aikaansaama huoli voi seksuaalisuuden ohella liittyä epäluuloon keinotekoiseksi ymmärrettyä kohtaan. Monet keinokohduista puhuvat käsittävät synnyttävän miehen tarkoittavan kohdun asentamista sellaiseen miehen ruumiiseen, jossa kohtua ei anatomisen sukupuolen perusteella muuten olisi. Tällöin huoli poikkeamista kattaa myös tällaisesta keinokohdusta syntyvät jälkeläiset, joiden terveyttä ja elinkelpoisuutta joissakin kirjoituksissa pohditaan.

Luonnonoikuista luonnollisiin poikkeamiin

Intersukupuolisuus tuodaan esiin niin translakiuudistusta puolustavissa kuin vastustavissa mielipiteissä, kun halutaan verrata olemassa olevaa sukupuolten luokittelutapaa luonnossa esiintyviin ilmiöihin. Intersukupuolisuus käsitetäänkin ensisijaisesti ruumiilliseksi tilaksi, jolloin intersukupuolisista voidaan puhua hermafrodiitteina tai luonnonoikkuina.

hohhoijaa

Etkös tiedä, että on olemassa ihmisiä joilla on ne molemmat? Jos tällaisesta tehdään puukolla mies, pitää varmistaa, että naisen vehkeet tehdään toimimattomiksi. Siitähän tässä on kyse, ei mistään muusta.

Tiedon ja ymmärryksen määrä intersukupuolisuudesta vaihtelee keskustelussa kuitenkin jopa enemmän kuin ymmärrys transsukupuolisuudesta. Osassa mielipiteistä oletetaan, että intersukupuolisilla on kyky sekä siittää että synnyttää, jolloin suvunjatkamiskyky ymmärretään sukupuolta ensisijaisesti määrittäväksi ominaisuudeksi ja intersukupuolisuudessa nähdään potentiaalia olla kumpaakin sukupuolta.

Isto

*Niinpä niin, jos tehdään sukupuolen korjausleikkaukset nainen mieheksi niin silloinhan naishärvelit joudutaan poistamaan ja leikkauksilla tehty penis/ki-
vekset eivät pysty tuottamaan siittiöitä, plus em. lisäksi hormonihoidot päälle.
Eikös kuvailussa tapauksessa ole pakko tehdä sterilisaatio halusipa sitten tai
ei, joten enpä ymmärrä miten sellainen henkilö voi pysyä lisääntymiskykyi-
senä vaikka haluaisikin. Samoinhan tapahtuu myös mies naiseksi casessa.
Keinohärvelithän eivät taida tuottaa jälkeläisiä. Kolmas tapaus on jos inter-
sukupuolinen (hermafrodiitti) haluaa säilyttää molemmat sukupuolensa niin
silloinhan ei tarvitse tehdä yhtään mitään. Molemmat ominaisuudet säilyvät
alkuperäisinä mutta intersukupuolisten lisääntymiskyvystä minulla ei ole tie-
toa, ymmärtääkseni ei ole lisääntymiskykyä, korjatkoon joku jolla on enem-
mästi lääketieteellistä koulutusta. Mutta jos intersukupuolinen korjausleika-
taan mieheksi tai naiseksi ymmärtääkseni niissäkään tapauksissa lisäänty-
miskykyä ei juurikaan taida olla. Vai onko Maria Guzeninan avustaja tar-
koittanut sitä että transseksuaalisesta tehtäisiin plastiikkakirurgian avulla in-
terseksuaalinen siten että alkuperäinen fyysinen sukupuoli säilyisi - jos näin
on niin en ymmärrä koska intersukupuolisetkin yleensä haluaisivat olla joko
miehiä tai naisia. Ja edellämainittujen lisäksi rankat hormonihoidotkin tai-
tavat olla peruuttamattomia.*

Intersukupuolisuus edustaa samanaikaisesti eräänlaista kolmatta sukupuoliluokkaa ja silti kaksinapaisuuden puitteissa jäsentyvää ilmiötä. Vaikka intersukupuolisuus ymmärretään luonnollisena tilana, se nähdään monissa mielipiteissä ensisijaisesti luonnon tekemänä vir-
heenä, joka vaatii normittamista. Luonnollisuudestaan huolimatta intersukupuolisille ei
avaudu mahdollisuutta olla olemassa miehen ja naisen luokista erillisenä, vaan heidän ruu-
miinsa ominaisuudet käännetään kaksijakoisen sukupuoliluokituksen ”kielelle”, miehen ja
naisen välitilaksi tai päällekkäisyydeksi. Intersukupuolisuudesta puhuminen binäärisen su-
kupuolijaon avulla heijastaa kaksijakoisen sukupuoliluokittelun normatiivista asemaa. Sa-
malla tavoin kuin sukuelimiä nimetään miehen tai naisen elimiksi, myös intersukupuolisen
ruumista tarkastellaan näiden kahden luokan yhdistelmänä pikemmin kuin niistä erillisenä
ilmiönä. Intersukupuolisuuden sovittaminen normatiiviseen sukupuolijakoon toimii jopa
niin pitkälle, että transsukupuolisen voidaan ajatella muuttuvan intersukupuoliseksi, mikäli
hänellä olisi kohtu muuten miehisessä ruumiissa.

Monet translakiuudistusta vastustavat vetävät sukupuolten rajan nimenomaan kykyyn li-
säntyä. Intersukupuolisen yksilön ruumiin normatiivisuudesta ei ehkä kanneta huolta, mi-
käli hän on lisääntymiskyvytön. Sen sijaan mies, jolla on luonnostaan kohtu ja voisi poten-
tiaalisesti synnyttää, vaatii lääketieteellisiä toimenpiteitä normatiivisuuden ylläpitämiseksi.

Ruumiin sukupuolen luonnolliseksi vaihteluksi ymmärretty intersukupuolisuus erotetaan keinotekoisesta ruumiin sukupuolen muuntelusta, eli ei-normatiivisesta sukupuoli-ilmaisusta, kuten ”ristiinpukeutumisesta” tai kohdun istuttamisesta normatiiviseen miesruumiiseen. Luonnollisen ja keinotekoisien välinen arvovalinta korostuu ruumiin normatiivisessa tarkastelussa. Keinokohtuja ja ”väärän” sukupuolen keinotekoista esittämistä pidetään eri asiana kuin luonnossa esiintyviä poikkeamia. Transsukupuolisten sijoittuminen luonnollisen ja keinotekoisien jatkumolle on monitulkintaisempaa kuin intersukupuolisten. Intersukupuolisuutta on vaikeampaa torjua luonnostaan esiintyvänä ilmiönä. ”Aitoja” ruumiita korostavassa logiikassa synnyttävä mies sen sijaan voidaan tulkita joko ”oikeasti” naisena, tai sitten transmiehenä, jolla on luonnostaan kohtu.

Serbski

Suomen laista en tästä asiasta tiedä, mutta onko koko juttu hieman sekoitettu? Transseksuaali on henkilö joka tuntee olevansa "väärän" sukupuolen ruumiissa; miehen kehon "kalut" omaava on psyykeltään nainen ja painvastoin. Hermafrodiitti taas on yksilö, jolla on muodossa tai toisessa, miehen sekä naisen genitaalit. Tämä kait johtuu sikiö asteella sattuneesta "virheestä". Molempia em. tapauksia voidaan korjata ja hoitaa hormoneilla sekä kirurgisesti. Tämä kuitenkin tulisi tapahtua vasta, kun henkilö on jo niin "aikuinen" että saa itse päättää. Eri asia on "cross dressing", "hupitransut", "homotransut". Listaa kait piisaa. Mies ei voi synnyttää eikä tällaisia "uusi uljas maailma" suunnitelmia pitäisi rohkaista. Pitäkäämme huolta niistä lapsista, jotka jo nyt karsivat. Ilman vanhempia, kotia, suojaa ja lämpöä.

voi hyvänen aika

--Sitten jankutetaan, että on vain miehiä ja naisia. On myöskin hermafrodiitteja, jolla on aivan täydet vehkeet niin mieheksi kuin naiseksikin. Vastasyntyneestä ei tiedetä, kummaksi hän aikuisena itsensä tuntee, mutta sukupuoli pitää kuitenkin määritellä ja se voi mennä pieleen. Kun tällainen henkilö haluaa aikuisena tehdä päätöksen kumpi hän on, toiset vehkeet poistetaan ja siinä vaiheessa hänet tehdään hedelmättömäksi, ettei todella kävisi niin, että mies tulisi raskaaksi. Tämä sterilisaatiopakko puuttui tämän avustajan suunnittelemasta lakimuutoksesta. Ymmärretty???

Puhetta intersukupuolisuudesta ja transsukupuolisuudesta erottaa myös sukupuolen suhde ruumiiseen ja kokemukseen. Osa kirjoittajista pohtii intersukupuolisuutta kokemuksena, mutta olettaa tuon kokemuksen mahtuvan kaksijakoisen sukupuoliluokituksen sisälle. Intersukupuolisille ajatellaan avautuvan kuitenkin ”luonnollinen” mahdollisuus valita oma sukupuolensa olemassa olevasta kahdesta vaihtoehdosta, ja jotkut huomioivat myös sen, että valintaa ei tulisi tehdä lapsen puolesta. Intersukupuolisuuteen normittamista vaativana tilana suhtautuvissa mielipiteissä korostetaan yleensä monitulkintaisen ruumiin ristiriitaa yksilön

kokemukseen. Intersukupuolisten oletetaan haluavan kuulua ainoastaan miehen tai naisen luokkaan.

lue enemmän, luulet vähemmän

-- Jos on yksiselitteisesti mies, ei hänelle voida tehdä synnytyselimiä vaikka ulkosynnyttin tehtäisiinkin.

Kyse on joko sellaisesta naisesta josta tehdään mies tai hermafrodiitista jolla on molemmat täydelliset vehkeet ja hänestä tehdään mies. Nykyinen laki vaatii näitten sterilisaatiota ja sitä pakkoa tämä avustaja oli jostakin kumman syystä poistamassa.

Intersukupuolisuutta käsittelevät kommentit liittyvät keskusteluun luonnollisen ja keinotekoisien välisistä rajanvedoista, sekä niiden vaikutuksesta moniselitteisten ilmiöiden käsitteelyyn. Mary Douglas (2000, 87) esittää, että moniselitteisyyteen voidaan reagoida joko kieltämällä ja sivuuttamalla, tai kohtelemalla ilmiötä yksiselitteisenä. Yksiselitteisyyttä pohditaan ruumiin sukupuolella läsnä tai poissaolevana. Yksiselitteisesti mies tarkoittaa ruumista, jossa ei lääketieteellisesti tarkasteltuna näy mitään poikkeavaa. Yksiselitteisyys on myös ruumiin pinnan ja sisäpuolen välinen yhteys, jolloin yksilön sisäiset sukuelimet ja geenit vastaavat hänen ulkoista olemustaan.

Vastakohtana yksiselitteisyydelle on moniselitteisyys, joka ruumiin osalta tarkoittaa ensisijaisesti havaittavia fyysisiä poikkeamia, intersukupuolisuutta, tai epäsuhtaa ulkoisen ja sisäisen välillä, eli transsukupuolisuutta. Jos sukupuolen yksiselitteisyys samastetaan normatiivisiin sukuelimiin, on moniselitteisyys tällöin ei-normatiiviset sukuelimet. Samalla moniselitteisyys kuitenkin tulkitaan normin avulla, osana yksiselitteisyyteen perustuvaa luokitusjärjestelmää. Ulkopuolen ja sisäpuolen sekä luonnollisen ja keinotekoisien väliset erottelut korostavat sitä, mikä on hyväksyttävästi moniselitteistä. Luonnolliset poikkeamat ovat ymmärrettäviä, mutta niin on myös niiden normalisointi lääketieteen keinoin. Tällaiset miehet eivät kuitenkaan ole yksiselitteisesti miehiä, vaan he ovat eräänlaisia miehen kategorian poikkeustapauksia. Synnyttävä mies on käsitettävissä luonnollisena kategoriana, mutta ei välttämättä hyväksyttävissä. Translakuudistusta vastustavat mielipiteet vastustavat itse asiassa ruumiin moniselitteisyyttä, joka syntyy toisensa poissulkeviksi ajateltujen lisääntymistoimintojen samanaikaisesta läsnäolosta.

pliitu

Onhan synnytys nytkin luvallista niille - tosin hyvin harvinaisille - miehille, jotka ovat kaksineuvoisia: ulkoisesti miehen vehkeet, mutta tarkemmin katsoessa löytyy myös naisen. Ovat saaneet syntymässä miehen tunnukset ja nimen, eläneet siis miehinä. Onko näitä tapauksia Suomessa? Tietääkseni usein jo lapsuudessa tällaiset lapset leikataan yksineuvoisiksi, mutta miksi? Mikä oikeastaan oikeuttaa luonnollisen, haitattoman erilaisen sukupuolisuuden kieltämiseen?

Moniselitteisyyden aiheuttamaa uhkaa voidaan normalisoinnin ohella liennyttää luonnollisuuden vetoamalla. Asenne transsukupuolisuuteen ja intersukupuolisuuteen on hyväksyvä silloin, kun molemmat ilmiöt voidaan käsittää *luonnostaan* olemassa oleviksi. Transsukupuolisten ruumiin pinnan muokkaus sallitaan, sillä todellinen sukupuolikokemus paikallistuu mieleen ja identiteettiin. Luonnollisuus myös palautuu lisääntymiskykyyn, mies voi ja saa synnyttää, kunhan hän on mies, jonka ruumiista löytyy kohtu ”luonnostaan”. Ruumista saa muokata ja muuttaa muilta osin, mutta raja vedetään keinotekoisesti istutetun ja ”syntymässä saadun” kohdun välille. Mieliapiteissa korostetaan sitä, ettei translakiuudistuksessa ole kyse keinokohduista, vaan luonnollisissa ruumiissa olemassa olevista lisääntymiselimistä. Luonnollisia poikkeamia korostavassa näkökulmassa yhtäältä huomioidaan ruumiin sukupuolen perimmäinen epävarmuus, tarkemmin katsomalla ruumiin pinnan alta saattaakin paljastua jotakin ihan muuta. Toisaalta tämä epävarmuus ollaan valmiita hyväksymään nimenomaan siksi, että se on ruumiissa luonnostaan esiintyvää.

Kandi

Pitäisi ottaa myös huomioon se, että kohta kyetään kantasoluhoidoiten avulla tekemään transseksuaalit lisääntymiskykyisiksi myös uudessa sukupuolestaan. Sikäli lisääntymättömyysvaatimus on hiukan outo. Lääketiede kehittyy ja meidän pitäisi kehittää ajatteluumme sen mukana.

Ainoastaan yksi nettikeskustelija nostaa esiin keinotekoisuuden uusia mahdollisuuksia avaavana ja yhteiskunnallista edistystä kuvaavana ilmiönä. Tällöinkin synnyttäminen sijoitetaan edelleen binäärisen sukupuolimallin perusteella naisen ruumiiseen. Ainoa ero on se, että näkökulma sallii keinokohdun transnaisille korjatussa naisen ruumiissaan. Ajatus synnyttävästä miehestä torjutaan silti edelleen ”aidolle” miehelle sopimattomana. Transnainen sijoituu siihen poikkeuskategoriaan, jossa miehinen ruumiin pinta kätkee alleen (naisen) kohdun.

Sukupuolten luokittelu sosiaalisen järjestyksen merkinä

Ruumiin sukupuolen ja biologisten mahdottomuuksien pohtimisen ohella mielipiteissä tarkastellaan yhteiskunnan sisäisiä rajanvetoja, sitä, mitä ylipäätään voidaan sallia. Rajoittamisen ja sallimisen välillä tehtävää valintaa tarkastellaan niin translakiuudistuksen puolesta kuin vastaan kirjoitetuissa kommentteissa.

touko pouko

NYT LOPPUU tämä ääri-suvaitsevaisuus!

Väsänyt

Ketä suvaitsemattomuus hyödyttää? Live and let live!

Monet paikallistavat keskustelun keskiöön suvaitsevaisuuden ja suvaitsemattomuuden välisen eron. Yksinkertaisimmillaan sosiaalista järjestystä koskevat mielipiteet jakautuvatkin sen perusteella, kannatetaanko niissä vapaampaa sukupuolista ilmaisua ja olemista, vai kaivataanko selviä rajoja. Yhdestä näkökulmasta yksilön ja ruumiin oikeudet asettuvat vastustamaan yhteiskunnan painetta, toisaalta kyse on myös siitä, kuka tulee tunnustetuksi normaalina.

Yhteinen hyvä ja yksilön oikeudet

Yksi lakiuudistusta vastustavien mielipiteiden keskeinen teema on järjen ja järjettömyyden välinen vastakkainasettelu. Tähän liittyy läheisesti tärkeän ja turhan välinen valinta, jossa tärkeän edistäminen on järkevää, turhan puolestaan järjetöntä. Translakiuudistuksen ajamisesta puhutaan muun muassa hullutuksena, tyhjänpäiväisenä tai arkirealismen vastaisena. Vaihtoehtoisesti voidaan arvostella lakiuudistuksen oleellisuutta verrattuna muihin hyvinvointihankkeisiin, kuten vanhustenhuoltoon.

Pena

Ei hyvää päivää millaisten asioiden kanssa siellä valtionhallinnossa puuhastellaan?!? Olisiko aika keskittyä oleelliseen ja karsia samalla hieman porukkaa hallinnosta jos aikaa on tuollaiseen puuhasteluun.

Miehen mahdollisuuksiin synnyttää ei välttämättä suoraan oteta kantaa, mutta lukijalle syntyy ymmärrys siitä, että lakimuutos ja sitä myöten ajatus synnyttävistä miehistä on joko mahdollon tai ei ainakaan tavoittelemisen arvoista. Nämä mielipiteet lomittuvat sukupuolen luonnollisuutta ja sukupuolieron välttämättömyyttä korostavien näkemysten kanssa.

ei hyvää päivää

Ompa tärkeät miettimisen aiheet ministeriössä !

Oisko aika vähentää virkamiesten virkoja kun niiden täytyy jo miettiä mitä miettiä. Aiheeseen en ota kantaa mutta jos mietitään asiaa joka koskee vuodessa 5 ihmistä niin kyllä kyseenalastaisin verorahojen käytön aika rankasti.

Yhteiskunnan varojen riittäminen ja erityisesti verorahat ovat kirjoituksissa yleinen huolenaihe. Verorahoissa korostuu kysymys siitä, mitä yhteiskunta voi sallia tai tukea. Translakiuudistuksen ei ajatella edistävän yhteistä hyvää, siksi siihen ei haluta kohdentaa verorahoja tai tuhlata päättäjien aikaa. Monissa järkevyyteen vetoavissa kirjoituksissa synnyttävä mies ymmärretään marginaaliseksi ilmiöksi. Laista hyötyvien vähyys on tällöin peruste torjua lakiuudistus tai sukupuolivähemmistöjen aseman parantaminen.

Skeptikko-akka

Täytyykö suomalaisille olla laki ihan joka ikisestä asiasta?

Kuinka usein tuollaista todennäköisesti tapahtuisi niin että laki oikeasti on tarpeellinen?

Eikö voitaisi vain hyväksyä, että sitten kun tuollainen tapahtuma tapahtuu, niin käsitellään se asia ihan tapauskohtaisesti ja silloin olemassa olevien perhelakien mukaisesti?

Translakiuudistuksen vastustaminen ei välttämättä merkitse, että ajatus synnyttävästä miehestä torjuttaisiin kokonaan, pikemminkin vähemmistön oikeuksien edistämistä ei pidetä ylimääräisen vaivan arvoisena. On lisäksi mahdollista, että muutospaineen kohteena olevaa translakia ei tunneta tarpeeksi, jotta ymmärrettäisiin, mitä sen uudistaminen käytännössä tarkoittaa, vaan ajatellaan jo olemassa olevien lakien mahdollistavan poikkeustapaukset ja niiden käsittelyn.

Dick Cheney

Terveystarpeita tai perustarpeita eivät ole rintojen suurennukset eikä miesten synnyttämiset. Tasa-arvohössötys menee koko ajan absurdimpaan suuntaan. Ei ole järjetöntä sortamista, jos yhteiskunta lopettaa täysin transseksualisuushullutusten kanssa näpertelemisen ja toteaa napakasti, että on parempi olla tyytyväinen itseensä sellaisena kuin on. Kaikkea ei voi saada mitä haluaa.

Osassa mielipiteistä ehdotetaan, että transsukupuolisuutta ei tulisi sallia tai tukea yhteiskunnan toimesta lainkaan. Näissä mielipiteissä transsukupuolisuus tulkitaan turhan tasa-arvokehityksen ilmentymänä. Tasa-arvon käsite näyttäytyykin keskustelussa useimmiten kielteisessä valossa. Sitä pidetään tekosyynä edistää "luonnonvastaisia" tai järjettömiä hankkeita, kuten synnyttämisen sallimista miehille. Tasa-arvon kontekstissa translakiuudistuksesta puhutaan nimenomaan "hullutusten" sallimisena, ei niinkään mahdottomana. Taustalta kuultaa ajatus, jossa transsukupuolisuus ymmärretään tahallisenä normeista piittaamattomuutena. Synnyttäminen voi olla mahdollista miehelle, mutta sitä ei silti tule sallia. Sukupuolivähemmistöjen tasa-arvosta puhuminen on samalla jatkoa miesten ja naisten välistä tasa-arvoa koskevalle keskustelulle ja kysymykselle tasa-arvokehityksen edistämisen tarpeellisuudesta.

Enemmistön ja vähemmistön välinen eronteko

Translakiuudistuksen tärkeydestä ja järkevyydestä keskusteleminen liittyy laajempaan neuvotteluun siitä, mikä on yhteisesti jaettu ymmärrys normaalista yhteiskunnassa.

ei kaikilla ole mahdollisuutta

Miksi hän sitten haluaa synnyttää lapsen, eihän muillakaan miehillä ole kahta mahdollisuutta. Siis tasa-arvoa kiitos joskus myös enemmistöllekin. Jos haluaa olla mies on niin kuin muutkin miehet ,tai on sitten nainen.ei molempia.

Mielipiteissä oletetaan suurin osa äänestäjistä ja kansalaisista "tavallisiksi" ihmisiksi, joita translakiuudistuksen kaltainen kysymys ei kosketa, tai ainakaan sillä ei ole mitään myönteisiä vaikutuksia enemmistön arkielämään. Kun enemmistön kansasta ajatellaan olevan translakiuudistuksen sisältämän parannusehdotuksen ulkopuolella, muodostuu neuvottelun osapuoliksi valtaenemmistö, eli yhteiskunta, ja ei-normatiivisten sukupuolikokemusten vähemmistö, yksilöt.

asiat tuli selviksi, Lipponenkin ujostelee

--Nekin jotka ovat kuuluneet nukkuvien puolueeseen, menevät joukolla äänestämään Niinistöä pika pikaa. On sentään säilytettävä oma viiteryhmä, johon enemmistö varmuudella kuuluu.

Ihmettelijä

Vain jos avovaimoni saa minut luonnollisin konstein raskaaksi! Muuten ei. Suvaitsevaisuuskin voi mennä yli ymmärryksen. Nykyään ole outo, jos olet hetero ja olet käynyt intin. Ainakin olet konservatiivinen ja mitä ilmeisimmin

suvaitsematon. Miksi suvaitsevaiset eivät suvaitse valkoista kokolihaa syövää heteromiestä, joka äänestää Perussuomalaisia, jos kerran ovat ilmaisseet olevansa suvaitsevaisia ? On vähän outoa olla suvaitsematon suvaitsevainen.

Lakiuudistuksen ajaminen esitetään osaksi yhteiskunnallista muutosta, jonka tarkoituksena on ”kääntää pääläelleen” se, mikä on normaalia. Näkökulma siirtyy transsukupuolisista heteroseksuaalien miesten oikeuksien puolustamiseen. Etnisyydestä keskustelussa ei juuri puhuta, joten keskustelu nähdään joko itsestään selvästi keskenään samanlaisten välillä tapahtuvaksi, tai sitten etnisyydellä ei ajatella oleva sukupuolen kanssa mitään tekemistä. Translakiuudistusta vastustavissa kirjoituksissa normaaliksi suomalaiseksi piirtyy kuitenkin rivien välissä valkoinen suomalainen hetero, useimmiten myös mies.

Ihan anuksesta

Kun naisia saatiin mukaan päätöksentekoon, niin lisääntyikö järkevien asioiden pohdinta ja hoito?

Pelkästään translakiuudistuksen edistäminen tai vastustaminen ymmärretään osassa kirjoituksia sukupuolisidonnaiseksi. Tällöin kyseenalaistetaan nimenomaan naisministerien ja naiskansanedustajien kykenevyys asioiden järkipäiseen pohdintaan. Mielenpito heijastavat ajatusta poliitikoista ihmisinä, jotka ovat irrallaan arkielämän todellisuudesta ja osa näkee, että naispäättäjät eivät ainakaan paranna tilannetta. Poliitikkojen sukupuoleen tarttuvissa kirjoituksissa lukijalle muodostuu mielikuva nimenomaan naisista tyhjäpäinä tai epäoleelliseen keskittyvinä toimijoina, joiden päästäminen valtaan ei edistä yhteiskunnalle tärkeiden asioiden hoitamista.

eikumäki

Silloin kun naiset etsivät heille tärkeitä kysymyksiä, siinä on tunne etummaisena, ei järki. Nyt kun asiat ovat valtakunnassa kiikun kaakun, olisi varmaan naisministerin viisasta osallistua äänestäjien hyvinvoinnin turvaamiseen liittyvien asioiden hoitoon. Missään ei ole säädetty, että naisministerin ja avustajan pitää sählätä vain naisille sopivien juttujen parissa.

Lakiuudistuksen ajamisen tarkastelu nimenomaan naispäättäjien virheenä paikallistaa järjen miehiseksi ominaisuudeksi, jolloin naisellisen alueelle jää paitsi tunne, myös epärationaalisuus. Sukupuolten välille ymmärretty ja suvunjakamistehtäviä määrittävä vastakkaisuus toistuu näin oletuksissa sukupuolten henkisistä ominaisuuksista. Miehet ovat järkeviä, naiset eivät. Nämä asenteet ovat läsnä myös sanaston tasolla, kielen rakenteissa. Sen lisäksi, että

järkevyys ja järjettömyys selitetään suoraan sukupuolesta riippuvaksi ominaisuudeksi, esimerkiksi "kukkahattutädit"¹⁰ esiintyvät keskustelussa muutamassa kommentissa kielteisessä valossa.

Vastakkain asettuvat lisäksi ministerien, naispäättäjien, sekä kansan näkemykset siitä, mikä on tärkeää. Kansan sukupuolta ei välttämättä määritellä, vaan se oletetaan yhtenäisenä joukkona, joiden tarpeita (nais)päättäjien pyrkimykset eivät palvele. Translain uudistamisen edistäminen näyttäytyy naisten tunteella ajamana asiana ja lain vastustaminen kansan järjiperäisenä toimintana. Jos nainen määritellään järjen vastakohtaksi, tällöin tullaan samalla sukupuolittaneeksi kansa miehiksi. Kansaa voidaan ajatella myös suomalaisten enemmistön edustajina, jolloin translakiuudistuksen sukupuolittaminen miesten ja naisten väliseksi kamppailuksi ehdottaa enemmistön, ja samalla ”normaalin” edustajaksi miehiä.

ikäihminen

Se tästä vielä puuttuu, huokaus. Eikö sitä voisi palata -90 luvulle ja pitää se maalaisjärki edes Suomalaisessa päässä. Eikö vähemmistöt voisi edelleen olla vähemmistöjä mikäli haluavat olla yhteiskuntakelpoisia, kun nyt tuntuu, että vähemmistöt haluavat olla enemmistö ja tavalliset, luonnolliset ihmiset jäädä vähemmistön asemaan. Koittakaa ministerit ym. päättäjät jo viimeinkin kohdistaa mielenkiintonne valtaväestöön jolla ei mene yhtään niin hyvin mitä haluatte julkituoda. Jos katsoo jo nyt lapsia/ nuoria niin naisten "vapautuksen" myötä on lapset tulleet turvattomiksi, suurinosa nuorista eivät ole saaneet oikeaa isä / äiti käyttäytymisen mallia kotoaan ja sitten ihmetellään miksi nuoriso voi pahoin. Olen vihainen, en rasisti.

Enemmistön ja vähemmistön välinen vastakkainasettelu jatkuu mielipiteissä myös pohdiskeluun hyväksyttävästä vanhemmuudesta ja yhteiskunnallisesta jatkuvuudesta. Normien vastustaminen ymmärretään tällöin vähintään yhteiskunnallisen pahoinvoinnin, ellei suoras-taan rappion aiheuttajaksi. Ajatus siitä, että vähemmistöjen tulisi pysyä vähemmistöinä kuuluu läpi monista translakiuudistusta vastustavista mielipiteistä. Tulkitsen tämän tarkoittavan sitä, että normit haastavien ilmiöiden kohtaaminen koetaan ahdistavana tai uhkaavana. Vähemmistöjen olemassaolo voidaan hyväksyä ainoastaan, mikäli he eivät saa liikaa tilaa julkisuudessa tai erottaudu arkielämän todellisuudessa liian näkyvästi. Transsukupuolisuuden

¹⁰ Kielenhuollon lehti *Kielikellon* artikkelissa määritellään kukkahattutäti henkilöksi, joka edustaa ”pehmeitä arvoja”, eli naiiveja, holhoavia tai moralisoivia käsityksiä. (Klemettinen 2013). Kukkahattutäti on ensiarvoisesti negatiivinen kuvaus, joka sijoittuu samaan sarjaan "suvakin" kanssa. Täti on myös feminiininen sana, viitaten ensisijaisesti naiseen.

kohdalla tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että raskausvatsa miehellä korostaa raskaana olijan poikkeavuutta, sukupuolista muukalaisuutta.

Translakuudistusta vastustavista kirjoituksista on luettavissa huoli siitä, ettei yksilö sen seurauksena enää tiedä, mikä on enemmistö, tai ehkä pikemminkin pelkkää jäävänsä itse vähemmistöön. Synnyttävää miestä koskenut uutinen on haastanut paitsi sukupuolten määrittelyä koskevan tiedon, myös oletuksen siitä, millainen on yhteisesti jaettu käsitys normaalista. Ihmiset ovat tietoisia erilaisuuden olemassaolosta, mutta erilaisuuden aiheuttamalta uhkalta suojaa tieto ”normaalin” tarkoista rajoista. Samalla paljastuu oletus siitä, että enemmistö ja normaali ovat toistensa synonyymejä. Kuulumalla enemmistöön yksilö voi olettaa olevansa normaali ja päinvastoin. Normaalius tuo yksilölle turvaa ja uhka normaalin purkautumisesta aiheuttaa huolta oman paikantumisen perustasta.

mummo maalta

Ei kun paranee tämä maailmanmeno. Tämäkö on tulosta tästä suvaitsemisen hössötyksestä. Nyt järki käteen hyvät ihmiset. Ensin leikellään ja hoidetaan kalliilla hormonihoidoilla yhteiskunnan laskuun että tultaisiin mieheksi ja sitten äkkiä haluttaisiinkin olla nainen ja synnyttää, ei hyvää päivää.....Jos oma rahakukkaro kestää niin siitä vaan sitten toisinpäin. Kyllä nyt meni överiksi. Pitäisi joku järki olla näillä kukkahattuteilläkin ja kaiken maailman parantajilla. Nyt pitäisi äänestäjien viimeinkin herätä että saataisiin jotain järkeä näiden asioiden hoitoon.

Translakuudistusta vastustavat eivät välttämättä torju miehen oikeutta synnyttää, mutta he eivät halua sen olevan yhteiskunnan tukemaa toimintaa. Kyseessä on eräänlainen ”elä ja anna elää” näkemyksen muoto, mutta tässä näkökulmassa vähemmistöjen hyvinvointi ei ole enemmistön ongelma. Ihmisellä on vapaus toteuttaa itseään, kunhan se tapahtuu yhteisiä resursseja kuormittamatta. Sukupuolivähemmistöjä suvaitaan, mutta esimerkiksi sterilointi nähdään seurauksena yksilön omista valinnoista eikä yhteiskunnan pakottamana. Transsukupuolisuus rinnastuu kauneusleikkauksiin ja vertautuu ”oikeasti” sairaisiin, jolloin moraalisesti parempi valinta olisi ohjata sukupuolenkorjaukseen tarkoitettut rahat johonkin tärkeämpänä pidettyyn, kuten vanhustenhuoltoon tai syöpäpotilaisiin. Sukupuolenkorjauksesta puhuminen kauneusleikkauksena heijastaa ruumiillisen determinismin näkökulmaa, jossa sukupuoli on ihmisen sisäsyntyinen ominaisuus ja leikkauksilla voidaan muuttaa ainoastaan ruumiin pintaa.

Kysymys siitä, millaisia oikeuksia eri väestöryhmillä yhteiskunnassa on ja miten nämä oikeudet ruumiillistuvat liittyy kysymykseen ruumiin politiikasta. Oikeuksien, myös ruumiin oikeuksien, yhdistäminen velvollisuuksiin muistuttaa enemmän kansalaisoikeuksien piiriin paikantuvaa ruumista kuin yleismaailmallista ihmisoikeuksien ruumista. (Ks. Julkunen 2004; Turner 1993.)

Yhteiskuntaa ylläpitävät rajat

Translakuudistuksen puolustajia ja vastustajia erottaa näkemys siitä, onko sukupuolen korjaaminen ja ruumiin sukupuolinen ilmiänsä ensisijaisesti yksilön oma asia vai yhteiskunnan sääntelyn piiriin kuuluva kysymys. Luonnollisen tai luonnottoman sijaan tarkasteltavaksi nousevat laillisuus ja laittomuus, yksilön oikeudet ja yhteiskunnan normit.

Koskemattomuus

Onhan se ihmeellistä, että jos henkilöllä on kyky synnyttää, hän ei saisi sitä tehdä vain koska lain kirjain niin käskisi. Kait ne kehon toiminnot nyt sentään on jokaisen oma asia?!?

K W.

Nähdäänkö tässä vilaus ihmiskunnan moraalista ja henkisestä tulevaisuudesta? Tällaiseen sekasotkuun olemme menossa? Miehet eivät enää tiedosta olevansa miehiä ja naiset naisia, vaihtavat sukupuolta eivätkä sitten kuitenkaan kokonaan halua vaihtaa? Tai kiertävät lakia ja tekevät ihan miltä itseltään tuntuu? Vaativat lakeja muutettavaksi, jotta voisivat tehdä niin ihan "laillisesti"?

Eikö olisi pikku hiljaa vedettävä raja johonkin, ennen kuin kokonaan kadotamme otteen todellisuudesta?

Yksilön itsemääräämisoikeuden näkökulmasta sukupuolta ja lisääntymiskykyä voidaan pitää yksityisasiana, tai ainakin yksilöllisenä asiana, jolla ei ole yhteiskunnan jatkuvuuden kannalta suurta merkitystä. Vastakkaisessa näkökulmassa synnyttävä mies ilmentää uhkaa sukupuolten välisen järjestyksen rajaviivojen pysyvyydelle. Mikäli sukupuolieroa ylläpitävä perusta järkkyy, tarkoittaisi se sukupuolen paikantumista koskevien sääntöjen muuttumista koko yhteiskunnan tasolla eikä pelkästään yksilön osalta.

ML

Yhdyn aiempaan: Suomessa meno on nykyään kuin Rooman valtakunnassa ennen sen tuhoa. Kaikenlainen pervessi nousee esiin, mitä merkillisimpiä seksikiöehdotuksia. Oksettavaa, ja ennustaa totaalista rappiota, ellei jo olla

melkein siinä. Setalaiset epänormaalien puolestapuhujat vaikuttaa olevan hyvinkin aktiivisia tälläkin palstalla.

Huoli yhteiskunnallisen järjestyksen murtumisesta ja moraalista rappiosta yhdistää kristillisestä kuin maallisesta näkökulmasta sukupuolten kaksinapaisuutta puolustavia. Kaaosta pelkävissä mielipiteissä sukupuoliero näyttäytyy biologisen tosiseikan sijaan sosiaalisten normien ja lakien kaltaisten sopimusten avulla ylläpidettäväksi järjestykseksi. Normit ovat sääntöjä, joita on mahdollista rikkoa ja synnyttävä mies on esimerkki tällaisesta rikkomuksesta. Sukupuolten välinen ero näyttäytyy alati suojelua kaipaavana ja hauraana. Sukupuoliero on paitsi sosiaalisen järjestyksen perusta, myös sen tuote. Sukupuolten normatiivisuuden rikkominen tuottaa ”seksikiöitä”, joiden kaksinapaisuutta uhmaava olemus on merkki yhteiskunnan syöksymisestä kaaokseen. Tällaisissa kirjoituksissa normit haastava sukupuolisuus rinnastetaan suoraan moraalittomuuteen, jonka inhottavuutta alleviivataan myös sanavalinnoilla. Normatiivisuutta puolustavassa näkökulmassa huolta aiheuttaa jo pelkästään ajatus siitä, että sukupuolta määrittävien normien rikkominen olisikin kohta laillista ja hyväksyttävää.

Topi

Kysymyshän on pakkosterilaation vastustamisesta ja täten ihmisoikeuksista. Ei mistään muusta.

Ihmisoikeudet puolestaan mainitaan yleisimmin translakiuudistusta puolustavissa kirjoituksissa. Osassa kirjoituksista translain muuttaminen näyttää itseltään selvästi oikeana valintana, joka ei kaipaa muita perusteita kuin ihmisoikeudet. Sukupuolta tai synnyttävän miehen yhteiskunnalliselle järjestykselle mahdollisesti tuottamia seurauksia ei tarkemmin pureta tai tarkastella, joten lukijan on vaikeaa varmasti sanoa, millainen näkökulma sukupuoleen kirjoituksen takaa löytyy. Ainakaan ajatus synnyttävästä miehestä ei uudistusta kannattaville muodosta uhkaa tai herätä huolta sukupuolten välisen eron jatkuvuudesta. Toisaalta torjumalla ajatus siitä, että kyse olisi muusta kuin ihmisoikeuksista, synnyttävä transmies on edelleen mahdutettavissa olemassa olevaan sukupuolten luokittelumalliin. Näin luokittelumallia itsessään ei tarvitse kyseenalaistaa.

JJRL

Ei tuo mikään pakkosterilointi ole. Henkilöä ei steriloida jos hän ei vaihda sukupuoltaan, mikä on täysin henkilön oman tahdon varassa. Pakkosterilointia on jos joku steriloidaan hänen omista valinnoistaan riippumatta, kuten esim. kehitysvammaisia Ruotsissa muutama kymmenen vuotta sitten.

Tässä ai ole kyse edes ihmisoikeuksista, vaan ultravapaudesta, jolloin ihmisen pitäisi saada tehdä mitä vaan jos se vaan on jotenkin mahdollista. No, minä haluaisin rahat sinun pankkitililtäsi. Se on mahdollista, sopiiko vai pitäisikö säätää laki?

Sukupuolieron säilyttämisen yhteiskunnallisen järjestyksen turvaajana hahmottavat mielipiteet torjuvat translakiuudistuksen ihmisoikeuskysymyksenä. Sterilointiin suostuminen on seurausta transsukupuolisen omasta vapaasta valinnasta. Sukupuolenkorjaus on yhteiskunnan yksilölle tekemä myönnytys tai palvelus, jonka hintana on suvunjatkamisen vallitsevaan normiin sopeutuminen.

Ruumiin oikeudet ja velvollisuudet

Tarpeiden tunnustaminen yhteiskuntatutkimuksen lähtökohtana herättää myös monia kysymyksiä. Suojelua kaipaava ihmisoikeuksien ruumis on erilainen kuin kansalaisoikeuksien itsenäinen ja riippumaton ruumis, joka on haltijansa yksityisomistuksessa. Kansalaisoikeuksien ruumis edellyttää kantajaltaan aktiivisuutta ja yhteiskunnallisten sopimusten noudattamista, eli oikeuksiin liittyy aina velvollisuuksia. Kansalaisuuden käsitteeseen yhdistyy myös oletus keskenään tasavertaisten yksilöiden sopimista oikeuksista, joten omien oikeuksien tunteminen ja ajaminen jää kansalaisen itsensä vastuulle. Ihmisoikeudet eivät sen sijaan edellytä toimijoiden keskinäistä tasavertaisuutta, vaan ne ovat ainakin teoriassa samat slummien asukille ja hallitsijalle. (Julkunen 2004, 25-26.)

Kansalaisoikeudet ja ihmisoikeudet eivät siis ruumiillistu samalla tavoin. Kansalaisoikeuksien korostaminen sisältää erilaisia valtasuhteita ja tuottaa erilaista puhetta ruumiinoikeuksista kuin ihmisoikeuksiin vetoaminen. Toisaalta tämä suhde voi toimia myös toiseen suuntaan. Kenen ruumista tarkastellaan voi vaikuttaa siihen, millaisia oikeuksia korostetaan. Jos puhutaan terveestä, suomalaisesta (mies)ruumiista, ei kenties tulla ajatelleeksi tätä ruumista ihmisoikeuksien ruumiina, vaan nimenomaan kansalaisuuden piiriin kuuluvana.

Julkunen (2004, 25) esittää, että suomalaisessa demokratiassa emme yleensä pohdi sitä, perustuvatko sosiaaliset oikeutemme kansalaisuuteen ja sopimiseen, vai ihmisoikeuksiin ja suojeluun. Ruumiin ajattelemisen yksilön omaisuutena kuitenkin irrottaa käsitteellisellä tasolla mielen ja yksilön ruumiin materiaalista. Yksilöä ei tarkastella tällöin ruumiillistuneena, vaan ruumis on erillinen yksilön mielestä, jolloin korostuu jälleen toimijuus ja kansalaisuus

suhteessa kohteeksi asettuvaan ruumiiseen. Rivien välissä kysymys on miesruumiin näkökulmasta, sillä monissa kulttuureissa omistusoikeus ja toimijuus on jakautunut miesten eduksi. (Mt., 28).

Mikäli sosiologiassa etsitään vastausta ihmisoikeuksien yleismaailmallisuuteen ruumiin sosiologiasta, olisi mietittävä sitä, kenen ruumiista ja ruumiin tarpeista puhutaan. Lapsen, vammaisen, intersukupuolisen tai vanhan naisruumiin tarpeet voivat olla erilaiset kuin terveen, nuoren miesruumiin. Ruumiiden tarpeet voivat myös vaihdella ajassa ja tilassa, joten ajatus yleismaailmallisista ruumiin oikeuksista on joiltain osin yhtä ongelmallinen kuin kansalaisoikeuksien ruumis.

täti,muttei kukkahattu

Hui kamalaa puhetta! Kannattaisiko lopettaa moinen sekaantuminen asioihin, joita ei vaan voi ihminen noin vain muuttaa. Mihin tämä maailma on menossa, jos saa jatkoaikaa(Mayan kalenteri) vuoden lopulla?

Mrsmrsmmiss

Ajan henki on, että kaikki halutaan sekoittaa suvaitsevaisuuden ja edistyksen nimissä. Molemmat ovat aika petollisia sanoja väärin käytettynä.

Synnyttävää miestä seuraava sekasorto ja asioiden sekoittuminen muodostavat vakavan uhkakuvan joissakin kirjoituksissa. Translakiuudistus kytkeytyy osaksi laajempaa arvokeskustelua, jossa se tulkitaan merkiksi yhteiskunnan yleisen moraalin rappeutumisesta. Ahdistusta aiheuttaa ajatus sekasikiöistä tai keinotekoisesta kolmannesta sukupuolesta, jotka tulkitaan moraalittomuuden ilmentymiksi. Sukupuolten välinen järjestys paljastuu moraaliseksi järjestykseksi, jossa oikea valinta on kahden sukupuolen malli. Väärä valinta puolestaan sallii kaksinaisuuden murtumisen yksilöllisten mielihalujen seurauksena.

Normien rikkomisesta vapaaseen ilmaisuun

Myös translakiuudistusta puolustavissa mielipiteissä transsukupuolisuus paikallistetaan pääasiallisesti vähemmistöasemaan. Vähemmistössä oleminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettökö yksilöllä olisi oikeutta yhteiskunnan verorahoilla maksettuihin palveluihin.

Ihmisarvo kaikille

Taas huomaa mikä ihmisillä ensimmäisenä mielessä - "verorahat" , "yhteiskunnan varoja", "yhteiskunnan maksamia", jne... Heti kun on kyse erilaisuudesta, niin mietitään mitä se maksaa!? Ihan niin kuin ainoastaan "normaalit"

heteroseksuaaliset cissukupuoliset ihmiset maksaisivat veroja ja heidän kustannukset ainoastaan ovat oikeutettuja!! Kyllä tälläkin hetkellä yhteiskunta maksaa heteropariskuntien (siis nimenomaan cissukupuolisten) keinohedelmöityksiä ynnä muita toimenpiteitä lapsen saamisen onnistumiseksi, mutta heti kun on kyse "poikkeavista" ihmisistä kuten transsukupuolisista, niin ei saisi edes epäoikeudenmukaista lakia muuttaa!! Nämäkin ihmiset maksavat veroja ja elävät osana yhteiskuntaamme! Yrittäkää nyt ihmiset ajatella hieman muitakin, kaikki eivät mahdu kapeaan näkemykseenne "miehistä" ja naisista" mutta ihmisiä ovat joka tapauksessa ja heitä tulisi kohdella sen mukaisesti!

Translakuudistusta puolustavat kirjoituksissa kritisoidaan paitsi ruumiin normatiivisuuden vaatimuksia, myös heteronormatiivista järjestystä, jossa cis-sukupuoliset pariskunnat ovat ainoita, joilla on moraalinen oikeus hankkia lapsia.

Repe

Jos ihmiset keskittyisivät muiden ihmisten mollaamisen sijaan olemaan parempia vanhempia, maailma olisi parempi paikka.

Hieman huvittavaakin joskus seurata "tavallisten normiheteroiden" kommentointia "epänormaalista" vanhemmista, kun normiheteroiden omat kakarat juoksentelee alaikäisinä kännissä ympäri kaupunkia keskellä yötä tai puoliso on väkivaltainen lapsia kohtaan.

Ei se huolenpito riipu siitä onko vanhempi hetero, homo, interseksuaali tai bussikuski. Teot ratkaisevat.

Translakuudistusta puolustavissa mielipiteissä esimerkiksi vanhemmuuden normit asetetaan kriittisen tarkastelun kohteeksi. Ruumiin normatiivisuus vanhemmuuden onnistumisen takeena kyseenalaistuu näissä mielipiteissä. Heteronormatiivisen mallin mukaan elävät eivät välttämättä ole sen parempia vanhempia kuin normista poikkeavat ja pelkkää normeihin sopeutumista ei siksi voi pitää perusteena transsukupuolisten steriloinnille. Biologinen vanhemmuus ei ole pelkästään suvunjatkamista, vaan sillä on sosiaalisia seurauksia. Sukupuoli- ja seksuaali-identiteetti rinnastuvat muihin yksilöitä yhdistäviin ja erottaviin ominaisuuksiin, kuten ammattiin. Tähän tapaan kommentoivat ehdottavat, että yksilöiden välillä on muitakin eroja kuin sukupuoli ja että harva yksilö kuuluu enemmistöön jokaisella elämänsä alueella. Enemmistöihin ja vähemmistöihin kuuluminen on monimutkainen kokonaisuus eikä riipu pelkästään yhdestä stereotyyppisestä ominaisuudesta.

Turha pois

Mikä ongelma tässä kolmannessa, neljännessä tai seitsemännessä sukupuollessa on. Kaikki viittaukset sukupuoleen pitäisi muutenkin poistaa laista ja antaa itse kunkin päättää, minä sukupuoltaan haluaa pitää. Oikeuksiin ja velvollisuuksiin sukupuolen ei pitäisi vaikuttaa. Millä tavalla yhteiskunnan järjestys järkkyy siitä, että joku esimerkiksi ajelee kaikki karvansa, leikkauttaa

ulokkeensa pois ja sanoo olevansa sukupuoleltaan "kokovartalokekkonen" sen sijaan, että sanoisi olevansa nainen tai mies, joka tuntee itsensä "koko-vartalokekkoseksi".

Sukupuolen kaksinapaisuuden ja sukupuolten välisen järjestyksen yhteyttä korostaville mielipiteille vastakkaista näkemystä edustavat mielipiteet, joissa sukupuoliluokkien määrää ja ilmaisua säätelevät normit kyseenalaistetaan. Näissä kommentteissa ihmetellään sitä, miten yksilöiden keskinäiseen tasa-arvoon perustuvassa yhteiskunnassa anatomiset eronteot voivat olla niin tärkeitä. Sukupuoleen kuulumista esitetään yksilön valintana, johon yhteiskunnan ei pitäisi puuttua. Ajatus kolmannesta, tai useammasta, sukupuolesta ei ole sen paremmin mahdoton, uhkaava kuin naurettavakaan. Sukupuoliluokkia määrittävien rajojen murtumista ei pidetä niin merkittävänä asiana, että eronteon varmistaminen asetettaisiin yksilön itsemääräämisoikeuden edelle.

Kommenteissa, joissa sukupuoliero esitetään merkityksettömänä ja sukupuoli-identiteetti vapaasti valittavana, tiedostetaan, että hallitseva ymmärrys sukupuolesta on kaksinapainen. Vapaata ilmaisua kaipaavissa kirjoituksissa sukupuolen mahdollinen moninaisuus tai merkityksettömyys on ihanne, johon yhteiskunnan tulisi pyrkiä. Luokittelusta luopuminen ei ole enää marginaalinen kysymys tai yhteiskunnan järjestystä uhkaavaa, vaan vähemmistön lisäksi myös enemmistön vapauttava muutos. Osassa mielipiteistä ehdotetaan, että sukupuolen valitsemisen vapaus ei ole pelkästään enemmistön kannalta merkityksetön, vaan jopa sitä palveleva muutos.

Ihmisarvo kaikille

Miksi transsukupuoliset eivät saisi lisääntyä? Kuulostaa joltain Hitler-Saksan määräykseltä tämä pakkosterilointi jotta saisi vaihtaa sukupuolta. Naurettavaa puhua "kolmannesta sukupuolesta" kun on jo olemassa ihmisiä, joiden sukupuolielimet ovat osittain miehen, osittain naisen (syntymästä asti!), luulisi lääkäreidenkin tietävän sen. Miksi jaksaa ihmetellä ja hämmästellä, antaisivat vaan ihmisten elää sen sukupuoli-identiteetin mukaisesti mikä heille sopii, ja saada lapsia jos siihen pystyvät ja haluavat ryhtyä.

Täytyy myös lisätä sellainen havainto, että nykyaikaisen kulttuurimme sukupuoliroolit ja ihanteet tuntuvat muuttuvan aina vain kapeammaksi ja stereotyyppisemmäksi. Varsinkin lasten kohdalla, tyttöjä ja poikia kohdellaan kuin olisivat kaksi eri lajia! Tämä puolestaan entisestään lisää "poikkeavien" ihmisten huonovointisuutta, kun he eivät sovi yhteiskunnan käsitykseen siitä millainen on "mies" tai "nainen". Mitä jos avartaisimme hieman näkemyksiämme miehistä ja naisista - näkisimme vaikka ihmiset ensisijaisesti ihmisinä, ei sukupuolina! - ja antaisimme tilaa myös erilaisuudelle?

Vaikka transsukupuolisuus ja intersukupuolisuus jäsentyvät monissa translakiuudistusta puoltavissa kirjoituksissa marginaalisina tai ei-normatiivisina ilmiöinä, luodaan sukupuoli-vähemmistöjen ja enemmistön välille yhteys korostamalla kaikkia yhdistävää ihmisyyttä. Näissä mielipiteissä heijastuu ”elä ja anna elää” –ihanne, jossa ihmisten (ruumiillinen) erilaisuus ei ole uhka, vaan luonnollinen osa elämää. Yhteiskunnan järjestystä tukevien normien ei tarvitse perustua ruumiillisiin erotteluihin tai ehdottomiin luokitteluihin. Yksilöiden omat kokemukset, arvot ja valinnat muodostuvat erontekojen ja identiteettien perustaksi.

4. SUKUPUOLIERON VAIHTUVAT RAJAPINNAT

Kysyin alussa, mitä kirjoittajat olettavat itsestään selväksi tiedoksi sukupuolesta ja miten he sukupuolta jäsentävät. Lisäksi kysyin, millaista näkökulmaa sukupuolieroon erilaiset jäsenystävät heijastavat ja millaisia seurauksia kullakin jäsenystävällä on niille, jotka eivät sovi sen sisäiseen määritelmään normaalista. Sukupuolen paikallistamisen tapa onkin erottamattomassa yhteydessä siihen, millaisena sukupuoli piiryy ja miten joustavana tai sitovana sukupuolen kategoria tarkastelijalleen näyttäytyy.

Kommenteissa sukupuolen normeista ja niiden rikkomisen seurauksista puhutaan kahdella tasolla. Ensimmäisellä tasolla käsitellään sukupuolen normista poikkeamiseen seurauksia yksilökohtaiselle määrittelylle ja ruumiin nimeämislle. Toisella tasolla pohditaan, mitä seurauksia normien rikkomisesta on yhteiskunnalle. Käytännössä nämä ovat toisiinsa limittyneitä keskusteluja, sillä yksilön nimeämisen käytännöt heijastavat yhteiskunnan sosiaalista järjestystä, jota yksittäinenkin normien rikkominen muuttaa, tai vähintään haastaa.

Yksilöllinen ja sosiaalinen eivät sulje toisiaan pois, vaan ovat alituisessa vuorovaikutuksessa. Ruumiin sukupuolta jäsenettäessä biologisuus ja luonto korostuvat. Ruumiin hahmottaminen biologisena on sekä yksityiskohtaista anatomiaa erittelevää, että yleisemmin olemuksellista sukupuolta korostavaa. Sukupuolesta ruumiillisena puhuttaessa luonnollisuus kääntyy kysymyksiksi mahdollisesta ja mahdottomasta, luonnollisesta ja keinotekoisesta sekä normeista ja niiden rikkomisesta. Luonnollisuus ei välttämättä olekaan sitä, mikä on luonnossa läsnä tai mahdollista, vaan tarkoittaa myös sitä, mikä yhteiskunnan mielestä on hyväksyttävää sukupuolen toteutumista ja nimeämistä. Luonnollisuus on toistuvien sukupuolen jäsentämisen perustelu, joka samaan aikaan taipuu tarkoittamaan eri asioita eri kirjoittajille.

Sukupuolen osalta yhteiskunnan ja yksilön välinen rajankäynti tulee näkyväksi keskustelussa määrittely- ja nimeämisen ensisijaisesta haltijasta. Translakuudistuksen kannattaminen mahdollistuu erityisesti ajattelutavassa, jossa sukupuolen määrittely ollaan valmiita antamaan yksilön itsensä käsiin. Toisaalta normeista täysin piittaamattomiin, ensisijaisesti yksilöllisiin valintoihin perustuvaa sukupuolen nimeämistä ehdottaa nettikeskustelussa lopulta vain harva kirjoittaja.

Jäsentämistavasta riippumatta monet näkevät sukupuolen nimeämisen edelleen kaksijakoisen sukupuolikäsityksen piiriin sijoittuvana. Toisinaan normit joustavat, mutta eivät riko. Eivätkä yhteiskunnan määrittelyvaltaa korostavatkaan välttämättä ajattele, että normiin sopeutumisen asettaminen etusijalle oikeuttaisi yksilöiden fyysisen pakottamisen tai väkivallan. Normin korostaminen voikin näkyä lähinnä käsityksissä siitä, mitä yhteiskunta voi tukea tai tunnustaa. Yksilöitä ei välttämättä yritetä kieltää tekemästä omia ratkaisujaan, mutta niiden toteuttamiseen ei haluta jakaa julkisia voimavaroja, kuten päättäjien työaikaa tai verorahoja.

Sukupuolen jäsentäminen ja määrittelyvallan paikallistuminen

Kommenttiketjuja lukiessani olen verrannut sukupuolesta esitettyjä suoria ja epäsuoria oletuksia sukupuolta koskevan arkiymmärryksen teoriaan, erityisesti sukupuolen ”paikkaan”, pysyvyyteen, kaksinapaisuuteen ja biologisuuteen. Näitä leikkaa määrittelyvallan paikantuminen yhteiskunnan ja yksilön välillä sekä tässä leikkauskohdassa näkyväksi tuleva käsitys sukupuolierosta.

Olen hahmotellut neljä erilaista näkökulmaa sukupuoleen ja sukupuolieroon, jotka kietoutuvat siihen, miten transsukupuolisuuteen asennoidutaan ja millaisena sukupuolten välinen rajanveto ymmärretään. Olen nimennyt nämä näkökulmat deterministiseksi, normatiiviseksi, joustavaksi sekä ilmaisultaan vapaaksi. Vastaavasti sukupuoliero ymmärretään tällöin joko itsestään selvänä, sosiaalista järjestävänä, jatkumon kaltaisena tai merkityksettömänä. (KUVIO 1.)

	Sukupuolen jäsentäminen	Sukupuolieron laatu	Sukupuolen paikantuminen	Tavoite	Uhka	Sukupuolen pysyvyys
Yh- teis- kunta ↑ Määrittely- valta ↓ Yksilö	Deterministinen	Itsestään selvä	Ruumis	Aitous (alkuperäisyys)	Huijaaminen	Muuttumaton
	Normatiivinen	Sosiaalista järjestävä	Sukuelimet	Vastakkaisuus	Kolmas sukupuoli	"Vaihdeavissa"
	Joustava	Jatkumo	Binäärisyyteen sidottu kokemus	Luonnollisuus	Keinotekoisuus	Kulttuurinen ideaali
	Ilmaisultaan vapaa	Merkityksetön, moninainen	Yksilöllinen kokemus	Vapaus	Pakottavuus	Kokemus (identiteetti)

KUVIO 1. Sukupuolen jäsentämisen tavat

Deterministinen näkökulma sukupuoleen korostaa sukupuolen ruumiillisuutta, itseäänselvyyttä ja luonnollisuutta nimenomaan aitoutena ja alkuperäisyytenä. Transsukupuolisuutta koskevat kysymykset saatetaan tässä näkökulmassa sivuuttaa täysin ja vaihtoehtoisesti voidaan suhtautua transsukupuolisuuteen yksilön psyyken vinoumana.

Sukupuolen deterministisyys on erityisesti ruumiillista determinismiiä siinä mielessä, että yksilön syntymäruumiin ajatellaan yksiselitteisesti pitävän sisällään tiedon hänen todellisesta sukupuolestaan. Ymmärrys sukupuolesta ei silti välttämättä paikallistu mihinkään tiettyyn ruumiinosaan, vaan sen ajatellaan olevan läsnä ruumiin olemuksessa. Ruumiissa havaittavat yksityiskohdat ovat pintaa, jonka muuntelu ei voi ikinä muuttaa sitä, mitä yksilö on ”alkuperäisesti” ja ”aidosti”. Sukupuolenkorjaus nähdään ruumiillisessa determinismissä kauneusleikkauksen kaltaisena, omavalintaisena ruumiin muokkauksena. Sukupuoli on ennalta määrätty tosiseikka, joka on yksilön vaikutusvallan ulottumattomissa. Mies ja nainen ovat sukupuolen luokkina toisistaan selvärajaisesti eroteltavissa, mutta niitä ajatellaan pikemmin toisilleen rinnakkaisina kuin vastakkaisina. Transsukupuoliset sukupuolikokemukset torjutaan, mutta intersukupuolisuus voidaan tunnustaa harvinaisena, ruumiiseen perustavana ”luonnollisten poikkeamien” luokkana.

Sukupuolen ankkuroiminen ruumiin olemukseen heijastaa yhteiskunnan määrittelyvaltaa yksilön sukupuoli-identiteettiä koskevissa kysymyksissä. Mikäli yksilö ei pysty sopeutu-

maan yhteiskunnan hänelle nimeämään sukupuoleen, on vika yksilössä, ei yhteiskunnan tavoissa luokitella ruumiita. Sukupuolen ymmärtäminen kulttuurista puhtaana, aitona ja olemuksellisenä perustuu ruumiiseen vain näennäisesti. Olennaista on nimenomaan sukupuolen määrittely yhteiskunnan nimeämiskäytäntönä. Näissä käytännöissä legitiimi nimeämisvalta on auktoriteeteilla, kuten vastasyntyntä hoitavilla lääkäreillä, joiden antaman päätöksen jälkeen yksilön sukupuolta koskevan määrittelyn oikeutettu muuttaminen tai korjaaminen on lähes mahdotonta. Tällainen ymmärrys sukupuolesta on muuttumaton, kaksinapainen ja biologinen, jos biologinen tarkoittaa synnytyslaitoksella tunnistettua ruumiin sukupuolta. Koska deterministisen sukupuolikäsityksen ihanteena on aitous, muodostuu sen uhkaksi sukupuolen esittäminen, joka ymmärretään yhteiskunnan ja muiden ihmisten huijaamisena.

Translakuudistusta vastustetaan myös sellaisissa kirjoituksissa, joissa transsukupuolisuutta itsessään pidetään hyväksyttävänä, tai vähintään sallittavissa olevana ilmiönä. Kutsun tällaista näkökulmaa sukupuolen normatiivisuutta korostavaksi. Tällöin sukupuolen toteutumisen paikaksi muodostuu ruumiin pinta syvemmän olemuksen sijaan. Sukupuolen aitoa olemusta tärkeämpää on se, mitä ruumiin pinnassa on, tai ei ole, nähtävissä. Ruumiillisista tunnusmerkeistä, kuten rinnoista ja sukuelimistä muodostuu sukupuolen nimeämisen ensisijaisia perusteita ja näitä tunnusmerkkejä muuttamalla on mahdollista vaikuttaa siihen, miten yksilön sukupuoli määritellään. Tärkeintä on, että sukupuolen uudelleen määrittäminen tapahtuu yhteiskunnan hyväksymällä tavalla. Luonnollinen ruumis on normatiivinen ruumis, jossa suvunjatkamisen anatomia, ”oikeanlaiset” sukuelimet ja ulkoiset sukupuolen tunnusmerkit, näyttelevät merkittävää osaa. Vaikka yksilön ruumis kätkeytyy arkielämässä enimmäkseen vaatteiden alle, se on yhteiskunnalle sukupuolen ”läpimenemisen” ja ”paljastumisen” lopullinen mittari.

Läpimenevyyttä on helppoa ajatella ensisijaisesti normeja vastaan asettuvan yksilön kohtaamana haasteena ja onnistumispaineena (ks. Garfinkel 1967, 135-137). Translakuudistusta koskevassa nettikeskustelussa suvunjatkamisen ja vanhemmuuden sekoittumisen aiheuttama huoli osoittaa kuitenkin, että läpimenevyys on vähintään yhtä tärkeää yhteiskunnalle kuin yksilölle itselleen. Synnyttävä mies uhkaa vanhemmuuden normatiivista järjestystä, jossa mies siittää ja tulee isäksi, nainen synnyttää ja tulee äidiksi. Vanhemmuuden sukupuolittuneet käsitteet ja roolit edustavat ruumiillistuneita käytäntöjä ja toimintamalleja, joiden sisäisessä logiikassa on mahdotonta muuttaa yhtään osasta sen paremmin sisällöltään kuin

paikantumiseltaan ilman pelkoa koko järjestelmän murtumisesta. Transsukupuolinen voidaan hyväksyä korjatussa sukupuolestaan ainoastaan, mikäli hänen ruumiinsa ei korjauksen jälkeen haasta yhteiskunnan käsitystä vanhemmuuden sukupuolittuneista ruumiista. Mikäli miehen ruumis synnyttää, on yhteiskunnan päätettävä, onko kyseessä synnyttävä isä, vai miehen ruumiilla varustettu äiti. Koska kumpikaan ei ole tunnustettu vaihtoehto ruumiin, suvunjatkamisen ja vanhemmuuden keskinäisessä järjestyksessä, on yhteiskunnan torjuttava synnyttävä mies nimeämällä hänet ”oikeasti” naiseksi tai vaihtoehtoisesti kummajaiseksi, kolmanneksi sukupuoleksi. Tämä merkityskamppailu ja huoli havainnollistuivat verkkokeskustelussa esimerkiksi kysymyksinä siitä, miten tällaista ”uusiomiestä” tulisi kutsua, sekä shemalen kaltaisilla nimityksillä.

Suvunjatkamisen ja vanhemmuuden keskinäiseen järjestykseen ja sen murtumiseen kiinnittyvä huoli heijastaa käsitystä, jossa ihmisten väliset suhteet jaetaan laillisiin ja laittomiin (ks. Butler 2002). Normatiivisessa sukupuolijäsennyksessä ihmissuhteiden lisäksi yksilön sukupuoli oleminen itsessään voidaan määrittää laillisuuden perusteella. Uhkana ei varsinaisesti ole se, että ihmiset rikkovat sukupuolen ”lakia” vaan se, että tämä rikkominen olisikin laillista. Sukupuolineutraalia avioliittolakia koskenutta keskustelua peilaten juuri lailliseksi muuttuminen nähdään askeleena, jossa sukupuolten välinen järjestys murtuu ja yhteiskunta suistuu moraalittomaan kaaokseen. (Ks. Charpentier 2001.)

Kun ruumiillinen järjestys muodostuu sosiaalisen järjestyksen jatkeeksi, on luonnollisuuden rikkominen tosiasiaa normien rikkomista. Normatiivinen sukupuolikäsitys sallii transsukupuolisuuden, mikäli normista poikkeavat yksilöt noudattavat yhteiskunnan heille antamia sopeutumisen ehtoja, kuten lisääntymiskyvyttömyyden vaatimusta translaissa (L 563/2002; L 252/2016). Sukupuolenkorjausta koskevaa lainsäädäntöä voi hyvin pitää eräänlaisena sisäryhmän ja ulkoryhmän välisen rajan vartioimisena, jossa sisäpiiri muodostuu sukupuoleltaan ”normaaleista” yhteiskunnan jäsenistä. Yhteiskunta ei ehkä voi estää yksilöitä rikkomasta sukupuolten sosiaalista tai ruumiillista normistoa arkielämässään, mutta sitä voidaan säädellä, kuka saa virallisesti siirtyä sukupuolten kategoriasta toiseen ja kuulua ”normaalin” piiriin.

Sukupuoli ei olekaan normatiivisuutta korostaville ehdottoman pysyvä tai muuttumaton, vaan se on ”vaihdeavissa”. Biologisuus taipuu tarkoittamaan ruumiin ulkomuotoa, jonka on ehdottomasti tuettava ymmärrystä kaksijakoisesta, vastakkaisesta sukupuolesta. Ruumiin

on sovittava yhteiskunnan normeihin ja yksilön oma tahto on alisteinen yhteiskunnan määrittelyvallalle. Sukupuolen tapauksessa määrittelyvalta sanelee, millainen sosiaalinen ilmaisu ja oleminen on sallittavissa millekin ruumiille. Poikkeavuuksiin suhtaudutaan kielteisesti, mikäli ne avoimesti rikkovat toisilleen ”vastakkaisten” ruumiiden normia.

Sukupuolen ja ruumiin normatiivisuutta korostavassa jäsenyyksessä on havaittavissa samaa logiikkaa kuin Bettcherin (2014) kuvaamassa väärän ruumiin vahvassa mallissa, jossa sukupuoli on sidottu sukuelinten läsnä- ja poissaoloon. Sukupuoli on ensin yhtä ja sitten toista, ja sukuelinkirurgia määrittää sukupuolen ”vaihtumisen” hetken.

Luonnollisuuden asettaminen etusijalle toimii myös translain uudistamista puolustavana näkökulmana. Sukupuolen joustavana kategoriana mieltävät ovat ratkaisseet kolmannen sukupuolen aiheuttaman uhkan mielen ja ruumiin kaksijakoisuutta korostamalla. Sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen sosiaalisen esittämisen ei tarvitse vastata sitä, miten sosiaalinen ympäristö ruumista lukee. Synnyttäviä transmiehiä tarkastellaan yksittäisinä poikkeuksina, jotka eivät uhkaa yleistä sosiaalista järjestystä. Yksilötasolla sukupuolten välille on mahdollista sijoittua myös muilla tavoin, kuin selvästi miehen tai naisen luokkaan. Tärkeintä on, että paikantuminen tapahtuu nimenomaan näiden kahden välillä, ja että se perustuu ”luonnollisen” ruumiin ja identiteetin muodostamaan yhtälöön.

Tässä näkökulmassa keinotekoisuuteen suhtaudutaan suurempana uhkana kuin ”luonnollisesti” synnyttäviin miehiin. Miehen kategoria nähdään sopimuksenvaraisena käsitteenä, jolla viitataan kaikkiin arkielämässään miehiksi itsensä määritteleviin ja olemukseltaan mieheltä vaikuttaviin. Arkielämässä voi suhtautua jokaiseen mieheltä näyttävään miehenä ja sivuuttaa raskaana olevat miehet luonnollisina poikkeamina. Miehen luokka itsessään ei kyseenalaistu, sillä synnyttävät miehet hyväksytään luonnollisesti erilaisina yksilöinä, jotka eivät sinällään vielä kerro mitään miehestä käsitteenä tai miehistä ryhmänä.

Luonnollinen kohtu voidaan sovittaa yhteen miehen ruumiin kanssa ehkä osittain myös siksi, että transsukupuolisuutta ajatellaan nimenomaan väärään ruumiiseen syntymisenä. Tällöin säilytetään se perusoletus, että kukaan mies ei oikeasti haluaisi itselleen kohtua tai naisen ruumista. Tällaisista kirjoituksissa näkyy ”väärän ruumiin” heikko malli, jossa transmiehet nähdään surullisen kohtalon oikun uhreina, jotka sisimmältään ovat ”aidon” miehen kaltaisia (ks. Bettcher 2014). Täten synnyttäminen vaatiikin heiltä todennäköisesti erityistä rohkeutta

ja mielenlujuutta. Samalla näkökulmassa vahvistetaan kulttuurisia käsityksiä feminiinisyyttä pohjimmiltaan ”hylkivistä” miehistä ja maskuliinisuuksista, sekä sukupuolten keskinäisestä poissulkevuudesta. Väärän ruumiin vahvaa mallia edustavaan ja normatiivisuutta korostavaan sukupuolijäsenyykseen verrattuna heikko malli on kallistanut ruumiin ja yksilön kokemuksen painoarvoa koskevassa punnituksessa vaakaa sukupuolikokemuksen hyväksi.

Sukupuolen ymmärtäminen joustavana luokkana korostaa determinismin ja normatiivisuuden tapaan ruumiiden eroja, mutta havainnollistaa lisäksi Kesslerin ja McKennan (1978) teoriaa siitä, että sukupuolen aitous voi olla yhteydessä identiteetin historialliseen jatkuvuuteen ruumiin sijaan. Kun transsukupuolisista puhutaan väärään ruumiiseen syntyneinä tai ruumiinsa vankeina, muodostavat yksilön kokemus ja identiteetti ruumiin sijaan sukupuolen pysyvyyden perustan, jonka transruumis haastaa niin yksilön kuin kulttuurin tasolla. Yhtäältä sukupuolen mieltäminen joustavana kumoaa oletuksen sen biologisuudesta ja pysyvyydestä. Toisaalta se kiinnittää pysyvyyden yksilötasolla kokemukseen ja yhteiskunnan tasolla ajatukseen jatkumosta, jonka päissä ovat kulttuuristen ihanteiden mukaiset, ruumiiltaan ja identiteetiltään harmoniset mies ja nainen. Joustavuus voi kyseenalaistaa ruumiillisen vastakkaisuuden, mutta jatkumonakin hahmotettuna sukupuoli on yhä kaksinapainen. Liukuminen tapahtuu nimenomaan miehen ja naisen (ruumiiden) välillä, mihin tahansa tälle välille sitten yksilöllisesti sijoittuukaan.

Sukupuolieron merkityksellisyys ja sukupuolten kaksinapaisuus kyseenalaistuvat vapaata sukupuoli-ilmaisua korostavissa kirjoituksissa, joita tarkastelemaani keskusteluun mahtui muutamia. Näissä kirjoituksissa sukupuolten määrä ja biologisuus jäivät toissijaisiksi yksilön kokemukseksi ja ihmisoikeuksille. Sukupuolten kaksinapaisuuden murtumista koskevaan huoleen vastattiin kysymällä sitä, mitä haittaa erilaisuudesta tässä asiassa oikeastaan on. Näkökulman voisi nimetä myös ”entä sitten” tai ”elä ja anna elää” -näkökulmaksi, sillä se viesti näistä kirjoituksista välittyä sekä rivien välistä, että suoraan. Sukupuolen luokittamiset ja olemassa olevat sosiaaliset normit nähdään vapaata ilmaisua korostavassa jäsenyyksessä käytäntöinä, jotka ahdistavat paitsi niin sanottuja vähemmistöjä, myös enemmistöä. Sukupuolen ”oikea” ilmaiseminen voi olla taakka myös heille, jotka näennäisesti sopivat kaksinapaiseen luokitukseen. Sukupuolten määrittelykäytäntöjen väljentäminen ja omavaltaisuuden salliminen voivatkin palvella myös enemmistön etuja.

Toisaalta sukupuoliin liittyy tässäkin näkökulmassa tiettyä pysyvyyttä, sillä yksilön oletetaan tekevän itselleen sopivan valinnan ja sitten pitäytyvän siinä. Kirjoituksissa ei juuri avattu mahdollisuutta sukupuolen kokemuksen liikkuvuudelle yksilön arjessa. Olipa valinta mikä hyvänsä, se nähdään yksilökohtaisena, mutta suhteellisen ehjänä ja pysyvänä identiteettinä. Näin ollen sukupuolten kaksinaisuus on mahdollista luopua, kuin myös sukupuolen merkityksestä sosiaaliselle järjestykselle. Yksilön kokemusmaailmaa, arkea ja sen jatkuvuutta jäsentävää identiteettiä sukupuoli silti edelleen edustaa.

Näkökulmaerot tulevat vahvimmin esille siinä, millainen paikka normit haastaville sukupuolisuuksille sosiaalisessa todellisuudessa osoitetaan ja varataan. Normien haastamisen tapa vaikuttaa myös siihen, miten kaksinaisuudesta poikkeamista käsitellään jäsenyystapojen sisäisessä logiikassa. Ruumiillinen determinismi kohtelee intersukupuolisia luonnonoikkuina, mutta palauttaa transsukupuolisuuden sukupuoli-identiteetin häiriöksi, jossa transkokemukset eivät tule tunnistetuiksi aitoina sukupuolikokemuksina. Sukupuoltaan korjanneillekin transsukupuoliseksi ”paljastuminen” määrittää heidät jälleen syntymässä nimetyn sukupuolen edustajiksi. Normatiivinen jäsenyystapa puolestaan lähestyy sekä trans- että intersukupuolisuutta normittamista ja sääntelyä vaativina ilmiöinä, mutta sallii tietyn valinnanvapauden normin piirissä. Joustavana jäsenyvän sukupuolen piiriin mahtuu jo normista poikkeavia ruumiita, mutta vain kaksijakoisia kokemuksia. Ainoastaan sukupuolta vapaavalintaisena jäsentävät ovat valmiita hyväksymään kaksijakoisuudesta poikkeamisen mahdolliseksi niin ruumiissa kuin kokemuksessa, vaikka ovat näistä kahdesta luokasta edelleen tietoisia. Tässä jäsenyksessä avataan ovi maailmaan, jossa muunsukupuolisuus tai kaksijakoisista ja poissulkevista sukupuolikokemuksista ja -identiteeteistä irtisanoutuminen voisi olla mahdollista. Sukupuolen nimeämisen ja identiteetin jatkuva, paikantumaton liikkuvuus yksilöllisessä kokemusmaailmassa nostetaan keskustelussa esiin ainoastaan uhkakuvan kaltaisena visiona, mutta vakavasti otettavana mahdollisuutena sitä ei tarkastelemassani aineistossa pohdita.

Ketkä keskustelevat?

Vaikka analyysini kannalta ei ole olennaista tietää, keitä nimimerkkien taakse yksilöinä kätkeytyy, voidaan keskustelun kontekstista silti tehdä johtopäätöksiä siitä, ketkä ovat keskustelun kuvitteelliset osapuolet. Tarkoitan kuvitteellisuudella sitä, millaisten toimijoiden väliseksi vuorovaikutukseksi keskustelua rivien välissä hahmotellaan. Kirjoituksissa esiintyy

vastakkainasetteluja esimerkiksi kansan ja päättäjien, naisten ja miesten sekä järkevien ja naiivien sekä suvaitsevaisten ja ahdasmielisten välillä.

Laajemmassa mittakaavassa keskustelun luonteesta voi todeta, että se paikallistuu enimmäkseen ulkopuolelle ja valtavirtaan suhteessa transsukupuolisiin tai oletettuihin sukupuolivähemmistöihin. Vain harva kuvailee itseään ja jos omaa asemaa kuvataan, se tapahtuu yleensä sukupuolen ”normaaliutta” ja mahdollisesti omakohtaista kokemusta korostaen: esimerkiksi nainen voi vedota omiin synnytyskokemuksiinsa.

Kirjoitusten sisältö ei kerro mitään varmaa siitä, kuka tekstin on tuottanut. On sängen mahdollista, että keskusteluun osallistuu myös henkilöitä, jotka ajattelevat itseään tavalla tai toisella sukupuoleltaan moninaisena. Oleellista on, että keskustelun kontekstissa ajatuksia esitetään enimmäkseen ulkopuolisen ja valtavirran näkökulmasta. Vaikka jäsenyyksiin mahtuu sallivuutta ja joustoa, muodostuu äänenlausumattomaksi taustaoletukseksi, että kommenttien ketjussa sukupuoleltaan ”tavalliset” puhuvat ”niistä toisista”. Tämä kuvastanee myös sitä valta-asetelmaa, johon sukupuolta koskeva keskustelu arkielämän kontekstissa. Altavastaja esitetyn kommentin ei ehkä ajatella tulevan otetuksi yhtä vakavasti kuin vahvemmassa asemassa olevan suusta esitettynä.

Neuvottelu kategorioista ja nimeämisestä

Keskustelussa on kysymys ensisijaisesti ulkopuolisesta ja sukupuolen normatiivisuutta korostavasta näkökulmasta, mutta se, miten normatiivisuus muodostuu, on neuvottelun kohteena. Keskustelun kuvitteellisten osapuolten tarkastelu liittyy kysymykseen siitä, millaisessa todellisuudessa sukupuolta tuotetaan ja millaiseksi tätä todellisuutta itsessään muokataan. Sukupuolen kategorisoinnit osoittavat normeihin sopiville ja niitä haastaville erilaisia paikkoja ja toimijuuksia niin tieteellisessä tutkimuksessa kuin arkitiedossa (ks. esim Wickman 2001, 54-55, 70). Mikäli trans- ja intersukupuolisuutta ajatellaan nimenomaan poikkeavuutena, muodostuu niistä normittamisen kohteita, joiden läsnäoloa yhteiskunnassa tulee valvoa tai säännellä. Poikkeavaksi määriteltyihin ilmiöihin kohdistuvat toimenpiteet voivat olla ruumiiseen puuttuvia, kuten intersukupuolisten lasten sukuelinkirurgia tai yksilön sosiaaliseen olemiseen vaikuttavia, kuten avioitumisoikeus, tai näiden yhdistelmiä, kuten lisääntymiskyvyttömyyden vaatiminen transsukupuolisilta sukupuolen vahvistamiseksi.

Normaalin ja poikkeavan kategorisoinnilla on kuitenkin merkitystä myös niille, jotka paikantavat itsensä normaaliin. Normaalin ja poikkeavan välinen rajanveto vaikuttaa siihen, miten vapaata sukupuoli-ilmaisu on myös heille, jotka ovat periaatteessa ”normaaleja”. Sukupuolen vapaata ilmaisu korostavat kaipaavatkin vapautta myös itselleen ja yhteiskunnalliseen ilmapiiriin, eivät pelkää normittamisen kohteeksi joutuville. Samalla raja ”meidän” ja ”muiden” välillä ollaan valmiita häivyttämään tai vetämään uusilla tavoilla. Kysymys ei ole välttämättä siitä, että vapautta kaipaavat haluaisivat hylätä sukupuoli-identiteetit täysin. Ensisijaisesti tulkitsen keskustelussa ehdotettavan moninaisia sukupuoli-identiteettejä, jotka voivat perustua muuhunkin kuin ruumiiseen ja joissa yksilöt ovat vapaita valitsemaan sen viiteryhmän, joka tuntuu omimmalta. Käytännössä suunnataan yhdestä sukupuolierosta kohti monia.

Keskustelussa sukupuolen paikantumisesta ja sukupuolieron tekemisestä havainnollistuu myös kategorioista ja nimeämisestä jatkuvasti käynnissä oleva neuvottelu tai kamppailu. Siinä, missä ruumiillinen determinismi pitää synnyttävää miestä mahdottomuutena ja normatiivista ruumista korostava näkemys ”luonnottomana”, joustavassa näkökulmassa synnyttävä mies sopii luonnollisen piiriin. Kun ”normaaliin” sukupuolisuuteen ja lisääntymiseen liittyvä myönteinen määre, luonnollisuus, yhdistyy synnyttäviin miehiin, saadaan heidät poikkeavaksi määrittyvän alueelta normaalin puolelle. Alussa vieraalta tuntuva ilmiö voidaan näin sovittaa tutun piiriin, muukalaisesta tuleekin yksi meistä. Hyväksyntä ei silti ole ehdotonta, vaan keinotekoinen suljetaan edelleen ulkopuolelle. Normaalin ja poikkeavan välinen raja ei häviä, vaan rajapyykkejä ainoastaan siirretään.

Lopuksi

Sukupuolen jäsentämistapojen analysointi ei ole ollut pelkkää passiivista ja ulkopuolista havainnointia. Kuten esimerkiksi Marianne Liljeström (2004) havainnollistaa feminististä metodologiaa avatessaan, tutkija osallistuu tekemillään valinnoilla ja ilmiöitä nimeämällä myös tutkimuskohteensa määrittelyyn ja rakentamiseen pelkän objektiivisen tarkkailun sijaan. Siksi on tärkeää tehdä näkyväksi tutkijan lähtökohdat lukijalle. (Mt., 18-20.)

Sosiologiassa sukupuolen arkiymmärrystä ei toistaiseksi ole tutkittu kovin moninaisena muuten, kuin niin sanotusti sukupuolivähemmistöihin paikantuvien näkökulmasta. Sosiolo-

giassa on kuitenkin osoitettu, että sukupuolta voidaan lähestyä monista näkökulmista jo tieteenalan sisällä (ks. Lempiäinen 2003). Trans- ja intersukupuolisuuden tutkimuksessa puolestaan on tarkasteltu vaihtoehtoja binäärisyyteen perustuvalla sukupuolten luokittelulle. Jo sosiologinen ja feministinen teoria tarjoaa työkaluja ja malleja paitsi identiteettien myös ruumiillisuuksien moninaisuuksien tutkimiseen ja käsitteellistämiseen (Ks. esim. Ekins & King 1999; Fausto-Sterling 1993).

Vaikka kaikkia tieteellisen teorian ehdottamia jäsenyyksiä ei ehkä tulisikaan ottaa sellaiseenaan sovellettavissa olevina malleina, arkielämän sukupuolijäsenyyksiä koskeva analyysi osoittaa, että kolmannen sukupuolen tai maskuliinisuuksien ja feminiinisyyksien jatkumon kaltaisilla käsitteellistyksillä on heijastuksensa myös arkitiedossa (ks. Fausto-Sterling 1993; Towle & Morgan 2006). Siinä missä kolmas sukupuoli voi kääntyä poikkeavuuden kategoriaksi, jatkumo kurkottaa tarkkarajaisten erontekojen ohi. Transsukupuolisuuden tarkasteleminen ruumiintarinoina puolestaan avaa jo mahdollisuutta pysyviä luokituksia uhmaavista ruumiista (Ekins & King 1999). Kaipuu tällaiseen vapauteen on löydettävissä myös arkiymmärryksen sukupuolijäsenyyksistä.

Sukupuolen moninaisuutta koskevien käsitteiden jatkuva muutos ehdottaakin, että sukupuolen kategorisoinnit ovat jo yhteiskunnallisen neuvottelun kohteena ja että niitä uudelleenkategorisoidaan jatkuvasti. Vaikka uusien näkökulmien vakiintuminen voi viedä aikaa, on muutos kuitenkin käynnissä.

Olen tässä tutkielmassa halunnut liennyttää ”sukupuolienemmistön” ja ”sukupuolivähemmistön” välistä erontekoa tekemällä näkyväksi enemmistön sisäiset jäsenyserot suhteessa normaaliin ja normista poikkeavaan ruumiillisuuteen ja sukupuoleen. Sukupuolta koskevia jäsenyyksiä ja erontekoja on mahdollista löytää ja tutkia useammalla tasolla, kuin ainoastaan enemmistön ja vähemmistön välillä.

Samalla olen osallistunut sukupuolen kategorisointia ja sen mahdollisuuksia koskevaan sosiologiseen keskusteluun. Prosessin kuluessa olen tehnyt omat valintani nimeämisen käytännöissä ja ilmiöiden määrittelyssä, jotka antavat paikoin ehkä turhankin selvärajaisen kuvan jäsenystavoista itsenäisinä ja erillisinä kokonaisuuksina. Onkin syytä tähdentää, että omi-

naispiirteistään ja tunnistettavuudestaan huolimatta eri jäsenystavat myös limittyvät toisiinsa. Monissa kirjoituksissa on aineksia useammasta näkökulmasta ja esimerkiksi luonnollisuus ymmärretään tavoiteltavaksi niin deterministisessä kuin joustavassa näkökulmassa.

Tarkastelin erojen ja jakojen muodostumista, jolloin on kysyttävä myös *suhteessa mihin* erotaan. Valitsemassani lähestymistavassa olen keskittynyt nimenomaan jäsenystapojen keskinäisiin eroihin piirtääkseni esiin sen, miten ne poikkeavat toisistaan. Erot muodostuvat useaan eri kohtaan: miesten ja naisten välille, "sukupuolienemmistö(je)n" ja "vähemmistöjen" välille. Tämän tutkielman päämääränä on kuitenkin ollut hahmotella esiin ne erot, jotka piirtyvät sukupuolen erilaisten paikallistamistapojen välille ja joihin yhdistyy erilaisia käsityksiä hyväksyttävästä ja torjuttavasta sukupuolisuudesta. Eri jäsenysten välillä on käynnissä olevia valtasuhdekamppailuja, mutta niiden on mahdollista myös olla olemassa samassa todellisuudessa.

Vaikka sukupuolivähemmistöt kohtaavat edelleen valitettavan paljon syrjintää ja torjuntaa, mahdollistaa sukupuolta koskeva tutkimus ja arkiymmärrys jo nyt myös hyväksyviä jäsenystapoja. Ihmisen ei tarvitse olla sukupuolikapinallinen tai edes syvällisesti perehtynyt sukupuolta koskevaan teoriaan voidakseen ymmärtää elämysmaailmansa ulkopuolelle sijoituvia sukupuolikokemuksia. Sukupuolen jäsentäminen on monisyinen prosessi, jossa ei ole olemassa yhtä monoliittista, kaikkien jakamaa ymmärrystä lopullisesta totuudesta.

LÄHTEET

- A 1053/2002. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetus sukupuolen muuttamiseen tähtäävän tutkimuksen ja hoidon järjestämisestä sekä lääketieteellisestä selvityksestä transseksuaalin sukupuolen vahvistamista varten. [Http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2002/20021053](http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2002/20021053). Luettu 8.5.2017.
- Alasuutari, Pertti (2011) *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.
- Anttonen, Anneli & Jorma Sipilä (2000) *Suomalaista sosiaalipolitiikkaa*. Tampere: Vastapaino.
- Bauman, Zygmunt (1996) *Postmodernin lumo*. Tampere: Vastapaino.
- Bauman, Zygmunt (1997) *Sosiologinen ajattelu*. Tampere: Vastapaino.
- Berger, Peter & Thomas Luckmann (2000) *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma*. Helsinki: Gaudeamus.
- Bettcher, Talia Mae (2014) "Trapped in the Wrong Theory: Rethinking Trans Oppression and Resistance." *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 39:2, 383-406.
- Bolin, Anne (1987) *In Search of Eve: Transsexual Rites of Passage*. South Hadley: Bergin and Harvey.
- Bolin, Anne (1994) "Transcending and Transgendering: Male-to-Female Transsexuals, Dichotomy and Diversity." Teoksessa *Third Sex, Third Gender. Beyond Sexual Dimorphism in Culture and History*, toim. Gilbert Heard. New York: Zone Books. 447-486.
- Butler, Judith (1993) *Bodies That Matter. On the Discursive Limits of "Sex"*. New York: Routledge.
- Butler, Judith (2002) "Is Kinship Always Already Heterosexual?" *differences: A Journal of Feminist Cultural Studies* 13:1, 14-44.
- Butler, Judith (2004) *Undoing Gender*. New York: Routledge.
- Butler, Judith. (2006) *Hankala sukupuoli: feminismi ja identiteetin kumous*. Helsinki: Gaudeamus.
- Charpentier, Sari (2001) *Sukupuoliuskko: valta, sukupuoli ja pyhä avioliitto lesbo ja homoliittokeskustelussa*. Jyväskylä: Gummerus.
- Douglas, Mary (1982) *Natural Symbols*. New York: Pantheon Books.
- Douglas, Mary (2000) *Puhtaus ja vaara: ritualistisen rahanvedon analyysi*. Tampere: Vastapaino.
- DreamWear Club ry (2017) *Perusvinkkejä*. [Http://www.dreamwearclub.net/](http://www.dreamwearclub.net/). Luettu 30.3.2017

Ekins, Richard & David King (1999) "Towards a Sociology of Transgendered Bodies." *The Sociological Review* 47: 3, 580-602.

Fairclough, Norman (2002) *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.

Fausto-Sterling, Anne (1993) "How Many Sexes Are There?" *The New York Times* 12.3.1993. A29. <http://www.nytimes.com/1993/03/12/opinion/how-many-sexes-are-there.html?pagewanted=all>. Luettu 24.8.2016.

Fausto-Sterling, Anne (2000) *Sexing the Body: Gender Politics and the Construction of Sexuality*. New York: Basic Books.

Foucault, Michel (1980) *Tarkkailla ja rangaista*. Helsinki: Otava.

Fuss, Diana (1989) *Essentially speaking: feminism, nature and difference*. New York: Routledge.

Garfinkel, Harold (1967) *Studies in Ethnomethodology*. New Jersey: Prentice Hall.

Hakala, Salli & Juho Vesa (2013) "Verkkokeskustelut ja sisällön erittely. Tutkimuskohteena vuorovaikutus ja keskustelu verkossa." Teoksessa *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*, toim. Salla-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen & Minttu Tikka. Tampere: Vastapaino. 216-244.

Hall, Stuart (1999) *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.

Harjunen, Hannele (2010) "Sukupuolittuneen ruumiin muodot ja merkitykset." Teoksessa *Käsikirja sukupuoleen*, toim. Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen. Tampere: Vastapaino. 241-242.

Heinonen, Leena (2011) *Sukupuolen korjausprosessi ja koettu elämäntytyväisyys – laadullinen tutkimus*. Pro gradu -tutkielma. Hoitotieteen laitos. Tampere: Tampereen yliopisto.

Heinämaa, Sara, Martina Reuter & Kirsi Saarikangas (1997) "Lähtökohtia." Teoksessa *Ruumiin kuvia. Subjektin ja sukupuolen muunnelmia*, toim. Sara Heinämaa, Martina Reuter ja Kirsi Saarikangas. Helsinki: Gaudeamus. 7-19.

Hekanaho, Pia Livia (2010) "Queer-teorian kummia vaihteita." Teoksessa *Käsikirja sukupuoleen*, toim. Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen. Tampere: Vastapaino. 144-154.

Helsingin Sanomat (2012) "IL: Guzenina-Richardsonin avustaja ajoi miesten synnyttämisen mahdollistavaa lakia." Hs.fi. 30.1.2012. <http://www.hs.fi/politiikka/art-2000002518726.html>. Luettu 28.09.2016.

Honkamaa, Antti (2012) "Guzenina-Richardson: Miehillä oikeus synnyttää." *Ilta-lehti* 30.1.2012.

Huuska, Maarit (1997) *Transseksuaalisen sukupuoli-identiteetin rakentuminen*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Huuska, Maarit (2010) Transsukupuolisuuden tutkimus Suomessa. Teoksessa *Käsikirja sukupuoleen*, toim. Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen. Tampere: Vastapaino. 155-160.

Hyvönen, Johanna & Kasper Väänänen (2014) ”Mut tehtiin mieheksi, mutta jostain syystä kuorien kanssa tuli pieni fiba.” - kokemuksia sukupuolenkorjausprosessista. Pro gradu -tutkielma, Sosiaalityö. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Jokinen, Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (2016) ”Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet.” Teoksessa *Diskurssianalyysi: teoria, peruskäsitteet ja käyttö*, toim. Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Tampere: Vastapaino. 25-50.

Jokinen, Eeva (1997) ”Vihjeet.” Teoksessa *Ruumiin siteet: kirjoituksia eroista, järjestyksistä ja sukupuolesta*, toim. Eeva Jokinen. Tampere: Vastapaino. 7-18.

Jokinen, Eeva, Marja Kaskisaari & Marita Husso (2004) ”Ruumiin taju.” Teoksessa *Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö*, toim. Eeva Jokinen, Marja Kaskisaari & Marita Husso. Tampere: Vastapaino. 7-12.

Juhila, Kirsi (2012a) ”Poikkeavan kategorian jäsenyyden tuottaminen ja vastustaminen.” Teoksessa *Kategoriat, kulttuuri & moraali. Johdatus kategorianalyysiin*, toim. Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Tampere: Vastapaino. 175-225.

Juhila, Kirsi (2012b) ”Ongelmat, niiden selittäminen ja kategoriat.” Teoksessa *Kategoriat, kulttuuri & moraali. Johdatus kategorianalyysiin*, toim. Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Tampere: Vastapaino. 131-173.

Juhila, Kirsi, Arja Jokinen & Eero Suoninen (2012a) ”Kategoria-analyysin juuret.” Teoksessa *Kategoriat, kulttuuri & moraali. Johdatus kategorianalyysiin*, toim. Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Tampere: Vastapaino. 17-43.

Juhila, Kirsi, Arja Jokinen & Eero Suoninen (2012b) ”Kategoria-analyysin teesit.” Teoksessa *Kategoriat, kulttuuri & moraali. Johdatus kategorianalyysiin*, toim. Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Tampere: Vastapaino. 45-87.

Julkunen, Raija (1997) ”Naisruumiin oikeudet.” Teoksessa *Ruumiin siteet: kirjoituksia eroista, järjestyksistä ja sukupuolesta*, toim. Eeva Jokinen. Tampere: Vastapaino. 43-63.

Julkunen, Raija (2004) ”Sosiaalipolitiikan ruumis.” Teoksessa *Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö*, toim. Eeva Jokinen, Marja Kaskisaari & Marita Husso. Tampere: Vastapaino. 17-40.

Julkunen, Raija (2010) *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*. Tampere: Vastapaino.

Juvonen, Tuula, Leena-Maija Rossi & Tuija Saresma (2010) Kuinka sukupuolta voi tutkia? Teoksessa *Käsikirja sukupuoleen*, toim. Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen. Tampere: Vastapaino. 9-17.

Järviluoma, Helmi & Irene Roivainen (1997) ”Jäsenkategorisoinnin analyysi kulttuurisena metodina.” *Sosiologia*: 34:1.

Kessler, Suzanne & Wendy McKenna (1978) *Gender: An Ethnomethodological Approach*. New York: John Wiley cop.

Kinnunen, Merja (1998) ”Numeroidut ihmiset: työeläkekortin numerosta henkilötunnukseksi.” Teoksessa *Faktajuttu: tilastollisen sosiaalitutkimuksen käytännöt*, toim. Seppo Paananen, Anneli Juntto ja Hannele Sauli. Tampere: Vastapaino. 117-134.

Kinnunen, Merja (2001) *Luokiteltu sukupuoli*. Tampere: Vastapaino

Klemettinen, Riina (2013) ”Kukkahattutäti kukkistelee.” *Kielikello: kielenhuollon tiedotuslehti*. 4/2013.

Kosonen, Ulla (1997) ”Nähdyksi tulemisen kaipuu ja häpeä.” Teoksessa *Ruumiin siteet: kirjoituksia eroista, järjestyksistä ja sukupuolesta*, toim. Eeva Jokinen. Tampere: Vastapaino. 21-41.

L 563/2002. Laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta. Naantalissa 28.6.2002. [Http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2002/20020563](http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2002/20020563). Luettu 11.1.2017.

L 661/2009. Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista. Helsingissä 21.8.2009. [Http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090661?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=v%C3%A4est%C3%B6tietolaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090661?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=v%C3%A4est%C3%B6tietolaki). Luettu 10.5.2017.

L 252/2016. Laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain muuttamisesta. Helsingissä 8.4.2016. [Http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160252](http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160252). Luettu 31.3.2017.

Laakso, Laura (2007) *Medikalisoitu intersukupuolinen keho*. Pro gradu –tutkielma. Naistutkimus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Laaksonen, Salla-Maaria & Janne Matikainen (2013) ”Tutkimuskohteena vuorovaikutus ja keskustelu verkossa.” Teoksessa *Otteita verkosta: verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*, toim. Salla-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen & Minttu Tikka. Tampere: Vastapaino. 193-215.

Laaksonen, Salla-Maaria, Janne Matikainen & Minttu Tikka (2013) ”Tutkimusotteita verkosta.” Teoksessa *Otteita verkosta: verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*, toim. Salla-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen & Minttu Tikka. Tampere: Vastapaino. 9-33.

Lakomäki, Sami, Pauliina Latvala & Kirsi Laurén, (2011) ”Menetelmien jäljillä.” Teoksessa *Tekstien rajoilla: monitieteisiä näkökulmia kirjoitettuihin aineistoihin*, toim. Sami Lakomäki, Pauliina Latvala & Kirsi Laurén Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. 7-27.

Laqueur, Thomas Walter (1990) *Making sex: body and gender from the Greeks to Freud*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Lawler, Steph (2014) *Identity: Sociological Perspectives*. Cambridge: Polity Press.

Lempiäinen, Kirsti (2003) *Sosiologian sukupuoli*. Tampere: Vastapaino.

Lempiäinen, Kirsti & Marianne Liljeström (2000) ”Elizabeth Grosz: Feministisen synteessin luoja.” Teoksessa *Feministejä - aikamme ajattelihoitoja*, toim. Anneli Anttonen, Kirsti Lempiäinen & Marianne Liljeström. Tampere: Vastapaino. 115 – 136.

Liljeström, Marianne (2004) ”Feministinen metodologia – mitä se on?” Teoksessa *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta*, toim. Marianne Liljeström. Tampere: Vastapaino. 9-21.

Matilainen, Tuukka (2012) ”Ajoi miesten synnytyslakia selän takana. Ministerin avustaja erosi.” Iltalehti.fi. 30.1.2012. [Http://www.iltalehti.fi/uutiset/2012013015142766_uu.shtml](http://www.iltalehti.fi/uutiset/2012013015142766_uu.shtml). Luettu 29.09.2016.

MediaAuditFinland (2016) *LT Levikkitilasto 2012*. [Http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2014/05/Levikkitilasto2012.pdf](http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2014/05/Levikkitilasto2012.pdf). Luettu 18.11.2016.

Oksala, Johanna (1997) ”Foucault ja feminismi.” Teoksessa *Ruumiin kuvia. Subjektin ja sukupuolen muunnelmia*, toim. Sara Heinämaa, Martina Reuter & Kirsi Saarikangas. Tampere: Gaudeamus. 168-190.

Ozawa-de Silva, Chikako (2002) ”Beyond the Body and Mind? Japanese Contemporary Thinkers on Alternative Sociologies of the Body.” *Body & Society* 2002 8:21. 21-28.

Palin, Tutta (2004) ”Ruumis.” Teoksessa *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*, toim. Anu Koivunen & Mariannen Liljeström. Jyväskylä: Gummerus. 225-244.

Prosser, Jay (1997) ”Transgender.” Teoksessa *Lesbian and Gay Studies. A Critical Introduction*, toim. Andy Medhurst and Sally R. Munt. London: Cassell. 309-326.

Puranen, Kaisu (2012) ”Guzenina-Richardsonin avustaja erosi - "melkein aamukahvit lensivät ulos".” Iltasanomat.fi. 30.1.2012. [Http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-2000000472991.html](http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-2000000472991.html). Luettu 28.09.2016.

Rojola, Lea (2004) ”Ero.” Teoksessa *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*, toim. Anu Koivunen & Mariannen Liljeström. Tampere: Vastapaino. 159-178.

Ronkainen, Suvi (1997) ”Biseksuaalinen kokemus ja biseksuaalinen identiteetti.” Teoksessa *Hetero-olettamuksesta moninaisuuteen: Lesbot, homot, bi- ja transihmiset sosiaali- ja terveystieteiden asiakkaina*, toim. Jukka Lehtonen, Jussi Nissinen & Maria Socada. Helsinki: Edita. 34-47.

Rossi, Leena-Maija (2010) ”Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin.” Teoksessa *Käsi-kirja sukupuoleen*, toim. Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen. Tampere: Vastapaino. 21-38.

Rossi, Leena-Maija (2015) *Muuttuva sukupuoli: seksuaalisuuden, luokan ja värin politiikkaa*. Helsinki: Gaudeamus.

Salomäki, Vesa-Matti (2011) *Biologisen sukupuolen rakentaminen. Ruumis ja sosiaalinen sukupuoli antiikista nykypäivään*. Turku: Turun yliopisto. [Http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/67485/AnnalesC306Salomaki.pdf?sequence=1](http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/67485/AnnalesC306Salomaki.pdf?sequence=1). Luettu 14.1.2014.

Seta ry (2016) *Sateenkaarisanasto*. [Http://seta.fi/sateenkaarisanasto/](http://seta.fi/sateenkaarisanasto/). Luettu 20.2.2017.

Silkkola, Jaika (2014) *Intersukupuolisten lasten itsemääräämisoikeus*. Pro gradu -tutkielma. Julkisoikeus. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Stryker, Susan (2006) “(De)Subjugated Knowledges: An Introduction to Transgender Studies.” Teoksessa *The Transgender Studies Reader*, toim. Susan Stryker and Stephen Whittle. New York: Routledge. 1-17.

Suoninen, Eero (2012) ”Identiteettien rakentuminen.” Teoksessa *Kategoriat, kulttuuri & moraali. Johdatus kategoria-analyysiin*, toim. Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Tampere: Vastapaino. 89-130.

Tainio, Luca (2014) *Naiseuden, mieheyden ja trans*sukupuolisuuden diskursiivinen rakentuminen sukupuolenkorjausprosessia koskevassa asiantuntijapuheessa*. Pro gradu -tutkielma. Sukupuolentutkimus. Tampere: Tampereen yliopisto.

Tasa-arvovaltuutetun toimisto (2012) *Selvitys sukupuolivähemmistöjen asemasta*. Sosiaali- ja terveysministeriö: Tasa-arvojulkaisuja 2012:1. <https://www.tasa-arvo.fi/documents/10181/34936/Selvitys+sukupuolivahemmistojen+asemasta.pdf/4c84618f-8c6c-484f-a7e5-bfda8d06e9a6>. Luettu 23.10.2015

Tilastokeskus (2015) *Tietoa tilastoista: sukupuoli*. [Http://www.stat.fi/meta/luokitukset/sukupuoli/001-2012/index.html](http://www.stat.fi/meta/luokitukset/sukupuoli/001-2012/index.html). Luettu 20.2.2017.

Toriseva, Roosa (2013) *Könets (konstgjorda) normalitet: könstänkandet i den finländska medicinska interskönskontexten*. Pro gradu -avhandling. Kvinnovetenskap. Åbo: Åbo Akademi.

Towle, Evan B. & Lynn M. Morgan (2006) “Romancing the Transgender Native. Rethinking the Use of the “Third Gender” Concept.” Teoksessa *The Transgender Studies Reader*. London: Routledge. 666-684.

Transtukipiste (2016) *Tietoa sukupuolesta*. [Http://transtukipiste.fi/tietoa-sukupuolesta/](http://transtukipiste.fi/tietoa-sukupuolesta/). Luettu 21.11.2016.

Trasek ry (2017a) *Käsitteitä*. [Http://www.trasek.net/?page_id=26](http://www.trasek.net/?page_id=26). Luettu 20.4.2016.

Trasek ry (2017b) *Sukupuolenkorjaus*. [Http://trasek.fi/perustietoa/sukupuolenkorjaus/](http://trasek.fi/perustietoa/sukupuolenkorjaus/). Luettu 13.3.2017.

Trasek ry & Seta ry (2016) *The cruel, inhuman and degrading treatment of trans and intersex people in Finland. Submission to the UN committee against torture 59th session November 2016*. [Http://seta.fi/wp-content/uploads/2016/11/Trans-and-Intersex-report-Finland-CAT-Nov2016.pdf](http://seta.fi/wp-content/uploads/2016/11/Trans-and-Intersex-report-Finland-CAT-Nov2016.pdf). Luettu 12.3.2017.

Turner, Bryan S. (1993) “Outline of a Theory of Human Rights”. *Sociology* 27:3. 489-512.

Turner, Bryan S. (2008) *The body and society: explorations in social theory*. Los Angeles: Sage.

Turtiainen, Riikka & Sari Östman (2013) ”Verkkotutkimuksen eettiset haasteet: Armi ja anoreksia.” Teoksessa *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*, toim. Salla-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen & Minttu Tikka. Tampere: Vastapaino. 49-67.

United Nations (1948) Universal Declaration of Human Rights. [Http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/](http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/). Luettu 20.1.2017.

United Nations (2017) *Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus*. [Http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin](http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin). Luettu 1.12.2016.

Vilkka, Hanna (2006) *Keho: Omaa sukupuolta koskevan tiedon ja ymmärryksen muotoutumisen perusta transsukupuolisilla*. Helsinki: Helsingin yliopisto. [Http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sosio/vk/vilkka/kehoomaa.pdf](http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sosio/vk/vilkka/kehoomaa.pdf). Luettu 20.12.2014.

Vilkka, Hanna (2016) ”Mä voin tehdä mun keholla ihan kaikkea, mihin se antaa mahdollisuuksia” - Kokemusasiantuntijoiden ajatuksia transihmisten seksuaalisesta hyvinvoinnista. [Http://hanna.vilkka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Transihmisten-seksuaalinen-hyvinvointi.pdf](http://hanna.vilkka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Transihmisten-seksuaalinen-hyvinvointi.pdf). Luettu 30.3.2017.

Wickman, Jan (2001) *Transgender Politics. The Construction and Deconstruction of Binary Gender in the Finnish Transgender Community*. Åbo: Åbo Akademis Förlag.

Witz, Anne (2000) “Whose Body Matters? Feminist Sociology and the Corporeal Turn in Sociology and Feminism.” *Body & Society* 2000 6 (2): 1-24.

Ylinen, Nina (2015) *Poikatyöt, itkevät transut ja onnelliset virkanaiset: Sukupuolivähemmistöjen representaatiot suomalaisissa sanomalehdissä*. Pro gradu -tutkielma. Journalistiikka. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. [Https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/45683/URN:NBN:fi:jyu-201504211637.pdf?sequence=1](https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/45683/URN:NBN:fi:jyu-201504211637.pdf?sequence=1). Luettu 1.12.2016.